ZI̋NAƆ YA̋KƐAƆ
Yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ beeá lá plaade pɔ́ Luku kɛ̀ɛ̀. Baona lá ɔ̃ a kɛ̀ sɛ̋ia, Yesu kua dű́nia guu yá̋ɔ ɔ̃ a ò a guu. Yesu taa luabɛ gbɛa (1.1-11) aà ȉwaɔ lí e wɛsȉaàlɛ lɔo, ãma a kúńnɔ, asa aà Nisi̋na mɛ́ kú ń guu sa. Zi̋naɔ lápi guu ɔ̃ Yesu gãli daalɛa yá̋ kúu, mɛ́ Yesu gi ku a ȉwaɔ guu, ȉ ń gba gbãa.

Lua zi̋na Piɛɛ mɛ́ Yesu gãli dàalɛ Yudaɔ guu Yelusalɛũ, ɔ̃ Yesu yá̋ ɔtà buipãleɔ guu A̋ntiɔsi ń Kɔlɛnio ń Filipio Lua zi̋na Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wɛ̋lɛgɛa dasiɔ dàu wà sȉu ń yã̋ȉa pɔ́ Yesudeɔ lèɔ ń lá wà yá̋piɔ gɔ̀̃gɔ̃ ń Lua Nisi̋na gbãao.

Luku bɛ̀bɛ ń Pɔluo aà wɛ̋lɛgɛaeɔ guu à mɛ̀: Wa gɛa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̀̃ɔ (16.10-40). Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, gu pɔ́ wà Pɔlu kű̀u (20.5-21.18), ɔ̃ bɔa Sezale à gɛ̀aànɔ e Loma, gu pɔ́ wa Pɔlu kũau wɛ̃̀ pla e wàɔ gɛ́ yá̋kpalɛkɛiaànɔ (27-28).

Za a daalɛawa Luku yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ zɛkàlɛ à mɛ̀ (1.8).

Yesu gãli a daalɛ Yelusalɛũ Yesu taa luabɛ gbɛaɛ (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bùsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à gɛ pɛò Lomadeɔ mɛɛwia Lomawa (13.1-28.31).

Yá̋pi lia dű́niaa bɔ̀ Lua zi̋naɔ waasokɛaɔ guuɛ ń yá̋ pɔ́ aa ò gbɛ̋ɔnɛɔ. Baona pɔ́ Lua zi̋naɔ kpà

Yudaɔnɛ ń buipãleɔá Yesu yã́ɛ ado. Lua Nisi̋na mɛ́
i̋ɔ gbã́ka zi̋naɔnɛ an yã'oa ń ń yãkɛao guu.
Lua zi̋naɔ zi̋ pɔ́ Yesu dà a i̋waɔnɛ zɛbɔ̀, mɛ́ za gɔɔ
bee Yesudeɔ lɛ́ zi̋pi kɛ, aalɛ Yesu Kilisi baona kpa
gbɛ̃́piiɛ e à gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa.

Yesu taa luabɛ

1 Teofili, má ònɛ ma lá sɛ̃́ia guu lá Yesu kɛ̀ ń yã́ pɔ́
a dànɛ́ɔ píi za a daalɛgɔɔ*
2 e gɔɔ pɔ́ à yãdi̋lɛ a zi̋naɔnɛ ń Lua Nisi̋na gbãao,
ɔ̃ Lua aà sɛ̀ tàò a ki̋́i.
3 Asa aà gaa gbɛa à azi̋a ɔ̀lɔnɛ́, ɔ̃ aa dɔ̃̀ seasai a bɛ̃́ɛ.
A̋ azi̋a ɔ̀lɔnɛ́ e gɔɔ bla, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋́i yã'ònɛ́.
4 Kɛ́ aa kãaaa, ɔ̃ a ònɛ́: A̋su bɔ Yelusalɛũo. A̋ɔ lɛ́ pɔ́
ma Mae gbɛ̃̀ɛ́ dã́ lá ma a yã'òɛ́wa.†
5 Asa Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ ń íoɛ, ãma gɔɔplanaɛa má
á da'ilɛkɛ ń Lua Nisi̋nao.‡
6 Lá aa kãaaa màa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Dii, gɔɔ bee ɔ̃
ńyɔ̃ Isailiɔ kpala vua?
7 A wèmá à mɛ̀: A̋ a zɛ́ vi̋ àɔ a gɔɔ ge zaa pɔ́ ma
Mae di̋lɛ ń azi̋a ikoo dɔ̃o.
8 Tó Lua Nisi̋na di̋ɛ́, á gbãa'e, íɔ dɛ ma seeladeɔ§
ũ Yelusalɛũ ń Yude bùsu gupiio ń Samali bùsuo e à
gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa.
9 Yã́ bee oa gbɛa Lua aà sɛ̀ ń wáa e à gɛ̀ sɛ̃̀sã ń
wɛ́wa luabɛpuanau.*
10 Aà taa guu, lá an wɛ́ pɛ́ luabɛwa, gbɛ̃ɔn plaeɔ
bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ ń saɛ pɔkasa puaɔ daa.

* **1:1** Luk 1.1-4 † **1:4** Luk 24.49 ‡ **1:5** Luk 3.16 § **1:8** Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * **1:9** Luk 24.50-51

11 Aa mɛ̀: Galile bùsudeɔ, àkɛa á zɛa álɛ luabɛ
gwai? Yesu pɔ́ Lua aà bɔ̀ á guu à tàò a kı̋ipi, a ɛa
mɔ́, lá á è àlɛ tá weɛwa.

Yudasi gɛ̃ɛ dilɛa

12 Ɔ aa pi̋la Kùkpɛ si̋si̋wa aa sù Yelusalɛũ. Si̋si̋pi
zã̀ ń Yelusalɛũo lán kiloo do taawaɛ.
13 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ aa gɛ̃̀ kpɛdiakɔ̃a musu guu, gu pɔ́ aa
kuu yãa. Piɛɛ ku we ń Zãao ń Zaakio ń Andeleeo
ń Filipio ń Tomaao ń Batelemiio ń Matieeo ń Alafe
nɛ́ Zaakio ń Simɔɔ Gínzi̋aoo ń Zaaki nɛ́ Yudasio.†
14 Ampii aa ńzi̋a kpà wabikɛawa ń lɛdoũo ń
Maliama Yesu dao ń Yesupi dãunaɔ ń nɔɛ ki̋niɔ.
15 Gɔɔ bee Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a gbɛ̃́ pɔ́ aa kà gbɛ̃ɔn basoolo
taawaɔ guu à mɛ̀:
16 Gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ Davidi ò ń Lua Nisi̋na gbãao Yudasi
pɔ́ dɔ̀aa gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔnɛ musu, bee kũ̀ɛ̀, ɔ̃ à kɛ̀
màa.
17 A dɛ wá gbɛ̃do ũ yãaɛ, aà baa kú wá zi̋ɛ bee guu.
18 A tɔɔlɛ lù ń ɔ̃a pɔ́ a è a vãikɛa musuo, ɔ̃ à sɛ̀ à
pũ̀na, aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ píi.
19 Yelusalɛũdeɔ píi yã́pi mà, ɔ̃ aa tɔkpà gupiɛ
Akɛdama ń ń bui yã́o. Bee mɛ̀ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.‡
20 Wà aà yã'ò Soũ lá guu wà mɛ̀:
Aà bɛ a gɔ̃ uazi̋ ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a guu lɔo.§
Wa ò lɔ:
Sema gbɛ̃pãle zɔ̃lɛ aà gbɛu.*
21-22 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ɔ tɛ́wázi gɔɔ pɔ́ wá sãnu ń
Dii Yesuo za Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛgɔɔ e gɔɔ pɔ́ Lua aà

† **1:13** Luk 6.14-16 ‡ **1:19** Mat 27.3-8 § **1:20** Soũ 69.26 * **1:20** Soũ 109.8

bɔ̀ wá guuɔ, wà ń gbɛ̃do sɛ aàɔ dɛ aà vua seelade
ũwanɔ.
23 Ɔ wà gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀, Yosɛfu pɔ́ wi᷆ mɛɛ̀ Baasaba, wi᷆
oɛ̀ lɔ Yusitu, ń Matiasio.
24 Ɔ aa wabikɛ̀ aa mɛ̀: Dii, ń gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃. Gbɛ̃ɔn
plaɛɔ guu gbɛ̃́ pɔ́ ń sɛ̀ ɔlɔwɛ̃ɛ,
25 kɛ́ aà bàa àɔ kú ń wá zi᷄naɔ zi᷄ɛ bee guu yã́i, zi᷆ pɔ́
Yudasi bɔ̀u à gɛ̀ gu pɔ́ kɔ̃si᷆anɔ guu.
26 Ɔ aa tɛ́lɛpà gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́ musu. Matiasi tɛ́lɛblè,
ɔ̃ aa aà dà zi᷄na gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisi᷄na mɔa

1 Kɛ́ Pãteko* dikpɛgɔɔ kà, aa ku gudoũ ḿpii.
2 Kã́ndo aa kɔ̃fi᷆ mà̧ à bɔ̀ luabɛ lán zàa'i᷆an
gbãawa, ɔ̃ à kpɛ́ pɔ́ aa zɔ̃̀lɛu wà̧.
3 Aa pɔ́ è lán tɛ́lɛpiɔnaɔwa, aa fã̀a nàna ń baade
miwa.
4 Lua Nisi᷄na di᷆nɛ́ ḿpii, ɔ̃ aa nà yãebui'oawa lá
Nisi᷄napi dànɛ́ aa owa.
5 Yudaeɔ ku Yelusalɛũ we, luayãmana pɔ́ aa bɔ̀
dṹnia bùsu píi guuɔ ũ.
6 Kɛ́ aa ń zɔapi mà, aa kã̀aańzi dasidasi, ɔ̃ aa
bílikɛ̀, kɛ́ aa mà aalɛ ń baade píi buiyã'ò.
7 Yã́pi ń kṹ gbãa à bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀: Yã'onapiɔá
Galiledeɔnɛ píio lò?
8 Ȁkɛa wá mà aalɛ wá baade buiyã'òi?
9 Paatiɔ ń Mɛdɛɔ ń Elaũɔn wá ũ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú
Mɛsɔpɔtamiɔ ń Yudeo ń Kapadosio ń Pɔ̃ntuo ń Azio

* **2:1** Lev 23.15-16

10 ń Filizio ń Pãmfilio ń Egipio ń Libii bùsu pɔ́ kú
Silɛni saɛo ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Lomaɔ.
11 Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ń zɛ́ sɛ̀ɔn wá ũ ń Kɛlɛtiɔ ń
Laalubuɔ, ɔ̃ wá mà, aalɛ Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ o ń wá
baade buiyãɔ.
12 Yãpi ń kṹ gbãa, aa bílikɛ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀:
Yãpi dɛ kpelewan wei?
13 Gbɛ̃eɔ sɔ̃ aalɛ ń láanikɛ aa mɛ̀: I mɛ́ ń kã́.

Piɛɛ waasokɛa

14 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ ń a gbɛ̃́ ki̋ni gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ, à yã'ò
gbã́ugbãu à mɛ̀: A̋ Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ píi,
tó á ye yã́pi dɔ̃, à swã́kpa ma yã́i.
15 I̋ i gbɛ̃́piɔ kã lá álɛ ewao, asa kɔɔ mɔ̀ kɛ̃okwiɛ.
16 A̋nabi Yoɛli dɔ̀aa yã́ɛ bee ò à mɛ̀:
17 Lua mɛ̀ gɔɔgbɛzãzi̋
má a Nisi̋na pisi gbɛ̃́piiɛ,
á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ i ãnabikɛkɛ,
á ɛ̀waasoɔ i wɛ́pungu'e,
á maezɔ̃ɔɔ i yã́ɔ e iu.
18 Gɔɔbeezi̋ má a Nisi̋na pisi
ma zɔ̀blenaɔnɛ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi
aai ãnabikɛkɛ.
19 Má seelaɔ kɛ musu,
má yãbɔnsaɛɔ kɛ dṹniau,
au ń tɛ́o ń tɛluo aɔ ku.
20 I̋atɛ̃ a siakũ,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔ̃ɔ gawide àɔ mɔ́,
21 Dii si̋sinaɔ i bɔ píi.†

---

† **2:21** Yoɛ 3.1-5

22 Isailiɔ, à yã́ɛ bee ma. Lá á dɔ̃ ázi̋awa, Lua tò
a Yesu Nazalɛti dɛa a gbɛ̃́ ũ seela è dabudabuɔ ń
yãbɔnsaɛ pɔ́ a tò Yesupi kɛ̀ á guuɔ yã́i.
23 Lua zɛ̀ò a pɔeã ń a dɔ̃ao guu kɛ́ wà aà kpáwá, ɔ̃
á tò luayãdɔ̃nsaiɔ aà pàliwa aa aà dɛ̀.‡
24 Ɔ Lua ga ba pòlowà à aà vù,§ asa a zɛ́ kú kɛ́ ga
fɔ̃ àɔ aà kũao.
25 Asa Davidi aà yã'ò à mɛ̀:
Miɔ Dii e ma wɛ́u gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaai, má kpaguao.
26 A yã́i ma pɔ i̋ɔ na,
ma nɔ̀sɛ i̋ɔ yáalɔ,
ma wɛ́ dɔi baa ma mɛ aɔ ku aafiaɛ,
27 asa ńyɔ̃ ma to miauo,
ńyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.
28 N ma ka wɛ̃ni zɛ́wa,
n kɛ̃́i pɔna i̋ɔ pɛɛau.*
29 Ma gbɛ̃́ɔ, má fɔ̃ wá dezi káau Davidi yã'oɛ́
wásawasa. A gà, wà aà vi̋, aà mia ku wɛ̃́lɛu la e ń a
gbão.
30 Aà ãnabikɛ guu a dɔ̃̀ kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ á a buie
kpa a kpalau.†
31 Ɔ Davidi dɔ̀aa Mɛsii vua yã'ò à mɛ̀:
Lua a aà to miauo,
a wei aà mɛ yaikɛo.
32 Yesupi ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ wápii.
33 Zɔ̃lɛa a Mae Lua ɔplaai à aà Nisi̋na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ
èwà, ɔ̃ a pi̋siwɛ̃ɛ. Yã́ pɔ́ álɛ e mɛ́ álɛ ma tiaɛ bee bɔ̀
weɛ.
34 Asa i kɛ Davidi mɛ́ fɛ̀lɛ gɛ̀ luabɛo, à mɛ̀:

‡ **2:23** Luk 23.33 § **2:24** Luk 24.6 * **2:28** Soũ 16.8-11 † **2:30** Soũ 132.11, 2Sam 7.12-13

Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
35 e aà aà ibɛɛɔ kɛ̀ aà gbadibɔ ũ.‡
36 Isailiɔ, àɔ dɔ̃ sa̋asã kɛ́ Yesu pɔ́ a aà pàliwa ɔ̃ Lua
aà di̋lɛ Dii ũ, Mɛsii ũ.
37 Kɛ́ aa ya̋pi mà, à ń sɔ̃ zɔ̃̀, ɔ̃ aa Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ là
aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, wá sɛ́ kpelewa ni?
38 Ɔ Piɛɛ ònɛ́: Á baade nɔ̀sɛlilɛ, í da'ilɛkɛ ń Yesu
Kilisi tɔ́o, á duuna i kɛ̃́wá, Lua i á gba a Nisi̋na.
39 Asa lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀pi dɛ á pɔ́ ũɛ ń á nɛ́ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
kú zã̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ Dii wá Lua a ń sɛ́piɔ píi.
40 Á yãpãleɔ ònɛ́ dasi, à nàɛmá à mɛ̀: Á ázi̋a bɔ
gbãgbɛ̃ vãiɛ beeɔ guu.
41 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà yã́ si̋ɔ da'ilɛkɛ̀. Zi̋beezi̋ ɔ̃ wà ka̋fi̋
ń guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000).

Yesu náaikɛnaɔ kua ń kɔ̃o

42 Aa laaidɔ̀ zi̋naɔ yãdaanɛ́wa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo ń
Dii blɛbleao ń wabikɛao.
43 Zi̋napiɔ lɛ́ dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ, ɔ̃ vi̋a
gbɛ̃́pii kṹ.
44 Dii náaikɛnaɔ píi gãli doũ. An pɔvi̋a dɛ ampii
pɔ́ ũɛ.
45 Tó aa ń pɔvi̋aɔ yi̋a, aai̋ a ɔ̃a kpakɔ̃wa lá gbɛ̃́ a
bɔɔlɛ vi̋wa.
46 Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ kɔ̃ kãaa Lua ua ń lɛdoũo, aai̋ɔ
Dii blɛ ble kɔ̃ bɛ, aai̋ɔ pɔble ń pɔnao ń nɔ̀sɛmɛndoo.
47 Aai̋ɔ Lua táasilɛ mɛ́ aai̋ɔ na ń gbɛ̃́piio. Dii i̋ɔ gbɛ̃́
pɔ́ álɛ ń suabaɔ ka̋fi̋ ń guu lá gu lɛ́ dɔ.

3

Gɔ̃ɛ ɛɛ gba̋gbãa

‡ **2:35** Soũ 110.1

1 Gɔɔewa Piɛɛ ń Zãao gɛ̀ Lua ua i̋atɛ̃ auapilaa
lousisigɔɔ.
2 Gɔ̃ɛe ku we, wà aà i̋ ɛɛ ũɛ. Lá gu lɛ́ dɔ wi̋ aà sɛ mɔ
dilɛ Lua ua bɔlɛ pɔ́ wi̋ mɛ Bɔlɛ Kɛfɛnau, ɔ̃ i̋ɔ baakɛ
gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ uapiuɔwa.
3 Kɛ́ à Piɛɛ ń Zãao è, aalɛ mɔ́ gɛ̃i Lua ua, ɔ̃ à
baakɛ̀má.
4 Aa wɛpɛ̀wà, ɔ̃ Piɛɛ mɛ̀: Wá gwa.
5 Ɔ à wɛbi̋ima, àlɛ ń gba dã́.
6 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Má ɔ̃a vi̋o, ãma pɔ́ pɔ́ má vi̋ má n gba.
N Yesu Kilisi Nazalɛti tɔ́o, fɛlɛ táa'o.
7 Ɔ Piɛɛ aà kũ̏ a ɔplaawa, à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Wegɔ̃ɔ aà
gbálaɔ ń aà gbakũpɛɛki̋iɔ gbãakũ̏.
8 A vi̋ zɛ̀, ɔ̃ à nà táa'oawa. A gɛ̃̀ńnɔ Lua ua, àlɛ
táa'o, àlɛ vi̋vi̋, àlɛ Lua sáaukpa.
9 Gbɛ̃́pii aà è, àlɛ táa'o, àlɛ Lua sáaukpa.
10 Kɛ́ aa aà dɔ̃̏ baakɛna pɔ́ i̋ɔ zɔ̃lɛ Lua ua Bɔlɛ
Kɛfɛnau ũ, ɔ̃ yã́ pɔ́ wa kɛ̀ɛ̀pi ń kṹ gbãa, à bɔ̀ ń saɛ.
11 Lá à nà Piɛɛ ń Zãaowa gu pɔ́ wi̋ mɛ Salomɔɔ
Bilandaau, ɔ̃ gbɛ̃́pii lɛ́ gɛ̃ ń kĩ́i, asa yã́pi bɔ̀ ń saɛɛ.
12 Kɛ́ Piɛɛ gbɛ̃́ɔ è, a ɔ̀nɛ́: Isailiɔ, bɔ́yãi yã́pi bɔ̀ á
saɛi? Bɔ́yãi a wɛfi̋wá màai? Ǻlɛ e wázi̋a gbãa ge
wá ma Ayãmɛto gbɛ̃́ɛ bee táa'ɔ̀e?
13 Wá dezi káauɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
Lua* gwea kpà a zi̋kɛna Yesuwa. Ápiɔ sɔ̃ a aà kpà
gbãadeɔwa, a bɔ aà kpɛ Pilati pɔ́ zɛ̀ ń aà gbaɛao aɛ.
14 A bɔ gbɛ̃maa pɔ́ a kua adoapi kpɛ, ɔ̃ a wabikɛ̀
Pilatiwa aà gbɛ̃dɛnae kɛ̃́ɛ́.†
15 A wɛ̃niki dɛ̀, ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá
ũ.

* 3:13 Bɔa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23

16 Yesu náaikɛa mɛ́ tò gɔ̃ɛ pɔ́ á aà dõ mɛ́ álɛ aà gwaɛ
bee gbằgbã Yesupi tɔ́ gbãa yấi. Yesu náaikɛa mɛ́ aà
gbà aafia ápii wáa.
17 Tia ma gbɛ̃́ɔ, má dõ kɛ́ ápiɔ ń á gbãadeɔ yấ pɔ́ á
kɛ̀ á wɛ́sia yấɛ.
18 Lua dɔ̀aa dà ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa ò ḿpii Mɛsii a
taasikɛ, ɔ̃ à kɛ̀ màa.
19 Ayãmɛto à nɔ̀sɛlilɛ, ı̋ zɛ ń Luao, á duuna i
wolowá,
20 kɛ́ à mɔ́ɛ́ ń dɛ̀ɛpoogɔɔo, i Yesu pɔ́ à dɔ̀aa di̋lɛɛ́
Mɛsii ũpi zi̋wá.
21 Sema aàɔ ku musu gi̋a e gɔɔ pɔ́ Lua a pɔ́pii kɛkɛ
dafu, lá a dà a ãnabiɔnɛ aa ò za káauwa.
22 Mɔizi mɛ̀ Dii á Lua a á gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa. A
yấ pɔ́ a oɛ́ ma píi.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ i ãnabipi yãmao, Lua a ade bɔ á guu à
dɛɛ.‡
24 Ãnabi pɔ́ aa Lua yã'ò sɛa za Samuɛliwaɔ píi gɔɔɛ
bee baokpà.§
25 Yấ pɔ́ ãnabipiɔ ò ń Lua bàa pɔ́ kú ń á dezi
káauɔo gɔ̃̀ á pɔ́ ũ, lá a ò Ablahaũɛwa à mɛ̀ á báaada
dű́nia bui píigu aà bui sabai.*
26 Beewa Lua tò a zi̋kɛnapi bɔ̀ mɔ̀wá, à aà zi̋̀wá
gi̋a aà báaadaágu, kɛ́ á baade mikɛ̃ a yãvãikɛaɔwa.

4

Yấkpalɛkɛa ń Piɛɛo ń Zãao

1 Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛ, sa'onaɔ ń Lua ua
dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Saduseɔ gɛ̃̀ńzi.

---

‡ **3:23** Iko 18.18-19 § **3:24** 2Sam 7.12-16 * **3:25** Daa 22.18

2 An pɔ pà, kɛ́ aalɛ gɛɔ vua yãda gbɛ̃́ɔnɛ aalɛ Yesu
vua kpàwakɛ yã́i.
3 Ɔ aa ń kṹ aa ń dá kpɛ́u e gu dɔ, asa oosi kɛ̀ kɔ̀ɛ.
4 A᷆ma gbɛ̃́ pɔ́ ń yãmà aa Yesu náaikɛ̀ɔ dasi e
an gɔ̃ɛɔ dasikṹ à kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000)
taawa.
5 Kɛ́ a gu dɔ̀, Yuda gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ kã̀aa Yelusalɛũ.
6 Sa'onkia Anasi ku we ń Kaaifao ń Zãao ń
Alɛsãndao ń gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ sa'onkiapi daɛ ũɔ píi.
7 Wà mɔ̀ ń Piɛɛo ń Zãao gbãadepiɔ aɛ, ɔ̃ wà ń lá:
Bɔ́ gbãa ge de tɔ́ a bee kɛ̀ɔ̀i?
8 Ɔ Lua Nisi᷆na dɛ̀dɛ Piɛɛwa, a ònɛ́ à mɛ̀: A᷆ gbãadeɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ,
9 lá álɛ wá lala gbã maa pɔ́ wá kɛ̀ kɔ̃̀ɛ, lá wá kɛ̀ à
gbã̀gbã yã́i,
10 á Isailiɔ ápii, àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa á aɛɛ bee aafia'è
ń Yesu Kilisi Nazalɛti pɔ́ á pàliwa Lua aà bɔ̀ gau
tɔ́oɛ.
11 Beewa
gbɛ pɔ́ á ɛ̃bonaɔ a pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.*
12 Gbɛ̃pãle ku à gbɛ̃́ɔ suabao, asa dṹnia guu píi Lua
i gbɛ̃e dilɛ gbɛ̃nazi᷆naɔnɛ à ń suabao, sema aàpi.
13 Kɛ́ aa è vi᷆a i Piɛɛ ń Zãao kũo, mɛ́ aa ń dɔ̃ zɔ̃ɛ
ladɔ̃nsaiɔ ũ, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń kua ń Yesuo yã́ dɔ̃̀ sa.
14 Lá aa gbɛ̃́ pɔ́ gbã̀gbãpi è zɛa ń saɛ, aai e yãe
zãsi᷆máo,
15 ɔ̃ aa ònɛ́ aa bɔlɛ. Aa lɛkpàai᷆

* **4:11** Soũ 118.22

16 aa mɛ̀: Wá sɛ́ ń gbɛ̃́piɔ kpelewa ni? Asa
Yelusalɛũdeɔ dɔ̃ píi kɛ́ aa dabudabu zɔ̃ɔ kɛ̀, wá fɔ̃ gi
beeio.
17 Kɛ́ yã́pi su ligua dɛ kɛ́ao, wà gi̋nɛ́ pãsi̋pãsi̋ aasu
yã'o gbɛ̃eɛ ń tɔ́pio lɔo.
18 Ɔ aa ń sisi, aa gi̋nɛ́ fi̋afi̋a aa yã'o ge aa yãdanɛ́ ń
Yesu tɔ́o.
19 Ɔ Piɛɛ ń Zãao wèmá aa mɛ̀: A gwa ázi̋awa à
gwa. Á yã́ wà maa, ge Lua pɔ́ɛ? A kpele mɛ́ maa
Luaɛi?
20 Asa wá fɔ̃ gí yã́ pɔ́ wá mà mɛ́ wá è oio.
21 Gbãadeɔ ɛ̀a vi̋adàdańzi, ɔ̃ aa ń gbáɛ. Aai
i̋adaama zɛ́ eo dasi yã́i, asa gbɛ̃́pii lɛ́ Lua sáaukpa
yã́ pɔ́ kɛ̀pi yã́iɛ.
22 Gbɛ̃́ pɔ́ aa gbã́gbãa dabudabu bee kɛ̀ɛ̀ zi dɛ wɛ̃̀
blaa.

Gãlideɔ nɔ̀sɛdoũkɛa ń kɔ̃o

23 Kɛ́ wà ń gbáɛ, ɔ̃ aa tà ń gbɛ̃́ɔ ki̋i, aa ònɛ́ lá
sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ònɛ́.
24 Kɛ́ aa mà, aa wiilɛ̀ Luawa ń làasoo doũo aa mɛ̀:
Dii, ḿmɛ n musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kú ń guuɔ
píi.†
25 N dà ń zi̋kɛna wá dezi Davidiɛ ń n Nisi̋na
gbãao, ɔ̃ à mɛ̀:

Bɔ́yãi bui ń buio lɛ́ zɔakai?
Bɔ́yãi wàlɛ lɛ́ pã kpaai̋?
26 Dṹnia kíaɔ lɛ́ zi̋ sɔukɛ,
kpalablenaɔ lɛ́ kãaa Diizi
ń Mɛsii pɔ́ a kpào.‡

† **4:24** Bɔa 24.11 Soũ 146.6 ‡ **4:26** Soũ 2.1-2

27 Sı̋anaɛ, Elodi ń Pɔ̃nsi Pilatio kȁaa wɛ̃́lɛɛ beeu ń
Isailiɔ ń buipãleɔ n zi̋kɛna pɔ́ a kua adoa Yesu pɔ́ ń
kpàpizi.§
28 Aa kɛ̀ lá n dɔaa n zɛò n gbãa ń n pɔeãowa.
29 Tiasa Dii, yãpãsı̋ pɔ́ aa ò ma we. Wápi n zɔ̀blenaɔ,
wá gba lɛ́ wà n yã'o ń sɔ̃o dilɛa.
30 Ɔdauwá wà gbɛ̃́ɔ gbã́gbã wà dabudabuɔ ń
yãbɔnsaɛɔ kɛ ń n zi̋kɛna Yesu pɔ́ a kua adoa tɔ́o.
31 Kɛ́ aa wabikɛ̀ aa làa, gu pɔ́ aa kãaaau lùalua, Lua
Nisi̋na dɛ̀dɛmá ḿpii, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ Lua yã'onɛ́ ń sɔ̃o
dilɛa.
32 Yesu náaikɛnaɔ gãli làasoo doũ vı̋ ń lɛdoũo. An
gbɛ̃e lí mɛ a pɔvı̋aɔá a pɔ́ɛ adoo. An pɔ́piiá ampii
pɔ́ɛ.
33 Zi̋naɔ lɛ́ Dii Yesu bɔa gau yã'o gbɛ̃́ɔnɛ ń iko zɔ̃ɔo.
Ampii aa na ń gbɛ̃́ɔ maamaa.
34 Gbɛ̃e pɔe taasi vı̋ ń guuo, asa gbɛ̃́ pɔ́ aa bú vı̋ɔ
ge kpɛ́ɔ aai yía aa mɔ́ ń a ɔ̃ao,
35 aa kpa zi̋naɔwaɛ, ɔ̃ wı̋ ɔ̃api kpa baadewa, lá a a
bɔɔlɛ vı̋wa.
36 Levii bui Yosɛfu pɔ́ bɔ̀ Sipi bùsuu kú ń guu.
Zi̋naɔ tɔkpàɛ̀ Baanaba. Bee mɛ̀ nɔ̀sɛninina.
37 A a bú lɛɛ do yı̋a, ɔ̃ à mɔ̀ a ɔ̃a kpà zi̋naɔwa.

5

A̋nania ń Safilao

1 Gɔ̃ɛ pɔ́ wı̋ mɛ A̋nania ku lɔ ń a na Safilao. A̋ a
tɔɔlɛ yı̋a,
2 à a ɔ̃a ki̋ni kuluyè ń a na dɔ̃ao, ɔ̃ à gɛ̀ a ki̋ni kpà
zi̋naɔwa.

§ **4:27** Luk 23.1, 7-11

3 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Anania, bɔ́yãi ń tò Setãu dɔ̀aanɛ màa,
n n tɔɔlɛ ɔ̃a ki̋ni kuluyè, ɔ̃ n ɛɛtò Lua Nisi̋naɛi?
4 Gɔɔ pɔ́ ni tɔɔlɛpi yi̋ao, n pɔ́ nolo? Kɛ́ ń yi̋a sɔ̃, lá ń
yei, ńyɔ̃ kɛ ń a ɔ̃aoo lé? Akɛa n yã́ bee kɛa làasookɛ̀i?
I kɛ gbɛ̃nazi̋na n ɛɛtɔ̀ɛ̀o, Lua ń tɔ̀ɛ̀.
5 Kɛ́ Anania yã́pi mà, à lɛ̀lɛ à gà. Ɔ vi̋a gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi
màɔ kũ̀ maamaa.
6 Ɛwaasoɔ gɛ̃̀ aa zwãa kùaàla, ɔ̃ aa aà sɛ̀ gɛ vi̋̀.
7 Kɛ́ à kà lɛɛlu àaɔ̃ taawa, yãemasai aà na mɔ̀ gɛ̃̀.
8 Ɔ Piɛɛ aà là à mɛ̀: Omɛɛ, a tɔɔlɛpi yi̋a kɛ́wa yã̀? A
wèwà à mɛ̀: Ao, màaɛ.
9 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Bɔ́yãi a Lua Nisi̋na lɛ̀ á gwài? Gbɛ̃́ pɔ́
aa n zã́ vi̋̀ɔ ku kpɛɛlɛ, aa n sɛ bɔnnɔ sɔ̃.
10 Wegɔ̃ɔ à lɛ̀lɛ aà aɛ à gà. Kɛ́ ɛ̀waasoɔ gɛ̃̀, aa è à gà,
ɔ̃ aa aà sɛ̀ gɛ vi̋̀ aà zã́ saɛ.
11 Ɔ vi̋a Yesudeɔ kũ̀ maamaa ḿpii ń gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi
màɔ píi.
12 Zi̋naɔ lɛ́ dabudabu ń yãbɔnsaɛɔ kɛ gbɛ̃́ɔ guu
dasi. Ampii aai̋ kɔ̃kãaakɛ sãnu Salomɔɔ Bilandaau.
13 Gbɛ̃pãleɔ lí we nàmáo, ãma gbɛ̃́pii i̋ ń tɔnasiɛ,
14 mɛ́ bíla pɔ́ lɛ́ Dii Yesu náaikɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi,
aai̋ɔ ká ń guu.
15 Ɔ wà gyãeɔ sɛ̀lɛ ń wúlɛbɔɔ ń mákɛlɛɔ wà ń kálɛ
zɛ́u, kɛ́ tó Piɛɛ lɛ́ gɛ̃, aà nisi̋na e da ń gbɛ̃eɔla.
16 Bíla bɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yelusalɛũ saɛɔ aa mɔ̀ ń gyãeɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ tã́a lɛ́ i̋adamáɔ, ɔ̃ aa gbã̀gbã píi.

Wɛ́tɛ̃a mɔa zi̋naɔnɛ

17 Ɔ sa'onkia ń Saduse gãlide pɔ́ dɛ aà gbɛ̃́ ũɔ wɛdɔ̀
zi̋naɔnɛ aa fɛ̀lɛńnɔ,
18 aa ń kũkũ aa ń ká kpɛ́u,

19 ɔ̃ Dii malaikae mɔ̀ kpɛ́pi zɛ́ wɛ̃̀nɛ́ gwãasi̋na, à ń
bɔ́lɛ à mɛ̀:
20 A gɛ àɔ ku Lua ua, i̋ wɛ̃ni dafupi yã'o gbɛ̃́piiɛ.
21 Zi̋naɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa gɛ̀ Lua ua kɔɔkɔɔ, aalɛ
yãdanɛ́.
Kɛ́ sa'onkia ń a gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ, aa Isaili gbãadeɔ ń ń
gbɛ̃zɔ̃ɔ kȁaa, ɔ̃ aa dɔaiɔ zi̋ aa gɛ zi̋naɔ bɔlɛ kpɛ́u aa
mɔ́ńnɔ.
22 Kɛ́ dɔaipiɔ kà we, aai ń e kpɛ́uo. Ɔ aa ɛ̀a gɛ ònɛ́
23 aa mɛ̀: Kɛ́ wa ka kpɛ́pi ki̋i, wá lè gbaɔ tataaɛ
gíũgiũ, mɛ́ a dɔ̃̀anaɔ ku kpɛɛlɛ, ãma kɛ́ wá wɛ̃̀, wi
gbɛ̃e euo.
24 Kɛ́ Lua ua dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń sa'onkiaɔ yã́pi mà,
aa bílikɛ̀ yã́ pɔ́ zi̋naɔ lèwa.
25 Ɔ gbɛ̃e mɔ ònɛ́: A ma! Gbɛ̃́ pɔ́ a ń ká kpɛ́uɔ ku
Lua ua, aalɛ yãdanɛ́.
26 Ɔ Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo gɛ̀ ń kũkũ aa
sùńnɔ yãkelesai, asa aalɛ vi̋akɛ gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ wà su wà
ń pápa ń gbɛo yã́iɛ.
27 Kɛ́ aa sùńnɔ, aa ń zɛ́ gbãadeɔ aɛ, ɔ̃ sa'onkia
yãlàlamá à mɛ̀:
28 Wa giɛ́ fi̋afia à yãdanɛ́ ń tɔ́pioɛ, ɔ̃ á tò yã́pi gi̋ li̋
Yelusalɛũa píi, mɛ́ á ye gbɛ̃́pi gaa yãdiwɛ̃ɛa?*
29 Ɔ Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ wèmá aa mɛ̀: Lua yã́ mɛ́ kũ̀
wà ma dɛ gbɛ̃nazi̋na pɔ́a.
30 Wá deziɔ Lua mɛ́ Yesu pɔ́ a aà lòo líwa á dɛ̀pi
bɔ̀ gau.
31 Lua aà sɛ zɔ̃̀lɛ a ɔplaai Dɔaana ũ, Suabana ũ, kɛ́
à Isailiɔ gba zɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ̃́má.

* 5:28 Mat 27.25

32 Yắpiɔ seeladeɔn wá ũ, wápiɔ ń Lua Nisi̋na pɔ́
Lua i̋ kpa gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a yãmaɔwao.
33 Kɛ́ aa yắpi mà, an pɔ fɛ̃̀, ɔ̃ aa ye zi̋naɔ dɛdɛ.
34 Falisi pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Gamaliɛli kú ń guu. Lu-
ayãdanɛdeɛ, gbɛ̃́pii i̋ aà tɔnasi. A fɛ̀lɛ zɛ̀ à mɛ̀ wà bɔ
ń gbɛ̃́piɔ gi̋a.
35 Ɔ a ònɛ́: Isailiɔ, à laaika yắ pɔ́ á ye kɛ gbɛ̃́piɔnɛi.
36 A gɔɔ i gɛ̃gɛ̃o kɛ́ Tedasi fɛ̀lɛ lɛ́ azi̋a dilɛ a ka. Wà
tɛ̀aàzi gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taawa. Kɛ́ wà aà dɛ̀, ɔ̃ aà i̋waɔ
gãmblaablɛ̀kɔ̃wa, ɔ̃ yắ làa.
37 Aà gbɛa Galile gbɛ̃́ Yuda fɛ̀lɛ naogɔɔ, à gbɛ̃́ɔ gà
a nàwa dasi. A gà sɔ̃, ɔ̃ aà i̋waɔ fằaa píi.
38 Málɛ oɛ́ tia, ásu gbɛ̃́piɔ yãdao, à ń tó we. Tó an
pɔeã ń ń yãkɛaɔ bɔ̀ gbɛ̃nazi̋na ki̋ɛ, a bãdɛ.
39 Tó à bɔ̀ Lua ki̋ɛ sɔ̃, á fɔ̃ kpánɛ́o. A laaika zi̋kaa
ń Luaozi. Aa aà yãmà,
40 ɔ̃ aa zi̋naɔ si̋si aa ń gbɛ̃́. Aa gi̋nɛ́ aa yã'o ń Yesu
tɔ́o, ɔ̃ aa ń gbáɛ.
41 Zi̋naɔ bɔ̀ gbãadeɔ ki̋i ń pɔnao, asa Lua di̋lɛ an
bɛɛɛ kà wà widamá Yesu tɔbɔa yắiɛ.
42 Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ yãdanɛ́ Lua ua ń ń bɛɔ, aai̋ɔ Yesu
baokpanɛ́ kắmabosai, aai̋ mɛ ɔ̃mɛ Mɛsii ũ.

6

Dɔnlɛde gbɛ̃ɔn soplaɔ dilɛa

1 Gɔɔ bee kɛ́ Yesudeɔ lɛ́ kắfi̋, an Gɛlɛki yãmanaɔ
lɛ́ yắkũtɛ̃ka an Ɛbɛlu yãmanaɔzi aa mɛ̀, tó wàlɛ blɛ
kpaalɛ lá gu lɛ́ dɔ, wi̋ pãkpa ń gyaaɔziɛ.
2 Ɔ zi̋na gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ Yesudeɔ si̋si píi aa mɛ̀: A
zɛvi̋ wà pãkpa Lua yắi wà laaidɔ blɛkpaalɛawao.

3 A̋ gɔ̃ɛɔ plɛ á guu gbɛ̃ɔn sopla, gbɛ̃maa pɔ́ ɔ̃nɔ
pànɛ́, Lua Nisi̋na pɛ̀ɛmáɔ, wí ń dilɛ zi̋pi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ,
4 wí laaidɔ wabikɛawa ń luayã'oanɛ́o.
5 Yã́pi kàńgu ḿpii, ɔ̃ aa Ɛtiɛ̃ɛ pɔ́ luanaaikɛa ń Lua
Nisi̋nao pɛ̀ɛwà sɛ̀ ń Filipio ń Pɔlɔkɔɔo ń Nikanɔɔo ń
Timɔo ń Paamɛnao ń Antiɔsi gbɛ̃́ Nikolaa pɔ́ Yudaɔ
lousisizɛ sɛ̀ yãao.
6 Wà gɛ̀ńnɔ zi̋naɔ kɛ̃́i, ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ aa ɔnàmá.
7 Lua yã́ lɛ́ ligua, Yesudeɔ lɛ́ kã́fi̋ Yelusalɛũ maa-
maa, ɔ̃ sa'onaɔ Yesu yã́ si̋ dasidasi.
8 Gbɛ̃kɛ ń gbãao pɛ̀ɛ Ɛtiɛ̃ɛwa, ɔ̃ àlɛ dabudabuɔ ń
yãbɔnsaɛɔ kɛ bíla guu.
9 Lousisikpɛɛ ku wi̋ mɛ Wɛ̃́ɛɔ lousisikpɛ. A gbɛ̃ɛɔ
bɔ̀ Silɛni ń Alɛsãndio ń Silisi bùsuo ń Azi bùsuo. Ɔ
aa íbɛlɛsɛ̀ ń Ɛtiɛ̃ɛo, aa lɛkpaakɛ̀aànɔ.
10 A̋ma aai fɔ̃ aà fùo ɔ̃nɔ pɔ́ Lua Nisi̋na aà gbà yã́i.
11 Aa nà gbɛ̃́ɔ kpɛ, ɔ̃ gbɛ̃́piɔ mɛ̀: Wá mà à bɔ̀ Mɔizi
ń Luao yã́ kpɛ.
12 Aa Yudaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛ kũ̀ aa gɛ̀aànɔ ń gbãadeɔ kɛ̃́i.
13 Ɔ aa mɔ̀ ń seelade ɛgɛnaɔ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ bee mɛ́ i̋ɔ
Lua kpɛ́ ń Mɔizi ikoyão bɛ̃̀ɛbo láasai.
14 Asa wá mà à mɛ̀ Yesu Nazalɛti a kpɛ́pi dɛɛlɛ, i
wá fɛlɛkaayã pɔ́ Mɔizi dàwɛ̃ɛ lilɛ sɛ́.
15 Ɔ gbãade pɔ́ kàlɛ weɔ wɛpɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛwa píi, aa è aà
oa dɛ lán malaika oawa.

7

Ɛtiɛ̃ɛ yã́'oa gbãadeɔnɛ

1 Ɔ sa'onkia Ɛtiɛ̃ɛ là à mɛ̀: N yã́pi ò si̋ana yã̀?

2 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à ma! Lua
gawide bɔ̀ mɔ̀ wá dezi sɛ̃́ia Ablahaũwa gɔɔ pɔ́ a ku
Mɛsɔpɔtami bùsuu, zadɔ̃ i gɛ́ zɔ̃lɛi Halanao.
3 A ɗɛ̀: Bɔ n bùsuu n daɛɔ guu, ní tá bùsu pɔ́ má
ɔlɔnɛu.*
4 Ɔ à bɔ̀ Kaladeɔ bùsupiu, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Halana. Aà
mae gaa gbɛa Lua sùaànɔ bùsu pɔ́ á kú tiaɛ bee
guu.†
5 Lua i bùsupi tɔɔlɛe kpawà baa kɛ̀sɛ doo, ãma
à a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ à mɛ̀ a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà buiɔ.‡ Gɔɔ bee sɔ̃
Ablahaũ nɛ́ vi̋o.
6 Lua ɗɛ̀ à mɛ̀: N buiɔ nibɔble bùsu pãleu. We aa
zɔbleu, wi ı̋adamá wɛ̃̀ ɔ̀aa pla.
7 Lua mɛ̀ á ı̋ada bui pɔ́ aa zɔblenɛ́ɔwa,§ Ablahaũ
buipiɔ bɔlɛ mɔ a sísi guɛ beeu.*
8 Ɔ Lua tɔ̃zɔ̃yã dà Ablahaũɛ a bàakuaaànɔ seela
ũ.† Kɛ́ à Izaaki ì, à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ a gɔɔ swaaɔ̃dezi̋. Màa
Izaaki kɛ̀ Yakɔbuɛ lɔ, ɔ̃ Yakɔbu kɛ̀ wá dezi káau
gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ.
9 Ɔ wá dezi káaupiɔ wɛdɔ̀ ń gbɛ̃do Yosɛfuɛ, aa aà
yi̋a, wà tàaànɔ Egipi. Lua kuaànɔ,‡
10 à aà bɔ̀ aà taasi píi guu. Lua Yosɛfupi gbà ɔ̃nɔ,
a tɔ̀ a na ń Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔo, ɔ̃ à aà di̋lɛ Egipi bùsu
dɔaana ũ ń a bɛ'uao.§
11 Ɔ nɔana kà Egipi ń Kanaa bùsuo píi. Taasi kɛ̀
zɔ̃ɔ, wá dezipiɔ i pɔe e blèo.
12 Kɛ́ Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipiɔ zi̋ we.
An gɛa sɛ̃́ian we.*

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8
§ 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4
‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2

13 A gɛ̃n plaade Yosɛfu azi̋a ɔ̀lɔ a vi̋iɔnɛ, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ
Yosɛfu daɛɔ dɔ̏.†
14 Ɔ Yosɛfu gbɛ̃́ zi̋ a mae Yakɔbuwa aà mɔ́ ń a daɛɔ
píi. Ampii aa gbɛ̃ɔn basiiɔ̃ sɔosaiɛ.
15 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ Egipi. A gà we ń wá dezipiɔ píi.‡
16 Wà sù ń ń gɛɔ Sikɛũ, ɔ̃ wa ń vi̋ gbɛ̀'ɛ pɔ́ Ablahaũ
lù Amɔɔ nɛ́ɔwa mia ũ à fi̋abò ń ắnusuo guu.§
17 Kɛ́ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̏ Ablahaũɛ kɛgɔɔ ye kái, wá bui
dasikũ̏ à kắfi̋ Egipi maamaa.
18 Ɔ kía dafu pɔ́ Yosɛfu dɔ̃o zɔ̏lɛ kpalau Egipi.*
19 A pãsi̋ ń wá buio, à wá deziɔ wɛtằ a tò aa ń nɛ́ɔ
kɔ̀lɛ aa gàga.†
20 Gɔɔ bee ɔ̃ wà Mɔizi i̋, aà maa kɛ̀ zài. Wà aà gwà
a mae bɛ mɔ àaɔ̃ɛ.
21 Kɛ́ wà aà vũ̏aa, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ aà kɔ̃mpa, à aà
gwà azi̋a nɛ́ ũ.‡
22 Wà Egipiɔ ɔ̃nɔ dàda Mɔiziɛ píi, à gɔ̏ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ
yã'oa ń yãkɛao guu.
23 Kɛ́ à kà wɛ̏ bla, a dà a sɔ̃u à gɛ́ a gbɛ̃́ Isailiɔ gwai.
24 Kɛ́ a è Egipi gbɛ̃́ lɛ́ i̋ada a gbɛ̃dowa, ɔ̃ à yãsi̋ ń a
gbɛ̃́o, à tɔsi̋wà à aà dɛ̀.
25 Alɛ e a gbɛ̃́ɔ dɔ̃ kɛ́ Lua ye à ń suaba a sabaiɛ,
ãma aai dɔ̃o.
26 Kɛ́ a gu dɔ̀ Isaili gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ sòlekɛ, ɔ̃ à mɔ̀
ń yoaa, à awakpànɛ́ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ
i̋adakɔ̃wa kɔ̃tɛ̃ɛi?
27 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ i̋ada a gbɛ̃dowa ɔzɔ̏ Mɔizizi à mɛ̀:
Démɛ n kpa kía ũ, ɔ̃ ńlɛ yãkɛkɛwɛ̃ɛi?

---

† **7:13** Daa 45.1 ‡ **7:15** Daa 46.1-7, 49.33 § **7:16** Daa 23.3-16,
50.7-13, Yoz 24.32 * **7:18** Bɔa 1.7-8 † **7:19** Bɔa 1.10-11, 22
‡ **7:21** Bɔa 2.2-10

28 N̄ ye ma dɛ lá n Egipi gbɛ̃dɛ̀ gi̋awa yȁ?
29 Kɛ́ Mɔizi yấpi mà, à bàalɛ̀ tà Madiã bùsuu.§ We
à nɛgɔ̃ɛɔ i̋u gbɛ̃ɔn pla.*
30 Wɛ̏ bla gbɛa ɔ̃ malaika bɔ̀ mɔ̀wà guwaiwaiu
Sinai gbɛ saɛ kàelɛ tɛ́ guu.
31 Kɛ́ Mɔizi dabu bee è, à bɔ̀ aà saɛ. Kɛ́ à sɔ̏i gwai,
à Dii lɔɔ mà à mɛ̀:
32 Mámɛ má n deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń
Yakɔbuo Lua ũ. Vi̋a Mɔizi kȕ, àlɛ lualua, i fɔ̃ wɛsɛ
gwào.
33 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: N̄ n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ́ ń zɛu kua
adoaɛ.
34 Ma wɛ́tɛ̃a pɔ́ wàlɛ mɔ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Egipiɔnɛ è
sấasã, ma ń aaukɛa mà, ɔ̃ ma mɔ ń boi. Má n zi̋
Egipi sa.†
35 Mɔizi pɔ́ aa gi̋ɛ̀ yãa aa mɛ̀, démɛ aà di̋lɛ dɔaana
ũ à yấgɔ̃gɔ̃nɛ́ipi‡ ɔ̃ Lua aà zȉ, à dɔ̀aanɛ́ à ń mi̋si
malaika pɔ́ bɔ̀ mɔ̀wà kàelɛ guu sabai.
36 Aàpi mɛ́ bɔ̀ńnɔ, à yãbɔnsaɛɔ ń dabudabuɔ kɛ̀
Egipi ń Isia Tɛ̃ao ń guwaiwai guuo wɛ̏ bla.§
37 Mɔizipi ò Isailiɔnɛ Lua a ń gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ
láawa.*
38 Mɔizipi kú ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaapiɔ guwaiwaiu, a ku
we ń wá deziɔ ń malaika pɔ́ yã'ò̀ɛ̀ Sinai gbɛ musuo.
Lua yấ wɛ̃nideɔ kpàwà, ɔ̃ a dàwɛ̃ɛ.†
39 Wá deziɔ gi̋ aà yãmai, ɔ̃ aa gi̋aàzi, an làasoo tà
Egipi.
40 Aa ò Aalonaɛ aa mɛ̀: Diieɔ kɛwɛ̃ɛ aa dɔaawɛ̃ɛ,
asa Mɔizi pɔ́ wá bɔ́lɛ Egipi, wá dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ a ũo.

§ **7:29** Bɔa 2.11-15 * **7:29** Bɔa 18.3-4 † **7:34** Bɔa 3.1-10 ‡ **7:35** Bɔa 2.14 § **7:36** Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * **7:37** Iko 18.15-18 † **7:38** Bɔa 19.18-20

41 Gɔɔ bee ɔ̃ aa tá̰a pi̋ lán gáaewa, ɔ̃ aa sa'ò̰wà aa
dikpɛkɛ̀ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ńzi̋aɛpiɛ.‡
42 Ɔ Lua bɔ̀ ń kpɛ a tò aa kṵ̀lɛ luabɛ pɔ́ɔnɛ lá a ku
ãnabiɔ lá guuwa à mɛ̀:

Isailiɔ, i kɛ mámɛ a sa'ò̰a guwaiwaiu wɛ̰̏ blao.

43 Tá̰a Mɔlɔku zwȁ̰akpɛ ɔ̃ á sɛa
ń saana Lamfã pɔ́ a zɛò taao.
Dii pɔ́ á pi̋ a kúlɛnɛ́ɔ yá̰i
ɔ̃ má tò wà tàánɔ Babiloni kpɛle.§

44 Wá deziɔ zwȁ̰akpɛ vi̋ guwaiwaiu. Lua a taa ɔ̀lɔ
Mɔiziɛ, ɔ̃ wa kɛ̀ lá Lua ò̰ɛ̀wa.*
45 Kpɛ́pi gɔ̰̏ Yozueeɛ ń wá deziɔ, ɔ̃ aa mɔ̀ buipãle
pɔ́ Lua ń yánɛ́ɔ bṵ̀su si̋omá.† Kpɛ́pi ku we e Davidi
gɔɔ.
46 Davidipi na ń Luao, ɔ̃ à wabikɛ̀wà à e aà kpɛ́ dɔ
Isailiɔnɛ.
47 Salomɔɔ mɛ́ kpɛ́pi dɔ̀ɛ̀.‡
48 A̋ma Musude líɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋naɔ dɔ̀ guuo,
lá ãnabi ò̰wà:
49 Dii mɛ̀:
Musuá ma kpalabaaɛ,
tɔɔlɛá ma gbadibɔɛ.
Kpɛ́ kpeletaa á dɔmɛɛi?
Gu kpele má e pilaui?
50 Mámɛ mi pɔ́pii kɛo lé?§

51 Luayãdansaiɔn á ũ! A̋ nɔ̀sɛ paaao! A̋ swá̰
gbãaɛ! Iɔ gi Lua Nisi̋nai, iɔ kɛ lá á deziɔwa.*

‡ **7:41** Bɔa 32.1-6 § **7:43** Amɔ 5.25-27 * **7:44** Bɔa 25.9, 40.17
† **7:45** Yoz 3.14-17 ‡ **7:47** 1Kia 6.1-38 § **7:50** Isa 66.1-2 * **7:51**
Isa 63.10

52 A̋nabi kpele á deziɔ i aà wɛtão ni? Aa gbɛ̃́ pɔ́
dɔ̀aa Gbɛ̃ Maa mɔa yã'ɔ̀ɔ dɛ̀dɛ. Aàpi ɔ̃ a bɔ aà kpɛ a
aà dɛ̀ sa.
53 A Lua ikoyã pɔ́ malaikaɔ ɔ̀nɛ́ mà, ãma á kũao.

Ɛtiɛ̃ɛ gaa

54 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̃̀aàzi, aa lɛ́sakã̀aàzi.
55 Ɔ Lua Nisi̋na dɛdɛa Ɛtiɛ̃ɛwa guu à wɛpɛ̀
luabɛwa, ɔ̃ à Lua gawi è ń Yesuo zɛa aà ɔplaai.
56 Ɔ à mɛ̀: A ma! Ma luabɛ è wɛ̃a, Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ zɛa
Lua ɔplaai.
57 Ɔ aa ɔtà ń swã́lɛ aa wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ aa kùsiwà
sãnusãnu.
58 Aa aà gàlɛ bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aalɛ aà papa ń gbɛo
wà aà dɛ. Aa ń uladaɔ bɔ kàlɛ ń ɛ̀waaso pɔ́ wi̋ mɛ
Sɔluo.
59 Kɛ́ aalɛ Ɛtiɛ̃ɛ papa ń gbɛo, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Dii
Yesu, ma nisi̋na sí.
60 Ɔ à kùlɛ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Dii, ńsu ǹ ń duunaɛ
bee dao. Yã́ bee oa gbɛa ɔ̃ à gà.

8

1 Sɔlupi ku gbɛ̃́ pɔ́ aa Ɛtiɛ̃ɛ dɛ̀ɔ kpɛɛ. Zi̋beezi̋ wà
nà wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ mɔa Yelusalɛũ Yesudeɔnɛwa. Mɛ́ i
kɛ zi̋naɔ bàasio, gbɛ̃́ ki̋niɔ fã̀aa píiɛ Yude ń Samali
bùsuɔ guu.
2 Luayãmanaeɔ Ɛtiɛ̃ɛ vi̋, aa aà gaa ɔ́ɔlɔ̀ ń wii
gbãao.
3 Ɔ Sɔlupi ãiakɛ̀ ń Yesudeɔ kaalɛao. Iɔ gɛ̃ ua ń uao
àɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kũkũ, iɔ ń gálɛ gɛ ń ká kpɛ́u.

Baona kpaa Samali bùsuu

4 Gbɛ̃́ pɔ́ fã̀aaɔ gɛ̀ Yesu baokpà gupiiu.

5 Filipi gɛ̀ Samali bùsu wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ à Mɛsii waa-
sokɛ̀nɛ́.
6 Kɛ́ bíla Filipi yãmà mɛ́ aa dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è,
aa laaidɔ̀ yã́ pɔ́ àlɛ owa ń nɔ̀sɛmɛndoo.
7 Asa gbɛ̃́ pɔ́ an tã́aɔ gòmá ń wii gbãaoɔ dasi, mɛ́
gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ gbã̀gbã dasi.
8 Ɔ wà pɔna zɔ̃ɔ kɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.

9 Gɔ̃ɛe ku we za zi wi̋ mɛ Simɔɔ, i̋ɔ dabudabuna kɛ
i̋ bɔ Samaliɔ saɛ, ɔ̃ à azi̋a di̋lɛ gbɛ̃́ gbia ũ.
10 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi wi̋ laaidɔ aà yã́wa wi̋ mɛ:
Gbɛ̃́pi gbãaá Lua gbãa pɔ́ wi̋ mɛ Gbãa Zɔ̃ɔɛ.
11 Dabudabuna pɔ́ i̋ɔ kɛ ń guu à gɛ̃̀gɛ̃ ń kṹ.
12 A̋ma kɛ́ aa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kǐi bao pɔ́ Filipi
kpàǹɛ́ ń Yesu Kilisi tɔ́o mà, aa si̋, ɔ̃ aa da'ilɛkɛ̀ gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛɔ píi.
13 Baa Simɔɔpi yã́pi si̋ à da'ilɛkɛ̀, ɔ̃ à nà Filipiwa.
Kɛ́ à dabudabu ń iko zɔ̃ɔ pɔ́ Filipi lɛ́ kɛɔ è, à bɔ̀ aà
saɛ.

14 Kɛ́ zi̋naɔ mà za Yelusalɛũ Samaliɔ Lua yã́ si̋, aa
Piɛɛ ń Zãao zi̋mà.
15 Kɛ́ aa kà we, aa wabikɛ̀nɛ́ kɛ́ aa Lua Nisi̋na e
yã́i.
16 Wà ń da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o, ãma Lua Nisi̋na i
di an gbɛ̃ɛɛ yãao.
17 Kɛ́ aa ɔnàmá, ɔ̃ aa Lua Nisi̋na è sa.
18 Kɛ́ Simɔɔ è wà Lua Nisi̋na è ń zi̋naɔ ɔnaamáo, ɔ̃
à mɔ̀nɛ́ ń ɔ̃ao
19 à mɛ̀: A ma gba ikopi sɔ̃, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma ɔnàwà,
ade lí Lua Nisi̋na e.
20 Ɔ Piɛɛ ɗɛ̀: N ɔ̃a a kaalɛnnɔ, asa ńlɛ e ńyɔ̃ Lua gba
e ń ɔ̃aoɛ.

21 N ɔ ku zi̋pi guuo, n bàa ku a guuo, asa n nɔ̀sɛ
maa Luaɛo.
22 Kpɛ li n yãvãipiɛ, ní wabikɛ Diiwa. Wi̋liɔ dɔ̃o à
gí sùuukɛinnɔ ń n làasoo bee taaoa?
23 Asa má è gɔ̃izi̋na kú n guuɛ, duuna bakȁnɛ.
24 Ɔ Simɔɔ mɛ̀: A̋ wabikɛmɛɛ Diiwa ázi̋a, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́
á ò su ma leo yɑ̃́i.
25 Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao Dii seeladekɛ kɛ̀ aa aà yɑ̃́ dànɛ́,
ɔ̃ aa ɛ̀a lɛ́ tá Yelusalɛũ, aalɛ baonakpa Samali wɛ̃́lɛɔ
guu dasi.

Filipi ń Etiopi gbɛ̃eo

26 Dii malaikae yã'ò Filipiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ́
gɛɔmidɔki̋i oi. Zɛ́ pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũ à pȁ gbáaa à gɛ̀
Gaza sɛ́.
27 Ɔ à dàzɛu. Etiopi gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Etiopi bùsu
nɔɛ kía pɔ́ wi̋ mɛ Kandase ziiaɛ, mɛ́ aà àizɛɛ dɔ̃̀anaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔɛ. A̋ mɔ̀ lousi̋si Yelusalɛũ,
28 ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́ tá zɔ̃lɛa a sɔ̃́go guu, àlɛ ãnabi Isaia lá
kyokɛ.
29 Ɔ Lua Nisi̋na ò Filipiɛ: Gɛ ǹ na sɔ̃́go keewa.
30 Ɔ Filipi bàalɛ̀ gɛ̀. A mà àlɛ ãnabi Isaia lá kyokɛ,
ɔ̃ à aà là à mɛ̀: N̋ kyó pɔ́ ńlɛ kɛ bɔɔlɛ dɔ̃a?
31 A wèwà à mɛ̀: Tó gbɛ̃e i a zɛ́ ɔlɔmɛɛo, kpelewa
má fɔ̃ mà dɔ̃i? Ɔ à Filipi si̋si, à gɛ̀ zɔ̀lɛ aà saɛ.
32 Yɑ̃́ pɔ́ àlɛ a kyokɛpin kɛ:
Lán sã pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán sã pɔ́ wàlɛ a kãkɛ̃ɛlɛwa,
a nílɛ kpɛ̃́, i a lɛ́ wɛ̃aao.
33 Wà widàwà,
wi yɑ̃́kpalɛkɛaànɔ a zɛ́wao.
Démɛ a fɔ̃ aà gɔɔ gbɛ̃́ɔ yã'oi?

Asa wà aà kua dṹnia guu mi̍dɛɛ.*
34 Ɔ gɔ̃ɛpi ò Filipiɛ: Omɛɛ, dé musu ãnabi bee òui?
Aà zi̍a yầ ge gbɛ̃pãlɛɛ?
35 Ɔ sɛa Lua yấpiwa Filipi Yesu baokpàɛ̀.
36 Kɛ́ aalɛ gɛ́ aɛ, aa kà i̍ kɩ̋i, ɔ̃ gɔ̃ɛpi mɛ̀: I̍ gwa kɛ. Bɔ́mɛ
a kpamɛɛ mà da'ilɛkɛi?
37 Ɔ Filipi òɛ̀: Tó n yấpi si̍ ń nɔ̀sɛmɛndoo, ńyɔ̃ fɔ̋. A
wèwà à mɛ̀: Má si̍ Yesu Kilisiá Lua Nɛ́ɛ.
38 Ɔ à mɛ̀ wà gó zɛ. Ɔ an pla ḿpii aa pi̍la aa gɛ̃̀ íu. Ɔ
à aà da'ilɛkɛ̀.
39 Kɛ́ aa bùa si̍si̍a, ɔ̃ Dii Nisi̍na Filipi kpàɛ̀ gui, gɔ̃ɛpi
i aà e lɔo, ɔ̃ pɔna guu à gɛ̃̀zɛa.
40 Filipi su è á kú Azota, ɔ̃ à gɛ̀ Yesu baokpà wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛo e à gɛ̀ kàò Sezale.

9

Yesu bɔ mɔa Sɔluwa

1 Gɔɔ bee sɔ̃ Sɔlu lɛ́ pɔbɔ a níu, àlɛ yãpãsi̍ o Dii i̍waɔ
dɛdɛa yấ musu. A gɛ̀ sa'onkia kɩ̋i,
2 a gbɛ̀awà aà lákɛ̃ Damasi lousisikpɛdeɔnɛ aà
kpawa, kɛ́ tó a su zɛ́pideɔ è we, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi, a ń
kṹkũ suńnɔ Yelusalɛũ.
3 Kɛ́ à dàzɛu, à kãikũ̀ ń Damasio, ɔ̃ kấndo gupua
bɔ̀ luabɛ à kùlɛwà.
4 A bɔ̀lɛlɛ, ɔ̃ à lɔɔ mà, wàlɛ òɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ
i̍adaai?
5 Ɔ à mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a wèwà à mɛ̀: Mámɛ
má Yesu pɔ́ ńlɛ i̍adawà ũ.
6 Fɛlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu, wi yấ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ.
7 Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɛaànɔɔ gɔ̃̀ sáii. Aa lɔɔpi mà, ãma aai
gbɛ̃e eo.

---

* **8:33** Isa 53.7-8

8 Kɛ́ Sɔlu fɛ̀lɛ, ɔ̃ à a wɛ́ wɛ̃̀, i gu'eo. Ɔ wà aà kṹ a
ɔwa, wà gɛ̀aànɔ Damasi.
9 A kɛ̀ gɔɔ àaɔ̃ gu'esai, i pɔbleo, i imio.
10 Yesudee ku Damasi wi̋ mɛ Anania. Dii yã'ɔ̀ɛ̀
wɛ́pungu'ea guu à mɛ̀: Anania. Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má
kɛ́ Dii.
11 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Fɛlɛ gɛ́ zɛ́ pɔ́ wi̋ mɛ Súsu guu e Yuda
bɛ'ua, ní Taasu gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛ Sɔlu gbɛa. Alɛ wabikɛa
we.
12 Wɛ́pungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa kɛ́ a wɛ́ gu'e.
13 Ɔ Anania ɔ̀ɛ̀: Dii, má mà wà gbɛ̃́pi yã'ò dasi, lá
à yãvãikɛ̀ n gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔnɛ.
14 Sa'onkia aà gbà zɛ́ aà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n sisi laɔ kṹkũ.
A yãi à mɔ̀i.
15 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Gɛ́, asa ma gbɛ̃́pi sɛ̀ aà gɛ́ ma tɔbɔi
buipãleɔnɛ ń ń kíaɔ ń Isailiɔɛ.
16 Lá a taasikɛ ma tɔbɔa yãi, má ɔlɔ̀ɛ̀.
17 Ɔ Anania bɔ̀ à gɛ̀ gɛ̃̀ uapiu, à ɔnà Sɔluwa à mɛ̀:
Sɔlu ma gbɛ̃́, Dii Yesu pɔ́ bɔ̀ mɔ̀ma zɛ́u gɔɔ pɔ́ ńlɛ mɔ́
la mɛ́ ma zi̋, kɛ́ ǹ gu'e yãi, Lua Nisi̋na i dinɛ.
18 Wegɔ̃ɔ pɔ́ bɔ̀lɛ aà wɛ́u lán kpɔ̀tɛɛɔwa aa lɛ̀lɛ, ɔ̃ à
gu'è. Ɔ à fɛ̀lɛ da'ilɛkɛ̀.
19 Kɛ́ à pɔblè, à gbãa è, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ ń Yesude pɔ́
kú Damasiɔ.

Sɔlu waasokɛa Damasi ń Yelusalɛũo

20 Ɔ Sɔlu nà Yesu yã́ waasokpaawa gɔ̃̀ɔ Yudaɔ
lousisikpɛɔ guu à mɛ̀, Yesu mɛ́ Lua Nɛ́ ũ.
21 Yãpi bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ bee mɛ́ i
gbɛ̃́pi si̋sinaɔ ásookɛ Yelusalɛũo lò? I mɔ la à ń kṹkũ
à táńnɔ sa'onkiaɔ ki̋io lò?

22 Sɔlu sɔ̃, aà gbãa i̍ɔ kấfi̍, à Yesu Mɛsiikɛyã
bi̍iwàné, ɔ̃ aà yấ Yuda pɔ́ kú Damasiɔ fù.
23 Gɔɔpla gbɛa Yudaɔ lɛkpàai̍aàzi kɛ́ aa e wà aà
dɛ,
24 ɔ̃ à ń lɛkpaai̍api mà. Aa wɛ̃́lɛ bi̍̃ibɔlɛɔ dɔ̃̀a fãanɛ
ń gwãasi̍nao, kɛ́ aa e wà aà dɛ yấi.
25 Gwãasi̍na ɔ̃ Sɔlu gbɛ̃́ɔ aà dà gbíu, aa aà gbàɛ ń
bao bàasi bi̍̃i musu.
26 Kɛ́ à kà Yelusalɛũ, a wɛ̀ɛlɛ à na Yesudeɔwa, ɔ̃ aa
vi̍akɛ̀ɛ̀ ḿpii, aalɛ aà Yesudekɛ náaikɛo.
27 Ɔ Baanaba aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ zi̍naɔ ki̍̃i, a dàu a si̍uné
lá Sɔlu Dii è zɛ́u ń yấ pɔ́ Dii ò̀ɛo ń lá à Yesu yã'ò
gupuau Damasio.
28 Ɔ Sɔlu gɛ̃̀ Yesudeɔ guu, à bɛ̀bɛńnɔ Yelusalɛũ, à
yã'ò gbɛ̃́ɔnɛ gupuau ń Dii tɔ́o.
29 Kɛ́ à yã'ò Yuda Gɛlɛki yãmanaɔnɛ, à
lɛkpaakɛ̀ńnɔ, ɔ̃ aalɛ aà wɛ.
30 Kɛ́ Yesudeɔ dɔ̃̀, aa gɛ̀ zɛ̀ɛ̀ Sezale, ɔ̃ à tà Taasu.
31 Bee gbɛa Yesudeɔ gɔ̃̀ dɔdɔa Yude ń Galileo ń
Samali bùsuo píi, aalɛ zɛdɔ, aalɛ gɛ́ aɛ vi̍akɛa Diiɛ
guu, aalɛ kấfi̍ ń Lua Nisi̍na dɔnlɛo.

Enɛɛ gbấgbãa ń Tabita vuao

32 Piɛɛ i̍ bɛbɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo píi, ɔ̃ à gɛ̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ kú
Lidaɔ gwai.
33 A gɔ̃ɛ pɔ́ wi̍ mɛ Enɛɛ è we, à kàaũ kálɛa wɛ̃̀
swaaɔ̃.
34 Ɔ Piɛɛ ò̀ɛ: Enɛɛ, Yesu Kilisi lɛ́ n gbãgbã. Fɛlɛ ǹ n
pɛ koo. Ɔ à fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ.
35 Lidadeɔ ń Salɔnadeɔ aà è, ɔ̃ aa zɛ̀ ń Diio.

36 Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tɔ́n Tabita. N Gɛlɛki
yã́o sɔ̃ Dɔɔkasi. Bee mɛ̀ tue. Yãmaakɛa pɛ̀ɛwà mɛ́ ȉ
wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ.
37 Gɔɔ bee ɔ̃ à gyãkɛ̀ à gà. Kɛ́ wà aà bɔ̀ í pãsȉu, wà
aà sɛ wȕlɛ kpɛdiakɔ̃au musu.
38 Zope sɔ̃ a zã̀ ń Lidaoo. Kɛ́ Yesudeɔ mà Piɛɛ ku
we, aa ń gbɛ̃ɔn plaɔ zȉwà aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mɔ
wá bɛ kpakpa.
39 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà, wà dɛ̀dɛaànɔ kpɛ́pi
musu. Ɔ gyaaɔ sɔ̃̀aàzi ḿpii ń ɔɔlɔo, aa ula ń pɔkasa
pɔ́ Tabita kɛ̀ gɔɔ pɔ́ a kúńnɔɔ ɔ̀lɔ̀ɛ.
40 Piɛɛ ń yá ń bɔ́lɛ bàasi. A kȕlɛ à wabikɛ̀, ɔ̃ à aɛdɔ̀
gɛpiwa à mɛ̀: Tabita fɛlɛ! A wɛ́ wɛ̃̀ à Piɛɛ è, ɔ̃ à fɛ̀lɛ
zɔ̃̀lɛ.
41 Piɛɛ aà kũ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Ɔ à Lua gbɛ̃́piɔ sȉsi
ń gyaaɔ, ɔ̃ à aà kpàmá bɛ̃́ɛ.
42 Yã́pi lȉ Zopea píi, ɔ̃ wà Dii náaikɛ̀ we dasi.
43 Piɛɛ gɔɔplakɛ̀ we Simɔɔ báatotona bɛ.

10

Kɔɔnɛi Piɛɛ sȉsia

1 Gbɛ̃e ku Sezale, aà tɔ́n Kɔɔnɛi. Aàpi mɛ́ sosa gãli
pɔ́ wȉ mɛ Itali sosa gbɛ̃ɔn basɔɔ dɔaana ũ.
2 Gbɛ̃́piá luayãmanaɛ, a Lua vȉa vȉ, aàpi ń a bɛdeɔ
píi. I wɛ̃nadɔ̃nɛ́ maamaa, mɛ́ ȉɔ wabikɛ Luawa
mɔ̀ɔmɔɔ.
3 Gɔɔewa ȉatɛ̃ auapilaa, wɛ́pungu'ea guu à Lua
malaikae è wásawasa, à gɛ̃̀ a bɛ a ɔ̀ɛ: Kɔɔnɛi.
4 Kɔɔnɛi wɛ́ gɔ̃̀ biiwà, vȉao aà kũ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́ ni, Dii?
A wɛ̀wà à mɛ̀: N wabikɛa ń n wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛo kà
Luagu, ɔ̃ a sȉnnɔ.

5 Gbɛ̃́ɔ zi̇̀ Zope sa, aa Simɔɔ pɔ́ wi̇̀ mɛ Piɛɛ sísi.
6 A̋ pi̇̀la gbɛ̃́ pɔ́ wi̇̀ mɛ Simɔɔ báatotonawa. Aà bɛ
ku ísialɛ.
7 Kɛ́ malaikapi tà, Kɔɔnɛi a zi̇̀kɛna gbɛ̃ɔn plaɔ si̇̀si
ń sosa luayãmana pɔ́ nawao.
8 Kɛ́ a dàu a si̇̀uné píi, ɔ̃ à ń zi̇̀́ Zope.
9 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ aa dàzɛu, aa kà kãi ń wɛ̃́lɛpio. Gɔɔ
bee Piɛɛ dɛ̀dɛ kpɛ́ musu i̇̀atɛ̃ minanguo wabikɛi.
10 Nɔana lɛ́ aà dɛ, a ye pɔble, ɔ̃ gɔɔ pɔ́ wàlɛ blɛkɛ, à
wɛ́pungu'è.
11 A̋ luabɛ è wɛ̃a, pɔe lɛ́ pila lán zwȁa zɔ̃ɔwa. Wà
ba dɔ̀dɔ a swȁ́ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa píi, wàlɛ gbaɛ zi̇̀́lɛ.
12 Nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ píi ká a guu.
13 Ɔ wa ɗɛ̀: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só.
14 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Bauo Dii, mi tɛ̃e ge pɔ́ gbãlɛa ble ziio.
15 Ɔ à lɔɔpi mà a gɛ̃n plaade wà mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ Lua
gbãbɔ̀ɛ̀, ńsu ǹ a tɛ̃boo.
16 A̋ kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ kȁ́ndo wà pɔ́pi gà wà tàò
luabɛ.
17 Piɛɛ lɛ́ bílikɛ wɛ́pungu pɔ́ a è yȁ́wa, ɔ̃ Kɔɔnɛi
zi̇̀na pɔ́ aa Simɔɔ bɛ gbɛ̀aɔ kà gɔ̃̀ɔ, aa zɛa bɔlɛu.
18 Aa lɛzù aa gbɛ̀a tó weki̇̀i Simɔɔ pɔ́ wi̇̀ mɛ Piɛɛ
pi̇̀lau.
19 E tia Piɛɛ lɛ́ làasookɛ wɛ́pungu pɔ́ á èwa, ɔ̃ Lua
Nisi̇̀na ɗɛ̀: Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ lɛ́ n gbɛa.
20 Pila gɛ́ńnɔ seasai, asa mámɛ ma ń zi̇̀́ma.
21 Ɔ Piɛɛ pi̇̀la gɛ̀ gbɛ̃́piɔ ki̇̀́i à mɛ̀: Mámɛ má gbɛ̃́ pɔ́
álɛ gbɛa ũ. Bɔ́yãi a mɔi lai?
22 Aa mɛ̀: Sosaɔ dɔaana Kɔɔnɛi mɛ́ wá zi̇̀́.
Gbɛ̃maaɛ, a Lua vi̇̀a vi̇̀. Yudaɔ píi i̇̀ aà tɔnasi. Lua
malaikae ɗɛ̀ aà n sísi a bɛ, aà n yãma.

23 Ɔ Piɛɛ gɛ̃̀ńnɔ ua à ń yàaekɛ̀.
Kɛ́ a gu dɔ̀, à fɛ̀lɛ dàńnɔ zɛ́u. Zope Yesudeeɔ gɛ̀ aà
kpái.
24 A gɔɔ àaɔ̃de aa kà Sezale. Kɔɔnɛi a daɛɔ ń a
gbɛ̃na fɛ̃̀ɛɛɔ kȁaa, àlɛ ń dá̃.
25 Kɛ́ Piɛɛ gɛ̃̀ ua, ɔ̃ Kɔɔnɛi gɛ̀ dàaàlɛ à kùlɛɛ̀.
26 Ɔ Piɛɛ aà fɛ̀lɛ à mɛ̀: Fɛlɛ zɛ. Gbɛ̃nazi̍nan ma ũ
sɔ̃.
27 Alɛ yã'oaànɔ e aa gɛ̀ gɛ̃̀ kpɛ́u, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ lè kãaaa
we dasidasi.
28 A òné: A dɔ̃ kɛ́ Yudaɔ zɛvi̍ aa yãalɛ ń buipãleo
ge aa gɛ̃ aà uao. Ama Lua ɔ̀lɔmɛɛ másu gbɛ̃e gbãsi̍
bo ge mà aà tɛ̃boo.
29 A yá̃i tò kɛ́ wà ma sisi, ma mɔ zi̍ozi̍onakɛsai.
Má ye mà yá̃ pɔ́ a ma sisiwà ma sa.
30 Ɔ Kɔɔnɛi mɛ̀: A gɔɔ síiɔ̃n la, kɛ́ málɛ wabikɛ ma
bɛ e i̍atɛ̃ gɛ̀ aua pi̍laò maa'i kɛ́wa. Ɔ ká̃ndo ma gbɛ̃e
è zɛa ma aɛ pɔ́ tɛkɛa daa
31 à mɛ̀: Kɔɔnɛi, Lua n wabikɛa si̍, mɛ́ n
wɛ̃nadɔ̃anɛ kàaàgu.
32 Gbɛ̃́ɔ zi̍ Zope Simɔɔ pɔ́ wi̍ mɛ Piɛɛ sísii. A pi̍la
Simɔɔ báatotona bɛ ísialɛ.
33 Ɔ ma gbɛ̃́ɔ zi̍ma gɔ̃̀ɔ. Lá n mɔ, à kɛ̀ maa. Tia
kɛ́wa, wápii wá kú la Lua dɔ̃a guu, kɛ́ wà yá̃ pɔ́ Dii
ònɛ ma yá̃i.

Lua Nisi̍na dia buipãleɔnɛ

34 Piɛɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Má si̍ si̍ana sa kɛ́ Lua lí gbɛ̃e
zãboo.*
35 Bui píi guu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vi̍akɛɛ̀ mɛ́ i̍ yãmaakɛ, ade
yá̃ mɛ́ i̍ kaaàgu.

* **10:34** Iko 10.17

36 Lua a yã́ dà Isailiɔnɛ, à kɛaanɔ na Yesu Kilisi
sabai baokpànɛ́. Aàpi mɛ́ bui píi Dii ũ.
37 A̋ yã́ pɔ́ kɛ̀ Yude bùsu píi guu dɔ̃, lá à dàalɛ
Galile Zãa kpàwakɛa ń gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛao gbɛa.
38 A̋ dɔ̃ lá Lua a Nisi̋na pi̋si Yesu Nazalɛtiwa, ɔ̃ a
kú ń gbãao, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo à yãmaakɛ̀nɛ́, à gbɛ̃́ pɔ́
Ibiisi ń gã li̋nɛ́ ń kpɛɔ gbã̀gbã, asa Lua kuaànɔɛ.
39 Wá dɛ yã́ pɔ́ a kɛ̀ Yude bùsuu ń Yelusalɛũo píi
seeladeɔ ũ. Wà aà lòo líwa wa dɛ̀,
40 ɔ̃ Lua aà vù a gɔɔ àaɔ̃de zi̋, a tò à azi̋a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ.
41 I kɛ gbɛ̃́piiɛ no, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɔ̀aa wá sɛ́ aà
seelade ũɔnɛ. Aà bɔa gau gbɛa wa pɔblèaànɔ, wa
imi̋aànɔ.
42 Ɔ a di̋lɛwɛ̃ɛ wà waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ, wí onɛ́ ámɛ á dɛ
gbɛ̃́ pɔ́ Lua di̋lɛ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ píi yã́kpalɛkɛna
ũ.
43 A̋nabiɔ píi aà yã'ò aa mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɔ
duuna a kɛ̃́má aà tɔ́ yã́i.
44 Gɔɔ pɔ́ Piɛɛ lɛ́ yã́pi onɛ́, Lua Nisi̋na di̋ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
yã́pi maɔnɛ píi.
45 Yã́pi di̋ Yuda Yesude pɔ́ mɔ̀ ń Piɛɛoɔwa, kɛ́ baa
buipãleɔ, Lua a Nisi̋na pi̋simá gba ũ yã́i.
46 Asa aa mà, aalɛ yãebui'o, aalɛ Lua
yãbɔnsaɛkɛaɔ o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀:
47 Gbɛ̃́piɔ Lua Nisi̋na è láwáwa. Démɛ a fɔ̃ gínɛ́ aa
da'ilɛkɛi?
48 Ɔ a ò wà ń da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o. Ɔ aa
wabikɛ̀wà aà gɔɔplakɛńnɔ.

11

Piɛɛ buipãleɔ yã'oa

1 Zi̋naɔ ń Yesude pɔ́ kú Yudeɔ mà lá buipãleɔ Lua
yá̰ si̋ sɔ̃.
2 Kɛ́ Piɛɛ sù Yelusalɛũ, an gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń tɔ̃zɔ̃yãoɔ aà
tàae è
3 aa mɛ̀: N gɛ̃ gyafɔɔdeɔ bɛ n pɔblɛ̀ńnɔ.
4 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ lɛ́ yá̰pi bɔɔlɛkɛnɛ́ zɛ́zɛ à mɛ̀:
5 Má kú Zopeɛ, málɛ wabikɛ, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è. Ma
pɔe è lán zwà̰a zɔ̃ɔwa, ba dɔdɔa a swá̰ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa.
A bɔ̀ luabɛ, àlɛ pila ma kḭ́i.
6 Ma wɛpɛ̀wà tíũu, ma nɔ̀bɔɔ è a guu, sɛ̰̀a pɔ́ɔ ń
pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ.
7 Ɔ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só.
8 Ɔ ma mɛ̀, bauo Dii, asa tɛ̃ ge pɔ́ gbãlɛa i gɛ̃ ma lɛ́u
ziio.
9 Lɔɔpi bɔa luabɛ gɛ̃n plaade wà mɛ̀, pɔ́ pɔ́ Lua
gbãbɔ̀ɛ̀, másu mà a tɛ̃boo.
10 A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ wà ɛ̀a gà tàò luabɛ píi.
11 Gɔɔ bee gɔ̰̀ɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ pɔ́ wà ń zḭ́a bɔa Sezaleɔ
mɔ̀ ua pɔ́ má kúu.
12 Ɔ Lua Nisi̋na òmɛɛ mà gɛ́ńnɔ seasai. Wá gbɛ̃́
gbɛ̃ɔn sooloɛ beeɔ gɛ̀ ma kpái sɔ̃, ɔ̃ wa gɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́
gbɛ̃́piɔ zi̋a bɛ.
13 Ɔ a òwɛ̃ɛ lá a malaika è, à bɔ̀ mɔ̀wa a kpɛ́u, a òɛ
à gbɛ̃́ zi̋ Zope ma sísii,
14 mà yá̰ pɔ́ a api ń a bɛdeɔ píi suaba oɛ.
15 Kɛ́ ma na yã'oawa, Lua Nisi̋na di̋nɛ́ lá a di̋wɛ̃ɛ
a daalɛgɔɔwa.
16 Ɔ yá̰ pɔ́ Dii ò dɔ̀magu à mɛ̀, Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ ń
íoɛ, api sɔ̃ á wá da'ilɛkɛ ń Lua Nisi̋nao.*

* **11:16** Luk 3.16, Zi̋n 1.5

17 Lá Lua gba doũ pɔ́ á dàwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ wa Dii Yesu
Kilisi náaikɛ̀ dànɛ́ lɔ, dén ma ũ mà fɔ̃ giɛ̀i?
18 Kɛ́ aa yã́pi mà, aa ni̍lɛ, ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wá
è Lua buipãleɔ gbà zɛ́ lɔ aa nɔ̀sɛlilɛ, aai wɛ̃ni láasai
e.

Antiɔsideɔ zɛa ń Yesuo

19 Wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ pɔ́ fɛ̀lɛ Ɛtiɛ̃ɛ gaa guu† mɛ́ tò gbɛ̃́ɔ
fã̀aa tà Fenisi bùsuu ń Sipi bùsuo ń Antiɔsio, aalɛ
Lua yã'o Yudaɔnɛ ńtɛ̃ɛ.
20 Ɔ an gbɛ̃eɔ bɔ̀ Sipi bùsuu ń Silɛni bùsuo aa
gɛ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aalɛ yã'o buipãleɔnɛ sɔ̃, aalɛ Dii Yesu
baokpanɛ́.
21 Dii lɛ́ ɔdamá, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ yã́pi si̍ dasi aa zɛ̀ ń Diipio.
22 Yelusalɛũ Yesudeɔ swã́ kã̀ yã́piwa, ɔ̃ aa Baan-
aba zi̍ Antiɔsi.
23 Kɛ́ à kà we, a è lá Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na.
A̍ lɛdàmá ḿpii aa zɛ ń Diio ń nɔ̀sɛmɛndoo.
24 Baanabaá gbɛ̃maaɛ, Lua Nisi̍na ń luanaaikɛao
pɛ̀ɛwà, ɔ̃ wà kà Dii gbɛ̃́ɔ guu dasi.
25 Ɔ Baanaba gɛ̀ Taasu Sɔlu wɛɛlɛi.
26 Kɛ́ à aà è, ɔ̃ à sùaànɔ Antiɔsi. Aai̍ɔ kãaa ń
Yesudeɔ dasi, aaɔ yãdanɛ́ e wɛ̃̀ bṹu do. Antiɔsi we
wà dɔ̀aa tɔkpàu Yesu i̍waɔnɛ Kilisideɔ.
27 Gɔɔ bee ãnabiɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Antiɔsi.
28 An gbɛ̃́ pɔ́ wi̍ mɛ Agabu fɛ̀lɛ zɛ̀ à dɔ̀aa nɔana zɔ̃ɔ
pɔ́ a ka dṹnia guu píi yã'ònɛ́ ń Lua Nisi̍na gbãao.
Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ̃ nɔanapi kà.
29 Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò wà ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yudeɔ kámasa ká
lá baade gbãa fɔ̃̀, wi kpã́sãnɛ́.

† **11:19** Zi̍n 8.1-4

30 Ɔ aa kɛ̀ mȁa, aa Baanaba ń Sɔluo zi̋ò kpái an
gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa.

12

Piɛɛ daakpɛu

1 Gɔɔ bee kí Elodi ɔpɛ̀lɛ Yesudeeɔwa pãsi̋pãsi̋.
2 A̋ Zãa vi̋i Zaaki dɛ̀ ń fɛ̃ndao.
3 Kɛ́ a è yã́ bee kà Yudaɔgu, ɔ̃ à ɛ̀a Piɛɛ kũ̀ lɔ. A̋ bee
kɛ̀ Kàaso dikpɛ zi̋ɛ.
4 Kɛ́ à Piɛɛ kũ̀ a dàkpɛu, à aà nà sosaɔnɛ ń ɔzi̋ aa aà
dɔ̃́a. Sosapiɔ gãli do gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃ɛ e lɛɛ síiɔ̃. A dìlɛ à
yã́kpalɛkɛaànɔ bíla wáa Gɛ̃amusu dikpɛ gbɛa.
5 Ɔ wa Piɛɛ kũa kpɛ́u, Yesudeɔ lɛ́ wabikɛɛ̀ Luawa
zɛsai.
6 Gu pɔ́ a dɔ Elodi bɔaànɔ, a gwã́ Piɛɛ lɛ́ i'o sosa
gbɛ̃ɔn plaɔ zãnguo yea ń mɔdaonao mɛ̀n pla, mɛ́
gbɛ̃ɔn plaɔ ku kpɛɛlɛ, aalɛ kpɛ́pi dɔ̃́a.
7 Kã́ndo gɔ̃̀ɔ Dii malaikae gɛ̃̀ we, ɔ̃ kpɛ́pi pù. A̋
Piɛɛ lɛ̀ a gbȁtɛ̃ɛwa à aà vù à mɛ̀: Fɛlɛ kpakpa. Ɔ
mɔdaonapiɔ wȍlo aà ɔwa.
8 Ɔ malaikapi òɛ̀: N̋ n ula da, ní n kyale kpá.
Piɛɛ kɛ̀ mȁa, ɔ̃ malaikapi mɛ̀: N̋ n ula kãaa ǹ kṹ, ní
tɛmazi.
9 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ tɛaàzi. I yã́ pɔ́ malaika lɛ́ kɛɛ dɔ̃ si̋ana
ũo, àlɛ e nana álɛ o.
10 Aa gɛ̃̀ gudɔ̃ana sɛ̃́iala ń a plaadeo, ɔ̃ aa kà bɔlɛu.
Bɔlɛpi gbaá mɔɛ, ɔ̃ à wɛ̃̀nɛ́ ń azi̋ao, aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ̃ wɛ̃́lɛu.
Kã́ndo gɔ̃̀ɔ ɔ̃ malaikapi Piɛɛ tò zɛa guu we.
11 Kɛ́ Piɛɛ wɛ́ dɔ̀dɔ à mɛ̀: Má dɔ̃ sã́asã sa kɛ́ Dii a
malaika zi̋, à ma bɔ Elodi ɔzi̋ ń yã́ pɔ́ Yudaɔ wɛ́ dɔi
wà kɛmɛɛo píi.

12 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̏, à gɛ̀ Zãa pɔ́ wi̍ mɛ lɔ Maaku da
Maliama bɛ. Wa kãaaa we dasi, wàlɛ wabikɛ.
13 Kɛ́ à bɔlɛ gba lɛ̀, ɔ̃ nɔɛ zi̍kɛna pɔ́ wi̍ mɛ Loda gɛ̀
gwai.
14 Kɛ́ à Piɛɛ lɔɔ dɔ̃̏, pɔna guu i zɛ́ wɛ̃o, à ɛ̀a bàalɛ̀ gɛ
òné Piɛɛ mɛ́ kú bɔlɛu we.
15 Wa òɛ̀: I̍ana kàma yà̏? Ɔ à zɛ̀ò kɛ́ si̍anaɛ. Ɔ wà
mɛ̀: Aà malaikaɛ.
16 Piɛɛ gi̍ lɛ́ gbalɛ. Kɛ́ aa wɛ̏, aa aà è, ɔ̃ yã̂pi di̍má.
17 A ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, ɔ̃ a dàu a si̍unɛ́ lá Dii a bɔ kpɛ́u.
Ɔ à mɛ̀: A gɛ o Zaakiɛ ń wá gbɛ̃́ ki̍niɔ. Ɔ à bɔ̀ gɛ̀
gupãlei.
18 Kɛ́ gu dɔ̀, kɔ̃fi̍ gbãa dà sosaɔ zãnguo, aalɛ kɔ̃ lala
aa mɛ̀: Bɔ́ Piɛɛ kɛ̀ a ũi?
19 Elodi ò wà aà wɛɛlɛ. Kɛ́ wi aà eo, ɔ̃ à yãlàla
gudɔ̃anapiɔwa, ɔ̃ a ò wà ń dɛdɛ.

Elodi gaa

Bee gbɛa Elodi bɔ̀ Yude, à gɛ̀ gɔɔplakɛ̀ Sezale.
20 Aà pɔ pà Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔzi maamaa, ɔ̃ gbɛ̃́ beeɔ
lɛdoũkɛ̀ aa mɔ̀ aà gwai sãnu. Aa gɛ̀ kíapi bɛ ziia
Blasitu ki̍i. Kɛ́ Blasitu ń yã̂zɛ è, aa gɛ̀ lɛdoũkɛi ń
Elodio, asa an bùsu pɔblea i̍ bɔ aà bùsuuɛ.
21 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ wa di̍lɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gɛ̀
zɔ̃̏lɛ a gi̍naa, ɔ̃ à yã'ò bílaɛ.
22 Bíla wiilɛ̀ à mɛ̀: Luae mɛ́ lɛ́ yã'o, i kɛ gbɛ̃nazi̍na
no.
23 Wegɔ̃ɔ Dii malaikae aà lɛ nɛ̀, kɛ́ i zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Luaɛo
yãi, ɔ̃ aà mɛ kɔ̀ɔkà à gà.
24 Lua yã̂ i̍ɔ ligua, i̍ɔ kã̂fi̍.
25 Baanaba ń Sɔluo sɔ̃, kɛ́ aa ń kámasa yã̂ kɛ̀kɛ aa
làa, aa bɔ̀ Yelusalɛũ aa Zãa pɔ́ wi̍ mɛ Maaku sɛ̀ tàò.

13

Baanaba ń Sɔluo zi̋a

1 A̋nabiɔ ń yãdanɛdeɔ ku Antiɔsi Yesudeɔ guu,
an tɔ́ɔn kɛ: Baanaba ń Simɛɔ pɔ́ wi̋ mɛ Báasiao ń
Silɛni bùsu gbɛ̃́ Lusiuo ń Manaɛ pɔ́ nɛblè ń kí Elodio
sãnuo ń Sɔluo.
2 Gɔɔ pɔ́ aalɛ Dii sisi ń lɛyeao, Lua Nisi̋na mɛ̀: A̋
Baanaba ń Sɔluo dilɛ ńdoa zi̋ pɔ́ ma ń sɛ́wà yã́i.
3 Kɛ́ aa lɛyè aa wabikɛ̀, ɔ̃ aa ɔnàmá aa ń gbáɛ, aa
dàzɛu.
4 Kɛ́ Lua Nisi̋na Baanaba ń Sɔluo zi̋ màa, aa gɛ̀
Sɛlusi. Za we aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi bùsuu.
5 Kɛ́ aa kà Salami, aa Lua yã́ waasokɛ̀ Yudaɔ
lousisikpɛɔ guu. Zãa Maaku kúńnɔ dɔnlɛde ũ.
6 Aa ísia gũgũnapi baa vi̋̀ e Pafɔsi, ɔ̃ aa kpàaũ ń
Yuda dabudabukɛna pɔ́ dɛ ãnabi ɛgɛna ũo we. Aà
tɔ́n Yesunɛ.
7 Iɔ kú ń bùsupi gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiá
ɔ̃nɔnaɛ, ɔ̃ à Baanaba ń Sɔluo si̋si, kɛ́ a ye Lua yãma
yã́i.
8 Dabudabukɛnapi tɔ́n Ɛlima ń Gɛlɛki yã́o. A̋
íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, àlɛ wɛɛlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi swãfɛ̃, kɛ́ asu Yesu
náaikɛo.
9 Ɔ Sɔlu pɔ́ wi̋ mɛ Pɔlu sɔ̃, Lua Nisi̋na dɛ̀dɛwà, ɔ̃ à
wɛpɛ̀wà à mɛ̀:
10 Ibiisi nɛ́ɔ do! Maa píi ibɛɛ! Gbɛ̃nazi̋n vãi píi
paɛmade! Wɛzɛ̃n pãsi̋! Nyɔ̃ Dii zɛ́ súsu kpaanlaboa
too lé?
11 Tiasa Dii a ɔkulɛma, ní vi̋̀akũ. Nyɔ̃ gɔɔplakɛ ńyɔ̃
i̋atɛ̃ eo. Wegɔ̃ɔ Ɛlima wɛ́ gɔ̃̀ dã̀adãa, gusia kùlɛwà. Ɔ
àlɛ ɔmalɛmalɛ, àlɛ gbɛ̃́ wɛɛlɛ aà a ɔ kṹ.

12 Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi yã́ pɔ́ kɛ̀pi è, à Dii náaikɛ̀, asa aà yã́
pɔ́ wa dàɛ̀ aà kũ̀ gbãaɛ.

Kua Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu

13 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ gó'ilɛnau ń a gbɛ́ɔ, aa bɔ̀ Pafɔsi aa gɛ̀
Pɛɛga, Pãmfili bùsuu. We Zãa Maaku ń tóu, à ɛ̀a tà
Yelusalɛũ.
14 Bɔa Pɛɛga aa gɛ̀ Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu.
Kã́mabogɔɔzi̍ aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛ lousisikpɛu.
15 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ kyokɛa gbɛa
lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ́ zi̍ wà oné, tó aa kã́ña yãe vi̍
aa o bílaɛ, aa o.
16 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ ɔkɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Isailiɔ ń buipãle
lousisinaɔ à ma yãma.
17 Isailiɔ Lua wá deziɔ sɛ̀, ɔ̃ à ń bui kɔ̃̀ an kua Egipi
bùsuu. Ɔ à ń bɔ́lɛ we ń a gbãa zɔ̃ɔ.*
18 A ń gwá guwaiwaiu wɛ̃̀ bla taawa.†
19 A gbãamɔ̀ Kanaa bùsu bui mɛ̀n soplaɔnɛ, ɔ̃ à ń
bùsupi kpàmá.‡
20 Apii kà wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń blakwio taawa. Bee gbɛa
à dɔaanaɔ di̍lɛnɛ́ e à gɛ̀ pɛ̀ò ãnabi Samuɛliwa.§
21 Kɛ́ aa kía gbɛ̀a, ɔ̃ Lua Kisi nɛ́ Saulu, Bɛ̃yãmɛɛ bui
di̍lɛnɛ́.* A kpalablɛ̀ wɛ̃̀ bla,
22 ɔ̃ Lua aà bɔ̀ kpalau, à Davidi kpà aà gbɛu. Lua
Davidi yã'ò à mɛ̀, á è Yɛse nɛ́ Davidi làasoo doũanɔ,
a a pɔeã píi kɛɛ.†
23 Aà bui guu à Yesu bɔ̀u Isailiɔnɛ Suabana ũ, lá à
a lɛgbɛ̃̀wa.

* **13:17** Bɔa 1.7, 12.51 † **13:18** Nao 14.34 ‡ **13:19** Iko 7.1, Yoz 14.1 § **13:20** 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * **13:21** 1Sam 8.5 † **13:22** 1Sam 13.14, 16.12-13

24 E Yesupi àɔ gɛ́ mɔ́i Zãa dɔ̀aa waasokɛ̀ Isailiɔnɛ
píi, a ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ.‡
25 Kɛ́ Zãa zĩ ye láai à mɛ̀: Dé álɛ e má dɛ a ũi? Gbɛ̃́
pɔ́ á wɛ́ dɔin ma ũo. A ma! Ãlɛ mɔ́ ma gbɛa, mi ka
mà aà sabala bɔbɔɛ̀o.§
26 Ma gbɛ̃́ɔ, Ablahaũ buiɔ ń buipãle lousisinaɔ,
wámɛ Lua suabayãɛ bee kpà̃sãwɛ̃ɛ.
27 Yelusalɛũdeɔ ń ń gbãadeɔ aai Yesu dɔ̃o, aai
ãnabiɔ lá pɔ́ wìɔ a kyokɛ kã́mabogɔɔzĩ píi zɛ́ dɔ̃o, ɔ̃
aa ãnabipiɔ yã́ pàpa, aa yãdàaàla.
28 Aai yãe ewà à kà wà aà dɛo, ɔ̃ aa gbɛ̀a Pilatiwa
wà aà dɛ.*
29 Kɛ́ aa yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ aà yã́ musu kɛ̀ píi, wà aà bùa
líwa wà aà dà mia'ɛu.†
30 Lua aà bɔ̀ gau.
31 A gɔɔ dasi kɛ́ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ Galile aa
gɛ̀aànɔ Yelusalɛũɔwa.‡ Aamɛ aà seeladeɔ ũ gbɛ̃́ɔnɛ.
32 Wápiɔ sɔ̃, ɔ̃ wa mɔ aà baokpaiɛ́. Lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀
wá deziɔnɛ,
33 a kɛ̀ wá gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛ an buiɔ ũɔnɛ, à Yesu vù lá
wa ò Soũ plaade guuwa. Lua mɛ̀:
Ma nɛ́n n ũ,
n Maen ma ũ gbã.§
34 Lá a yaikɛo, mɛ́ Lua a aà bɔ gau, a yã́ ɔ̃ Luapi ò
yãa à mɛ̀:
Má báaa seasai pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Davidiɛ daágu.*
35 Ɔ wa ò guei lɔ:
Nyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.†

‡ **13:24** Luk 3.3 § **13:25** Zãa 1.20, Mat 3.11 * **13:28** Luk 23.1-23
† **13:29** Luk 23.50-56 ‡ **13:31** Zĩn 1.3 § **13:33** Soũ 2.7 * **13:34**
Isa 55.3 † **13:35** Soũ 16.10

36 Davidipi sɔ̃ à Lua pɔeã kɛ̀ a gɔɔ. Kɛ́ à gà, wà aà
mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ, ɔ̃ à yaikɛ̀.
37 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà vùpi sɔ̃ i yaikɛo.
38 Ma gbɛ̃́ɔ, àɔ dɔ̃ kɛ́ duunakɛ̃ama waaso pɔ́ wálɛ kɛɛ́
kú aà kı̋iɛ.
39 Mɔizi ikoyã lí fɔ̃ tò yã́ bɔńnɔ nao, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
Yesu náaikɛɔ, yã́pii i bɔńnɔ na.
40 A̋ laaika kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò su á leo
41 aa mɛ̀:
A̋ ma, á gbɛ̃́ awiambɔnaɔ,
à gilikɛ, í sãalɛ,
asa má yãe kɛ á gɔɔ,
baa tó wa dàu lɛ́ siuɛ́, á sio.‡

42 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao lɛ́ bɔlɛ lousisikpɛu, wà
wabikɛ̀má aa ɛa mɔ yã́pi oné kã́mabogɔɔ si̋a lɔ.

43 Kɛ́ wàlɛ fãaa Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ i̋ lousisińnɔɔ bɔ̀ tɛ
Pɔlu ń Baanabaozi dasi. Aa yã'ònɛ́, aalɛ lɛdamá aaɔ
gɛ́ aɛ ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ńnɔo.

44 Kã́mabogɔɔ si̋a wɛ̃́lɛdeɔ kȁaa píi Dii yãmaa yã́i.

45 Kɛ́ Yudaɔ bílapi è, à kɛ̀nɛ́ i̋i maamaa, ɔ̃ aalɛ Pɔlu
yã́ bɛ̃̀ɛbo, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃.

46 Ɔ Pɔlu ń Baanabao yã'ònɛ́ vi̋asai aa mɛ̀: A̋mɛ à
kȕ wà Lua yã'oɛ́ gi̋a. Lá a gi, álɛ e i ka à wɛ̃ni láasai
eo, wá ɛa aɛdɔ buipãleɔwaɛ sa.

47 Asa Dii yã́ɛ bee di̋lɛwɛ̃ɛɛ à mɛ̀:
Ma n dilɛ gupua ũ buipãleɔnɛ,
kɛ́ ǹ gɛ́ ń suabayãa e tɔɔlɛ lɛ́wa.§

‡ **13:41** Abk 1.5 § **13:47** Isa 49.6

48 Kɛ́ buipãleɔ yã́pi mà, an pɔ kɛ̀na, aa Dii yã́ si̍
si̍ana ũ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń dílɛ wɛ̃ni láasai pɔ́ ũɔ Yesu
náaikɛ̀.
49 Ɔ Dii yã́ li̍ bùsupia píi.
50 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ buipãle nɔɛ lousisin gbiaɔ ń wɛ̃́lɛ
gbãadeɔzi, ɔ̃ aa i̍adà Pɔlu ń Baanabaowa, aa ń yá
ń bùsuu.
51 Aa kɔɔlɛ̀má ń tàae seela ũ,* ɔ̃ aa gɛ̀ Ikɔniu.
52 Yesudeɔ sɔ̃, pɔna ń Lua Nisi̍nao pɛ̀ɛmá.

14

Pɔlu ń Baanabao kua Ikɔniu ń Lisitao

1 Aa kɛ̀ Ikɔniu lá aai̍ kɛwa, aa gɛ̃̀ Yudaɔ
lousisikpɛu aa yã̄'ò e Yudaɔ ń buipãleɔ Dii náaikɛ̀
dasidasi.
2 Ɔ Yuda pɔ́ aa gi̍ yã́pi síiɔ buipãleɔ swã̄fɛ̃̀
Yesudeɔnɛ, aa i̍isɛ̀ńnɔ.
3 Ǹ beeo Pɔlu ń Baanabao gɔɔplakɛ̀ we, aa yã̄'ò
vi̍asai daa Dii gã̀u, ɔ̃ Dii ń gbá zɛ́ an yã̄bɔnsaɛkɛaɔ
ń ń dabudabukɛaɔ a gbɛ̃kɛ yã́ pɔ́ aalɛ oné
si̍anapi̍liwàné.
4 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ kɔ̃kpaalɛ̀, gbɛ̃eɔ zɛ̀ ń Yudaɔ, gbɛ̃eɔ ń
zi̍naɔ.
5 Ɔ Yudaɔ ń buipãleɔ ń ń gbãadeɔ zɛ̀ò wà i̍adamá
wà ń pápa ń gbɛo.
6 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao ń yã́ dɔ̃̀, ɔ̃ aa bàasi tà
Likaoni bùsu wɛ̃́lɛɔu, Lisita ń Dɛɛbɛo ń a zɔ̃ɛwiaɔ.
7 Ɔ aa gi̍ lɛ́ baonapi kpánɛ́ we.
8 Gɔ̃ɛ ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà i̍, a dɛ ɛɛ
ũɛ, i táa'oo.

---

* **13:51** Luk 9.5, 10.11

9 A̋lɛ swã́kpa Pɔlu yã́i, ɔ̃ Pɔlu wɛpɛ̀wà soee, a è aà
Yesu náaikɛa kà à aà gbã́gbã,
10 ɔ̃ a ɗɛ̀ ń lɔɔ gbãao: Fɛlɛ zɛ n gbáwa. Ɔ à vi̋ zɛ̀, à
bɔ̀ ń táo.
11 Kɛ́ bíla è lá Pɔlu kɛ̀, ɔ̃ aa kã̀aa wiiwa ń Likaoni
yã́o aa mɛ̀: Tã́aɔ li̋ gbɛ̃nazi̋naɔ ũ aa pi̋lawá.
12 Aa tɔkpà Baanabaɛ Zupitɛɛ, Pɔlu sɔ̃ Mɛɛkiu,* kɛ́
ɔ̃mɛ i̋ dɔaa ń yã'oao yã́i.
13 Zupitɛɛpi kpɛ́ kú wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aà gbàgbana mɔ̀ ń
zuswana pɔ́ à lávu zãblèmáɔ wɛ̃́lɛ bi̋ibɔlɛu. A ye
dasi sa'o zi̋naɔwa.
14 Kɛ́ Baanaba ń Pɔluo yã́pi mà, aa ń ulaɔ ga kɛ̃̀kɛ̃,
ɔ̃ aa si̋ dasi guu ń wiio
15 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ kɛ beewai?
Gbɛ̃nazi̋naɔn wá ũ sɔ̃ lááwa. Baona wálɛ kpáɛ́,
kɛ́ à kpɛ lí pɔ́ gianaɛ beeɔnɛ, í zɛ ń Lua bɛ̃́ɛo. Ɔmɛ
musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi.†
16 A̋ bui píi tò yãa, aa ńzi̋a zɛ́ sɛ̀.
17 N̋ beeo à azi̋a ɔ̀lɔnɛ́ maakɛa guu. I to lou maɛ́ à
pɔkɛkɛ a gɔɔwa. I á gba blɛ àɔ ku pɔna guu.
18 Baa ń yã́ bee oao, dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo ɔ̃ aa gi̋ gbɛ̃́ɔnɛ aa
sa'omá.
19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ Antiɔsi ń Ikɔniuo aa mɔ̀ wa̋ bíla
swã̋fɛ̃̀. Ɔ aa Pɔlu pàpa ń gbɛo aa aà gàlɛ bɔ̀ɗ wɛ̃́nkpɛ,
aalɛ e à gàɛ.
20 Kɛ́ Yesudeɔ kã̀aaaàzi, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ guu. Kɛ́ a
gu dɔ̀, aàpi ń Baanabao aa gɛ̀ Dɛɛbɛ.

Zi̋naɔ taa Antiɔsi

21 Kɛ́ aa baonakpànɛ́ wɛ̃́lɛpi guu, aa gbɛ̃́ɔ è dasi.
Ɔ aa ɛ̀a gɛ̀ Lisita ń Ikɔniuo ń Antiɔsio,

* **14:12** An tã́aɔ tɔ́ɔn we. † **14:15** Bɔa 20.11, Soũ 146.6

22 aalɛ Yesudeɔ gba gbãa, aalɛ lɛdamá aa wɛtã
Yesu náaikɛawa aa mɛ̀: Sema wà taasikɛ maamaa,
wí gbasa gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i guu.
23 Aa gbɛ̃zɔ̃ɔ di̋lɛnɛ́ wɛ̋lɛ ń wɛ̋lɛo, ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ ń
lɛyeo, aa ń ná Dii pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɛ̀ ɔzi̋.
24 Kɛ́ aa pa̋ Pisidi bùsua, aa kà Pãmfili bùsuu.
25 Aa Lua yã'ò Pɛɛga, ɔ̃ aa gɛ̀ Atali.
26 We aa gɛ̋ gó'ilɛnau aa tà Antiɔsi, gu pɔ́ wà ń náu
Luaɛ a ɔzi̋ yãa aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́ zi̋ pɔ́ aa kɛ̀ aa làa tia ya̋
musu.
27 Kɛ́ aa kà, aa Yesudeɔ ka̋a aa ya̋ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́
ònɛ́ píi, lá à buipãleɔ gbà zɛ́ aa a náaikɛ̀.
28 Ɔ aa gɔɔplakɛ̀ńnɔ we.

15

Lɛkpaaa̋a Yelusalɛũ

1 Gbɛ̃eɔ bɔ̀ Yude aa mɔ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aa yãdà
Yesudeɔnɛ aa mɛ̀: Tó i tɔ̃zɔ̃ lá Mɔizi di̋lɛwao,* á
zia'eo.
2 Pɔlu ń Baanabao zɔadɔ̀má aa lɛkpaakɛ̀ńnɔ maa-
maa ya̋pi musu. Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò Pɔlu ń Baanabao ń
ń gbɛ̃eɔ gɛ́ Yelusalɛũ ya̋pi gɔ̋gɔ̃i ń zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ.
3 Aa gɛ̀ zɛ̀nɛ́, ɔ̃ aa pa̋ Fenisi ń Samalio bùsuɔla. Aa
buipãleɔ nɔ̀sɛlilɛa ya̋ dàu a si̋u ń gbɛ̋ɔnɛ we, ɔ̃ an pɔ
kɛ̀na zɔ̃ɔ.
4 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, Yesudeɔ ń zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
gbãakpàńzi, ɔ̃ aa ya̋ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ píi baokpànɛ́.
5 Ɔ Falisi Yesudeeɔ fɛ̀lɛ mɛ̀: Sema buipãleɔ tɔ̃zɔ̃,
wi onɛ́ aaɔ Mɔizi ikoyã kũa.
6 Ɔ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ ka̋aa, aalɛ ya̋pi gwa.

* **15:1** Lev 12.3

7 Kɛ́ lɛkpaai̋a gbȁakȕ, Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a ònɛ́: Ma gbɛ̃́ɔ,
á dɔ̃ kɛ́ Lua ma dilɛ á guu à gɛ̀gɛ̃, kɛ́ buipãleɔ Yesu
bao ma ma lɛ́u, aai aà náaikɛ.
8 Lua dee gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃, ɔ̃ à ń gbá a Nisi̋na a
siańnɔ seela ũ,† lá à wá gbáwa.
9 Lua i ń dilɛ dodoa ń wápiɔo. A ń nɔ̀sɛ pi̋pinɛ́, kɛ́
aa Yesu náaikɛ̀ yãi̋.
10 Bɔ́yãi álɛ Lua wɛi tiai? Aso pɔ́ wá deziɔ fùa sɛ́i
ń wápiɔ ɔ̃ á ye dinɛ́a?
11 Màa no! Wá a náai vi̋ kɛ́ wá bɔ Dii Yesu gbɛ̃kɛ
yãi̋ɛ, lá ampiɔwa sɔ̃.
12 Gbɛ̃́ɔ kɛ̀ kílikili píi, ɔ̃ aa swãkpà Baanaba
ń Pɔluozi, aalɛ seelaɔ ń dabudabu pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́
buipãleɔ guuɔ o.
13 Kɛ́ aa yã'ò aa làa, Zaaki fɛ̀lɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ,
à ma yãma.
14 Simɔɔ ò lá Lua dɔ̀aa buipãleɔ wɛgwà, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ
sɛ̀ ń guu a pɔ́ ũ.
15 A̋nabiɔ yã́ɔ kɔ̃sɛ̀ ń beeo, asa aa mɛ̀:
16 Bee gbɛa má ɛa mɔ Davidi bɛzi̋ bo,
mí a gufooɔ kɛkɛ tata lɔ,
17 kɛ́ buipãleɔ ma kí̋i wɛɛlɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sisi ma ń sɛ́piɔ píi.
18 Dii pɔ́ lɛ́ yã́pi kɛ mɛ́ ò,
a tò wa yã́pi dɔ̃ za káau.‡
19 Ayãmɛto má è a maa wà yã́ zi̋'ũ dilɛ buipãle pɔ́
aa zɛ̀ ń Luaoɔnɛo.
20 Wà lákɛ̃nɛ́ aa mikɛ̃ pɔ́ pɔ́ gbãlɛ̀ tã́a kí̋iwa ń
gbãsi̋kɛao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń kpàao.§

† **15:8** Zi̋n 11.15-18 ‡ **15:18** Amɔ 9.11-12 § **15:20** Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

21 Asa à gɛ̏gɛ̃ wi̋ɔ Mɔizi lá kyokɛ lousisikpɛɔ guu
ká̃mabogɔɔzi̋ píi, wi̋ɔ aà yá̃ waasokɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo.

Zi̋naɔ gbɛ̃́ɔ zi̋a buipã̋le Yesudeɔwa

22 Ɔ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yesudeɔ píi zɛ̀ò wà gbɛ̃́ɔ sɛ́
ń guu, wà ń zi̋ Antiɔsi ń Pɔluo ń Baanabao. Ɔ aa ń
dɔaanaeɔ sɛ̀, Yuda pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Baasaba ń Silivɛ̃ɛo.
23 Wà taala di̋né, yá̃ pɔ́ wa kɛ̃̀ a guu mɛ̀: Wá zi̋naɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wa fɔkpà wá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ buipã̋leɔ ũ
Antiɔsi ń Sili bùsuo ń Silisi bùsuoɔwa.
24 Wá mà wá gbɛ̃eɔ gɛ̀ á ki̋i aa á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ́, aa á
dá bíliu ń yã̀'oa guu. Wá lɛ́ kú a guuo,
25 ɔ̃ wa lɛdoũkɛ̀ wa zɛò kɛ́ wà gbɛ̃́ɔ sɛ wà ń zi̋wá ń
wá gbɛ̃́ yenzideɔ Baanaba ń Pɔlu
26 pɔ́ aa gi̋ ń wɛ̃nii wá Dii Yesu Kilisi tɔbɔa yá̃io.
27 Ayã̀mɛto wálɛ Yuda ń Silivɛ̃ɛo zi̋wá, aa yá̃ pɔ́
wá kɛ̃̀ láu oɛ́ ń lɛ́o.
28 Asa Lua Nisi̋na ń wápiɔ wa zɛò wà asoe diɛ́o,
sema a pɔ́ zɛvi̋ɛ beeɔ.
29 A mikɛ̃ nɔ̀ɔ pɔ́ wà sa'òò tá̃awa soawa ń kpàao
ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń gbã̀si̋kɛao. A maa à mikɛ̃
beeɔwa. Wà kɔ̃'e aafia!
30 Ɔ wà ń gbáɛ, aa gɛ̀ Antiɔsi. Aa Yesudeɔ kȁaa píi,
ɔ̃ aa lápi kpàmá.
31 Kɛ́ aa a kyokɛ̀, ɔ̃ an pɔ kèna maamaa ń nɔ̀sɛ
níniyã̀pio.
32 Yuda ń Silivɛ̃ɛoá ã̀nabiɔnɛ, ɔ̃ aa lɛdà ń
gbɛ̃́piɔwa maamaa, aa ń gbá gbã̀a.
33 Kɛ́ aa gɔɔplakɛ̀ we, Yesudeɔ lɛzàmá, ɔ̃ aa tà ń
zi̋naɔ ki̋i aafia.
34-35 Pɔlu ń Baanabao gɔ̃̀ Antiɔsi. Ŋ gbɛ̃́ dasi pã̀leɔ
aa Dii yã̀dàné aa baonakpànɛ́.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade

36 Gɔɔpla gbɛa Pɔlu ò Baanabaɛ: Wà ɛa gɛ́ Yesudeɔ
gwai wɛ̃́lɛ pɔ́ wa Dii yã́ waasokɛ̀u yãaɔ guu, wíɔ dɔ̃
lá aa dɛ.
37 Baanaba ye Zãa Maaku sɛ aà gɛ́ńnɔ,
38 ɔ̃ Pɔlu lɛ́ e a maa wà gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀má Pãmfili, i tɛ́ńzi
ń zi̋ guuo sɛ lɔo.*
39 Aai makɔ̃ɛo, ɔ̃ aa kɛ̃̀kɔ̃wa. Baanaba Maaku sɛ̀
aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi.
40 Ɔ Pɔlu Silivɛ̃ɛ sɛ̀. Yesudeɔ ń ná Diiɛ a ɔzi̋ aà
gbɛ̃kɛkɛnɛ́, ɔ̃ aa dàzɛu.
41 Aa pã̀ Sili ń Silisiola, aa Yesudeɔ gbà gbãa.

16

Timɔtee gɛa ń Pɔluo ń Silivɛ̃ɛo

1 Pɔlu kà Dɛɛbɛ ń Lisitao. Weki̋i Yesudee ku wi̋
mɛɛ̀ Timɔtee. Aà daá Yuda Yesudeɛ, mɛ́ aà maeá
Gɛlɛkiɛ.
2 Yesude pɔ́ aa ku Lisita ń Ikɔniuoɔ aà tɔnasi̋.
3 Pɔlu ye aà gɛanɔ, ɔ̃ à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ Yuda pɔ́ kú wɛ̃́lɛpiɔ
guuɔ yã́i, asa ampii aa dɔ̃ kɛ́ aà maeá Gɛlɛkiɛ.
4 Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa gɛ̀u píi, aa yã́ pɔ́ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ di̋lɛ
Yelusalɛũ ò Yesudeɔnɛ aaɔ kũa.
5 Ɔ aalɛ gbãakũ ń Yesu náaikɛa guu, aalɛ dasikũ
lá gu lɛ́ dɔ.

Pɔlu gɛa Masedoni bűsuu

6 Lua Nisi̋na gi̋nɛ́ aa gɛ́ Lua yã'oi Azi bűsuu, ɔ̃ aa
pã̀ Filizi ń Galatio bűsuɔla.
7 Kɛ́ aa kà Misi bűsu zɔ̃lɛu, aa yɔ̃̀wà wà gɛ̃ Bitini
bűsuu, ɔ̃ Yesu Nisi̋na i weinɛ́o.

---

* **15:38** Zi̋n 13.13

8 Kɛ́ aa Misi bùsu baa vi̋, ɔ̃ aa kà Toloasi.
9 Gwãasi̋na Pɔlu Masedoni bùsu gbɛ̃e è zɛaala iu,
àlɛ awakpaɛ̀ à mɛ̀: Buawá Masedoni, dɔwálɛ.
10 Kɛ́ a è iu màa, ɔ̃ wa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ, asa wá
dɔ̃̀ sa, kɛ́ Lua mɛ́ lɛ́ wá sisi wà gɛ baonakpanɛ́.
11 Ɔ wa gɛ̃ gɔ́'ilɛnau Toloasi, wa mipɛ̀
Samɔtasiwa. Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Nɛapɔli.
12 Bɔa we wa gɛ Filipi, Masedoni bùsu saalopi
mɛɛwia pɔ́ Lomadeɔ vi̋, ɔ̃ wa gɔɔplakɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.
13 Kã́mabogɔɔzi̋ wa bɔ wɛ̃́nkpɛ, wa gɛ swa saɛ, gu
pɔ́ wálɛ e wi̋ lousisiu. Ɔ wa zɔ̃lɛ wa yã'ɔ̀ nɔɛ pɔ́ kãaaa
weɔnɛ.
14 Nɔɛe ku we, wi̋ mɛɛ̀ Lidia. Tiatii gbɛ̃́ zwã̀a tɛ̃a
yi̋anaɛ, mɛ́ lousisinaɛ. Alɛ yã́ pɔ́ Pɔlu lɛ́ o ma, ɔ̃ Dii
aà sɔ̃ wɛ̃̀ɛ̀, à yã́pi si̋.
15 A da'ilɛkɛ̀ ń a bɛdeɔ, ɔ̃ à wabikɛ̀wá à mɛ̀: Tɔ́ a
ma Dii náaikɛa si̋ɛ, à mɔ pila ma bɛ. Ɔ wa aà yã́zɛ
èɛ.

Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo daakpɛu Filipi

16 Zi̋ewa kɛ́ wálɛ gɛ́ wabikɛki̋i, wa kpaaũ ń zɔnɔɛ
pɔ́ tã́a mlɛ̃ vi̋o. Aà diiɔ ì ɔ̃a e maamaa aà àsi'oanɛ́ yã́
musu.
17 Ɔ à bɔ̀ tɛ́wázi, wápiɔ ń Pɔluo, àlɛ wiilɛ à mɛ̀:
Gbɛ̃́ beeɔá Lua Musude zɔ̀blenaɔnɛ, aalɛ suabazɛ
kpàwakɛɛ́.
18 Iɔ kɛ màa lá gu lɛ́ dɔ, ɔ̃ yã́pi Pɔlu wã̀. A li̋li ɔ̀
tã́apiɛ: Má ɔ̀nɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, go nɔɛpiwa. Ɔ à
gɔ̀wà gɔ̃̀ɔ.
19 Kɛ́ aà diiɔ è ài'ea aà yã́ musu tãmaa ń nɛ́, ɔ̃ aa
Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo kũ̀ aa ń gálɛ gɛ̀ńnɔ gbãadeɔ ki̋i gãaɛ.

20 Aa gɛ̀ńnɔ yã́kpalɛkɛnaɔ ki̋i aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeɔá
Yudaɔnɛ, mɛ́ aalɛ wá wɛ̃́lɛ ɔ̃̀ɔkpa.
21 Fɛlɛkaayã pɔ́ wá Lomadeɔ ikoyã gi̋ wà si ge wà
kɛ ɔ̃ aalɛ danɛ́.
22 Gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛńnɔ dasi, ɔ̃ yã́kpalɛkɛnapiɔ mɛ̀ wà ń
ulaɔ wolomá, wà ń gbɛ̃ ń goo.
23 Kɛ́ wà gbɛ̃a gbãa kɛ̀nɛ́, ɔ̃ wà ń dá kpɛ́u, wa ò
kpɛ́pi dɔ̃̀anaɛ aà ń dɔ̃́a maamaa.
24 Kɛ́ wa òɛ̀ mà̀a, ɔ̃ à ń dá kpɛ́pi guonau, à ń gbáɔ
dàliu gíũgiũ.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo lɛ́ wabikɛ Luawa,
aalɛ aà táasilɛ, mɛ́ dakpɛunaɔ lɛ́ swã́kpa ń yã́i.
26 Kã́ndo tɔɔlɛ lùalua ń gbãao e kpɛ́pi gi̋ɔ dèe.
Wegɔ̃ɔ a gbaɔ wɛ̃̀wɛ̃ píi, ɔ̃ dakpɛunaɔ mɔdaonaɔ
pòlomá píi.
27 Kɛ́ kpɛdɔ̃ana vù, à gbaɔ è wɛ̃wɛ̃a píi, ɔ̃ à a fɛ̃nda
wò, a ye azi̋a dɛ, asa àlɛ e dakpɛunaɔ bàasiɛ.
28 Ɔ Pɔlu pù̃na ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Ǹsu i̋akpa nzi̋aio.
Wá kú la wápii.
29 Kpɛdɔ̃anapi mɛ̀ wà mɔ́ ń filiao, ɔ̃ à si̋ńzi ń bao
à kù̀lɛ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo aɛ, àlɛ kpakpanaga.
30 A bɔ̀ńnɔ bàasi, ɔ̃ à mɛ̀: Maeɔ, kpelewa má kɛ
mà zia'ei?
31 Aa òɛ̀: Dii Yesu náaikɛ, ńyɔ̃ zia e, mpi ń n bɛdeɔ
píi.
32 Ɔ aa Dii yã'òɛ̀ ń a bɛ gbɛ̃́ɔ píi.
33 Wɛɛdo bee, kpɛdɔ̃anapi ń sɛ́ à gɛ̀ ń gui̋aɔ
pi̋piné, ɔ̃ à da'ilɛkɛ̀ gɔ̃̀ɔ ń a gbɛ̃́ɔ ḿpii.
34 Ɔ à gɛ̃̀ńnɔ a bɛ à blɛkɛ̀nɛ́. Aàpi ń a bɛdeɔ an pɔ
kɛ̀na maamaa, kɛ́ aa Lua náaikɛ̀ yã́i.

35 Kɛ́ gu dɔ̀, yã́kpalɛkɛnaɔ dɔaiɔ zi̍ aa gɛ o wà
gbɛ̃́piɔ gbaɛ.
36 Ɔ kpɛdɔ̃anapi ò Pɔluɛ: Yã́kpalɛkɛnaɔ gbɛ̃́ɔ zi̍a
mà á gbaɛ. A bɔlɛ, i̍ á taanankɛ.
37 Ɔ Pɔlu ò dɔaipiɔnɛ: Aa wá gbɛ̃́ bíla wáa
yã́kpalɛkɛawanɔ sai, aa wá dá kpɛ́u, wá gbɛ̃́ pɔ́
Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ̃ aa ye wá bɔlɛ asii guua?
Ơ'o! A kɛ màao. Sema aa mɔ wá bɔlɛ ńzi̍a.
38 Dɔaipiɔ yã́pi sɛ̀lɛ ò yã́kpalɛkɛnaɔnɛ. Kɛ́ aa mà
Lomadeɔn ń ũ, ɔ̃ vi̍a ń kṹ.
39 Ɔ aa mɔ̀ awakpànɛ́ aa ń bɔ́lɛ kpɛ́u, ɔ̃ aa
wabikɛ̀má aa bɔnɛ́ ń wɛ̃́lɛu.
40 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ kpɛ́u, aa gɛ̀ Lidi bɛ. Aa Yesudeɔ lè we,
ɔ̃ aa ń nɔ̀sɛ ni̍niné aa gɛ̃̀zɛa.

17

Pɔlu kua Tɛsaloni

1 Aa bɔ̀lɛ ń Amfipɔlio ń Apɔlonio, ɔ̃ aa kà Tɛsaloni,
gu pɔ́ Yudaɔ lousisikpɛ kúu.
2 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ lousisikpɛu lá i̍ɔ kɛwa, à waasokɛ̀nɛ́ yã́
pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau musu kã́mabogɔɔ là àaɔ̃.
3 A̍lɛ a bɔɔlɛkɛnɛ́ lá à kũ̀ Mɛsii taasikɛ, i bɔ gau, à
mɛ̀: Yesu pɔ́ málɛ aà yã'oɛ́ mɛ́ Mɛsiipi ũ.
4 An gbɛ̃eɔ yã́pi zɛ́ è, ɔ̃ aa nà Pɔlu ń Silivɛ̃ɛowa.
Màa Gɛlɛki lousisin dasiɔ nàmá sɔ̃ ń nɔɛ tɔde bílaɔ
lɔ.
5 Ɔ Yudaɔ i̍isɛ̀ńnɔ, aa bɛ̀bɛmpãdeɔ kã̀aa aa
dasikũ̀, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛ lòo. Aa gɛ̀ li̍a Zasɔ̃ bɛi, aalɛ Pɔlu
ń Silivɛ̃ɛo wɛɛlɛ ń kũ bɔńnɔ balu guu.

6 Kɛ́ aai ń eo, aa Zasɔ̃ ń Yesude pãleɔ gàlɛ bɔ̀ńnɔ
wɛ̃́lɛ gbãadeɔ kı̋i, aalɛ wiilɛ: Gbɛ̃́piɔá dṹniadɛnaɔnɛ.
Aa mɔ̀ la,
7 ɔ̃ Zasɔ̃ ń dílɛ a bɛ. Gbɛ̃́piɔ lɛ́ pã Sezaa ikoa ḿpii,
aai̋ mɛ kía pãle ku wi̋ mɛ Yesu.
8 Yã́pi zɔ̀̃ bíla ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔ pɔwa.
9 Ɔ aa ɔ̃asi̋ Zasɔ̃ ń gbɛ̃́ ki̋niɔwa aa ń gbáɛ.

Pɔlu kua Belee

10 Gwãasi̋na bee gɔ̀̃ɔ Yesudeɔ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo gbàɛ
Belee. Kɛ́ aa kà we, ɔ̃ aa gɛ̀̃ Yudaɔ lousisikpɛu.
11 Gbɛ̃́ beeɔ nɔ̀sɛ maa dɛ Tɛsalonideɔla, aa Lua yã́
si̋ ɔplapla. Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ wɛ́tɛ Luayãtaalai, kɛ́ aa
e dɔ̃ tó Pɔlu yã́piɔ si̋ana vi̋.
12 An gbɛ̃́ pɔ́ Dii náaikɛɔ dasi ń Gɛlɛki nɔɛ gbiaɔ ń
Gɛlɛki gɔ̃ɛɔ dasidasi lɔ.
13 Kɛ́ Tɛsaloni Yudaɔ mà Pɔlu lɛ́ Lua yã́ waasokɛ
Belee lɔ, ɔ̃ aa mɔ̀ we, aa yãkele dà aa bíla pɔ fɛ̀lɛ.
14 Ɔ Yesudeɔ Pɔlu gbàɛ gɔ̀̃ɔ ísia oi, ãma Silivɛ̃ɛ ń
Timɔteeo gɔ̀̃ we.
15 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zɛi Pɔluɛɔ gɛ̀aànɔ Atɛni, ɔ̃ aa ɛ̀a tà
Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeowa ń Pɔlu lɛgbɛo, à mɛ̀ aa mɔ a
le kpakpa.

Pɔlu kua Atɛni

16 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ ń dã́ Atɛni, aà kã́ fɛ̀lɛ si̋, kɛ́ a è tã́a di
wɛ̃́lɛpiu yã́i.
17 Ɔ à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ ń buipãle lousisinaɔ
lousisikpɛu ń gbɛ̃́ pɔ́ i̋ɔ ń le ɛlɛu lá gu lɛ́ dɔɔ.
18 Pɔlu lɛ́ yãbɔbɔ kɔ̃ lɛ́u ń yãwaaipana pɔ́ wi̋ mɛnɛ́
Ɛpikuliɔ ń Sitoisiɔ. Ɔ an gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Bɔ́ yã́ dàobãnapi
lɛ́ bɔlɛi? Gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Wálɛ e tã́a dafuɔ yã́ kpàwa

àlɛ kɛ. Aa ò màa kɛ àlɛ Yesu yá̰ ń aà bɔa gau yá̰o
baokpanɛ́ yá̰iɛ.
19 Ɔ aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò gbɛ̃zɔ̃ɔ ki̋i Aleopaga aa mɛ̀: Ǹyɔ̃
yá̰ dafu pɔ́ ni danɛ́ owɛ̃ɛo lé?
20 Wa yãbɔnsaɛ màma, wá ye a bɔɔlɛ dɔ̃.
21 Atɛnideɔ píi ń nibɔ pɔ́ kú weɔ, aaliɔ ye yãpãleio,
sema yá̰ dafu maa ń a wàaipaao bàasio.
22 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ zɛ̀ Aleopagadepiɔ guu à mɛ̀:
Atɛnideɔ, má è á misiilɛa tá̰aɔnɛ ãia vi̋ maamaa
yá̰pii guu.
23 Kɛ́ má bɛ á wɛ̃́lɛu, málɛ pɔ́ pɔ́ i kúlɛnɛ́ɔ tàasika, ɔ̃
ma sa'oki̋ie è, wà lakɛ̃̀wà wà mɛ̀: Lua pɔ́ wá dɔ̃o pɔ́.
Lua pɔ́ á aà dɔ̃o mɛ́ álɛ misiilɛɛ̀, aà bao málɛ kpáɛ́.
24 Lua dṹnia kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi. A dɛ musu
ń tɔɔlɛo Dii ũ, i̋liɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋naɔ dɔ̀ɛɔ guuo.*
25 Aà bàa kú ń gbɛ̃nazi̋na dɔnlɛeoo. Aàpi mɛ́ i̋
wɛ̃ni ń nisi̋nao ń pɔ́piio kpa gbɛ̃́piiwa.†
26 A bui píi bɔ̀ gbɛ̃́ mɛ̀ndo ki̋iɛ, ɔ̃ aa ku dṹnia gola
síiɔ̃ píiu. A dɔ̀aa gɔɔdi̋lɛdilɛ bui píiɛ ń gu pɔ́ aaɔ kuu
lɛ́o.
27 A ń kɛ́ kɛ́ aaɔ a wɛɛlɛ aa ɔmalɛmalɛ e aa gɛ bɔwa.
Baa ń beeo a zà̰ ń wá gbɛ̃eoo.
28 Asa aàpi mɛ́ i̋ to wàɔ wɛ̃ni vi̋, wíɔ ku, wí fɔ̃ wà
wá mɛ sɛ́. Lá á lakɛ̃naeɔ ò aa mɛ̀: Wá dɛ aà buiɔ ũ
sɔ̃.
29 Lá Lua buiɔn wá ũ, wásu wàɔ e a dɛ lán tá̰a pɔ́
gbɛ̃nazi̋na kɛ̀ ń vuao ń á̰nusuo ń gbɛo à gɔ̃inakɛ̀wà
lá a yeiwawao.
30 Lua wɛkpà a vi̋ wá wɛ́siagɔɔ yála, ɔ̃ àlɛ lɛda
gbɛ̃́ɔwa gupiiu tia aa nɔ̀sɛlilɛ.

* **17:24** 1Kia 8.27 † **17:25** Isa 42.5

31 Asa à gɔɔdi̋lɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀ a yã́kpalɛkɛ ń
dṹniao a zɛ́wa. Lua gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ̀pi bɔ̀ gau, kɛ́ gbɛ̃́pii e
dɔ̃.
32 Kɛ́ aa bɔa gau yã́pi mà, an gbɛ̃eɔ aà láanikɛ̀,
ãma an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Wá n yã́pi ma zi̋ewa lɔ.
33 Ɔ Pɔlu bɔ̀ ń kḭ̋i.
34 Gbɛ̃eɔ nàwà aa Yesu náaikɛ̀. Aleopaga gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
do pɔ́ wi̋ mɛ Denisi kú ń guu ń nɔɛ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀
Damalio ń gbɛ̃eɔ lɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔlɛni

1 Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gɛ̀ Kɔlɛni.
2 A kpàaũ ń Yudaeo we, Pɔ̃ntu bùsu gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀
Akilasi ń a na Pisiio. Aa sù ń Itali bùsuo dafu, kɛ́
Sezaa Kolodi di̋lɛ Yudaɔnɛ aa bɔlɛ Loma yã́i. Pɔlu
gɛ̀ ń kḭ̋i,
3 ɔ̃ à pi̋lamá, àlɛ zi̋kɛńnɔ, kɛ́ ɔzi̋doũkɛnaɔn ń ũ yã́i.
Asa zwà̋akpɛkɛnaɔn ń ũ ḿpii.
4 Kã́mabogɔɔzi̋ píi ì waasokɛ lousisikpɛu, àlɛ
wɛɛlɛ Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ a yã́zɛ e.
5 Kɛ́ Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo bɔ̀ Masedoni bùsuu aa kà,
Pɔlu zɛ̀ ń waasokɛao, àlɛ o Yudaɔnɛ wásawasa Yesu
mɛ́ Mɛsii ũ.
6 Kɛ́ Yudaɔ i̋isɛ̀aànɔ aa aà sɔ̃̀sɔ̃, ɔ̃ à a pɔkasaɔ
kpɔ̀ɛńla à mɛ̀: Yã́ pɔ́ á kɛ̀ wí á musu, ma yã́n lɔo.
Za tia má gɛ́ buipãleɔ kḭ̋iɛ.
7 Bɔa we à gɛ̀ pi̋la buipãle lousisina pɔ́ wi̋ mɛɛ̀
Titiu Yusitu bɛ lousisikpɛpi saɛ.

8 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Kilisipu Dii náaikɛ̀ ń a bɛdeɔ
píi. Kɔlɛnideɔ Pɔlu yãmà dasi, ɔ̃ aa Yesu náaikɛ̀ aa
da'ilɛkɛ̀.
9 Gwãasi̋na Dii ò Pɔluɛ iu à mɛ̀: Nsu to vi̋a n kũo,
ńsu kã́mabo ń yã'oanɛ́oo,
10 asa gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ wɛ̃́lɛɛ bee guuɔ dasi. Má
kunnɔ, gbɛ̃e a n kũ à i̋adamao.
11 Ɔ Pɔlu wɛ̃̀ do ń mɔ sooloo kɛ̀ we, i̋ɔ Lua yãda
gbɛ̃́ɔnɛ.
12 Gɔɔ pɔ́ Loma gbɛ̃́ Galiɔ̃ dɛ Gɛlɛsi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
ũ, Yudaɔ lɛdoũkɛ̀ aa ã̀na Pɔluwa, aa gɛ̀aànɔ
yã́kpalɛkɛki̋i
13 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee lɛ́ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu aaɔ lousisiyã
pɔ́ pãa wá ikoyãla kũaɛ.
14 Kɛ́ Pɔlu ye yã'o, ɔ̃ Galiɔ̃ ò Yudaɔnɛ à mɛ̀: Yudaɔ,
tó dàae ge tàae zɔ̃ɔeɛ yãa, à kũ̀ mà mɛnakɛánɔ.
15 Lá álɛ yãkeletã gbɛ̃́ɔ tɔ́ yã́ musu ń ázi̋a ikoyão,
à gɔ̃̀ á yã́ ũɛ. Ma gi yã́ bee taa gɔ̃́gɔ̃iɛ.
16 Ɔ à ń yá ń bɔ́lɛ yã́kpalɛkɛkpɛu.
17 Ɔ aa ã̀na lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɔsɛniwa ḿpii, aa
aà gbɛ̃̀gbɛ̃ yã́kpalɛkɛkpɛ kpɛɛlɛ. Galiɔ̃ i a yãdao.
18 Pɔlu gɔɔplakɛ̀ Kɔlɛni lɔ, ɔ̃ à lɛzà Yesudeɔwa à gɛ̃̀
gó'ilɛnau, àlɛ tá Sili bùsuu. Pisii ń Akilasio gɛ̀aànɔ.
A mibò Sãkele lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ Luawa yã́i.*
19 Kɛ́ aa kà Ɛfɛsɛ, Pɔlu Pisii ń Akilasio tò we. A gɛ̀
lousisikpɛu à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ,
20 ɔ̃ aa wabikɛ̀wà aà gɔɔplakɛńnɔ. I weio,
21 ãma kɛ́ àlɛ lɛzamá à mɛ̀: Tó Lua wèi, má ɛa mɔ́
á gwai. Ɔ à bɔ̀ Ɛfɛsɛ ń gó'ilɛnao.

* **18:18** Nao 6.18

22 Kɛ́ à kà Sezale, à gɛ̀ fɔkpà Yesudeɔwa Yelusalɛũ,
ɔ̃ à tà Antiɔsi.
23 Kɛ́ à gɔɔplakɛ̀ we, à ɛ̀a dàzɛu à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo
Galati bùsuu ń Filizi bùsuo, à Yesudeɔ gbà gbãa
ḿpii.

Apoloo

24 Yudae ku, aà tɔ́n Apoloo, Alɛsãndi gbɛ̃́ɛ. Aà lɛ́
na mɛ́ a Lua yã́ dɔ̃ maamaa.
25 Wà Dii zɛ́ yãdàdaɛ̀, ɔ̃ Yesu yã'oanɛ́ aà kãsi̋. I
dadanɛ́ a zɛ́wa, ãma Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛa ɔ̃ a dɔ̃. A mɔ̀
Ɛfɛsɛ,
26 ɔ̃ à nà yã'oawa lousisikpɛu vi̋asai. Kɛ́ Pisii ń
Akilasio aà yãmà, ɔ̃ aa aà si̋si aa Lua zɛ́ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀
wásawasa.
27 Kɛ́ Apoloo ye gɛ́ Gɛlɛsi bùsuu, Yesudeɔ aà gbà
sɔ̃, ɔ̃ aa lakɛ̃ Yesude pɔ́ kú weɔnɛ aa aà kũ ɔplapla.
Kɛ́ à kà we, à ɔdà gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ aa Yesu
náaikɛ̀ɔwa maamaa.
28 Asa aà yã́ Yudaɔ wɛ̃̀ dasi wáa máũmaũ, à ɔ̀lɔnɛ́
Luayãtaalau kɛ́ Yesu mɛ́ Mɛsii ũ.

19

Pɔlu kua Ɛfɛsɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Apoloo ku Kɔlɛni, Pɔlu Azi bùsu si̋si̋ɔ baa
vi̋, ɔ̃ à kà Ɛfɛsɛ. A Yesudeeɔ lè we,
2 ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ a Dii náaikɛ̀, aà Nisi̋na di̋ɛa? Aa
wèwà aa mɛ̀: Aawo, wi aà Nisi̋na kua yãma seo.
3 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Da'ilɛ kpele á kɛ̀i? Aa wèwà aa mɛ̀:
Zãa pɔ́ɛ.
4 Ɔ Pɔlu ònɛ́: Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ an nɔ̀sɛlilɛa seela
ũɛ. A ò gbɛ̃́ɔnɛ aa gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ a kpɛ náaikɛ.* Yesu

* **19:4** Luk 3.16

àlɛ o.
5 Kɛ́ aa yã̋pi mà, aa da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o.
6 Kɛ́ Pɔlu ɔnàmá, Lua Nisi̋na di̋nɛ́, ɔ̃ aa yãebui'ò
aa ã̋nabikɛkɛ̀.
7 Gbɛ̃́piɔ píi kà lán gbɛ̃ɔn kuɛpla taawa.
8 Pɔlu i̋ɔ gɛ́ lousisikpɛu e mɔ àaɔ̃. A yã̋'ònɛ́ vi̋asai,
àlɛ waasokɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i yã́ musu, kɛ́ aa a
yã́zɛ e.
9 A̋ma an gbɛ̃eɔ swã́gbãakɛ̀, aai Lua yã́ sio, ɔ̃ aa
zɛ́pi bɛ̃̀ɛbò dasi guu. Ɔ Pɔlu gbɛ̃́ pɔ́ Yesu náaikɛ̀ɔ sɛ̀lɛ
aa bɔ̀ ń guu. Ɔ i̋ɔ waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ Tilanu kyókpɛu lá
gu lɛ́ dɔ.
10 A kɛ̀ màa e wɛ̃̀ pla, ɔ̃ Azi bùsudeɔ Dii yã̋mà,
Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi.

Seva nɛ́ɔ

11 Lua Pɔlu gbà zɛ́ à dabudabu bɔnsaɛɔ kɛ̀.
12 Beewa baa tó wà isimawaabɔɔ ge fùaɔ nà Pɔlu
mɛwa wà gɛ nà gyãeɔwa, aai̋ gbã́gbãɛ, an tã́aɔ i̋
gɛ̃zɛa.
13 Yuda tã́agona pɔ́ aai̋ɔ bɛbɛeɔ wɛ̀ɛlɛ tã́a gò ń Dii
Yesu tɔ́o aa mɛ̀: Wá òɛ́ ń Yesu pɔ́ Pɔlu i̋ a yã́ waasokɛ
tɔ́o, à go.
14 Yudaɔ sa'onkia pɔ́ wi̋ mɛ Seva nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn
soplaɔ mɛ́ i̋ kɛ màa.
15 Ɔ tã́a ònɛ́: Má Yesu dɔ̃ mɛ́ ma Pɔlu bao mà. A̋piɔ
sɔ̃, dén á ũi?
16 Ɔ tã́adepi kùsimá à gbãamɔ̀nɛ́, à ń kwɛ́ píi à ń
kɛkɛ'i̋a, ɔ̃ aa bàalɛ̀ bɔ̀lɛ uapiu puizi.
17 Kɛ́ Ɛfɛsɛdeɔ yã́pi mà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, vi̋a ń
kṹ, ɔ̃ Dii Yesu tɔbɔ̀ maamaa.

18 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu náaikɛ̀ɔ mɔ̀ dasi, aalɛ ń yãkɛaɔ
o gupuau.
19 Gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaeɔ ń taalaɔ nàaa mɔ kàtɛu bíla
wáa. Kɛ́ wà lápiɔ ɔ̃a dɔ̀dɔ, wa è à kà ā̋nusu ɔwatɛ̃
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000).
20 Beewa ɔ̃ Dii yā́ ȉɔ kā̋fi̋, ȉɔ ɔta ń gbãao.

Zɔakaa Ɛfɛsɛ

21 Yā́ bee gbɛa Pɔlu zɛ̀ò a nɔ̀sɛ guu à bɔlɛ ń Mase-
doni bùsuo ń Gɛlɛsi bùsuo, i gɛ́ Yelusalɛũ, à mɛ̀: Tó
ma gɛ we, sema mà gɛ́ Lomadeɔ gwai.
22 Ɔ à a dɔnlɛde gbɛ̃ɔn plaeɔ Timɔtee ń Elasao zȉ
Masedoni. Aàpi sɔ̃ à gɔ̃̀ Azi bùsuu gi̋a.
23 Gɔɔ bee ɔ̃ yãkele fɛ̀lɛ maamaa Dii zɛ́ yā́ musu.
24 A̋nusupinae ku wȉ mɛɛ̀ Demɛtiu, ȉ Aatɛmi
tā́akpɛ taa pí ń ā́nusuo. Aà zi̋kɛnaɔ ȉ ài zɔ̃ɔ e zi̋piwa.
25 Ɔ à ń kãaa ń gbɛ̃́ pɔ́ ȉ zȉ bee taa kɛɔ, a òńɛ́: Gbɛ̃́ɔ,
á dɔ̃ kɛ́ ɔzi̋ɛ bee mɛ́ wá bleki̋i ũ.
26 A̋lɛ e mɛ́ álɛ ma lá Pɔlupi lɛ́ kɛ, à mɛ̀: Tā́a pɔ́ wà
ń píɔá luaɔ no. Ɔ à gbɛ̃́ dasiɔ mi li̋aa, wà aà yā́zɛ è. I
kɛ Ɛfɛsɛ la ado no, ń Azi bùsuo píiɛ.
27 Yā́ bee a fɔ̃ músi'iwɛ̃ɛ. I kɛ wá ɔzȉ yãfũkũa ado
no, a yā́ a to tā́a nɔɛzɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ gɔ̃ pɔe ũo, tā́a pɔ́
Azi bùsudeɔ ń dű́nia gbɛ̃́piio ȉ kúlɛɛ̀pi gawi a láaɛ.
28 Kɛ́ aa yā́pi mà, an pɔ pà, ɔ̃ aa nà wiiwa aa mɛ̀:
Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ.
29 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ bàalɛ̀ lɛ́ si kɔ̃kãaakɛki̋iu, ɔ̃ wà
Masedoni bùsu gbɛ̃ɔn pla Gaiusi ń Alisaka pɔ́ aaȉ
gɛ́ wɛ̃́lɛu ń Pɔluoɔ kű̀ gɛ̀ńnɔ.
30 Pɔlu ye gɛ̃ zã guu, ɔ̃ Yesudeɔ i weiɛ̀o.
31 Azi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ dɛ aà gbɛ̃naɔ ũ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zȉ
aa lɛdàwà asu gɛ̃ zãuo.

32 Kɔ̃kãaa yà, wàlɛ wiilɛ, wàlɛ kɔ̃ yãmao, asa gbɛ̃́
daside dɔ̃ bɔ́yãi wà kȁaaio.
33 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ Alɛsãndazi aà yã'o, ɔ̃ bíla guu gbɛ̃eɔ
lɛ́ lɛdɔdɔwà. Alɛsãndapi ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, a ye Yudaɔ
mi bɔ bíla wáa.
34 Kɛ́ wà aà dɔ̃̀ Yuda ũ, ɔ̃ ampii aa wiilɛ̀ sãnusãnu
mɔ̀ pla taawa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ.
35 Ɔ wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń zɔa zɛ̀ à mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ, gbɛ̃́pii dɔ̃
kɛ́ á dɛ tã́a zɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ dɔ̃̀ana ũ ń luakimɔo pɔ́ kú
weo.
36 Lá gbɛ̃e a fɔ̃ bɔ bee kpɛo, à ázi̍a kũ tɛɛɛ. Ásu yãe
kɛ ń nɔnwãaoo.
37 A mɔ́ ń gbɛ̃́ɛɔ la, aai ɔkã wá tã́akpɛ pɔewao, aai
wá tã́a tɔbɛ̃ɛsio.
38 Ayãmɛto tó Demɛtiu ń a zi̍kɛnaɔ yãvi̍ ń gbɛ̃eo,
yã́kpalɛkɛgɔɔɔ kú ń yãkɛkɛnaɔ. Aa gɛ́ kɔ̃ gbɛa we.
39 Tó á yãpãle vi̍ lɔ, wa gɔ̃́gɔ̃ɛ́ kɔ̃kãaa pɔ́ gbãadeɔ
gbɛ̀a guu.
40 Asa wa fɔ̃ wá tàae e zɔa pɔ́ kɛ̀ gbãɛ bee musu.
Wá yã́zɛde e o zɔapi musuo, asa a gbá vi̍o.
41 Yã́ bee oa gbɛa ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbàɛ.

20

Ɛtiki bãɛa fɛnɛntiu

1 Kɛ́ zɔa làa, Pɔlu Yesudeɔ kȁaa à ń gba sɔ̃, à
lɛzàmá, ɔ̃ à gɛ̀ Masedoni.
2 Kɛ́ àlɛ pã bùsupia, à gbɛ̃́ɔ gbà sɔ̃ ń yã́ɔ dasi, ɔ̃ à gɛ̀
kàò Gɛlɛsi,
3 ɔ̃ à mɔ àaɔ̃ kɛ̀ we. Kɛ́ àlɛ gɛ́ gɛ̃i gó'ilɛnau à ta
Sili bùsuu, a mà Yudaɔ lɛkpàai̍azi, ɔ̃ à zɛ̀ò à ɛa tá
ń Masedonio.

4 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀aànɔɔ tɔ́n kɛ: Belee gbɛ̃́ Pilusi nɛ́
Sɔpatɛɛ ń Tɛsaloni gbɛ̃́ɔ Alisaka ń Sɛkɔ̃duo ń Dɛɛbɛ
gbɛ̃́ Gaiusio ń Timɔteeo ń Azi bùsu gbɛ̃́ɔ Tisiki ń
Tɔfiũo.
5 Gbɛ̃́ beeɔ dɔ̀aa gɛ̀ lɛ́ wá dã́ Toloasi.
6 Wápiɔ sɔ̃, Kàaso dikpɛ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau
Filipi, ɔ̃ gɔɔ sɔo gbɛa wa ń lé Toloasi. We wa ãsɔ̃a
do dɛ̀u.
7 A̋sɔ̃anɛnzi̋ wa kɔ̃ kã̀aa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu
lɛ́ waasokɛnɛ́, a ye ta tó gu dɔ̀ɛ, ɔ̃ à dàyãla e wɛɛdo.
8 Filia dasi kú kpɛ́ lɛsi̋ pɔ́ wá kãaaaupiu.
9 Ɛwaasoe zɔ̃lɛa fɛnɛntiu, wi̋ mɛɛ̀ Ɛtiki, àlɛ igo-
fampa. Kɛ́ Pɔlu waasokɛa kɛ̀ gbã̀a, i aà lɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ za
kpɛdiakɔ̃api àaɔ̃de fɛnɛntiu à lɛ̀lɛ, ɔ̃ wà aà sɛ̀ gɛ̀.
10 Ɔ Pɔlu pi̋la à kùsiwà, ɔ̃ à aà sɛ kpà a kùɛ à mɛ̀:
A̋su gilikɛo, a bɛ̃́ɛ.
11 Kɛ́ à ɛ̀a dɛ̀dɛ musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu
yã'ò maamaa e gu gɛ̀ dɔ̀ò, ɔ̃ à dàzɛu.
12 Ɔ wà tà ń ɛ̀waasonapio bɛ̃́ɛ, gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ ni̋ni a dɛ
beeao.
13 Wápiɔ sɔ̃ wa gɛ gɛ̃ gó'ilɛnau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso,
wɛ̃́lɛ pɔ́ wá aà sɛu. Màa à zɛ̀ò, asa a ye gɛ́ we kɛ̀sɛɛ.
14 Kɛ́ à wá lé Aso, ɔ̃ wa aà sɛ̀ wa gɛ Mitilɛni.
15 Kɛ́ a gu dɔ̀, wa bɔ we ń gó'ilɛnao, wa gɛ Kio. Gu
si̋a dɔa wa gɛ Samɔ, a gɔɔ àaɔ̃de ɔ̃ wa ka Milɛti.
16 Pɔlu zɛ̀ò yãa à dɔ Ɛfɛsɛzi, kɛ́ gɔɔ su gɛ̃wa Azi
bùsuuo yã́i, asa àlɛ wã à e ka Yelusalɛũ e Pãteko
dikpɛ àɔ kaɛ, tó a zɛkɛ̀.

Pɔlu lɛzaa Ɛfɛsɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa

17 Pɔlu gbɛ̃́ɔ zi̋ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa Ɛfɛsɛ, à mɛ̀ aa mɔ Milɛti.

18 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ a ònɛ́: A̋ dɔ̃ lá mi kɛ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ
za zi̋ pɔ́ ma gbapɛ̀lɛ Azi bùsula.
19 Ma zi̋kɛ̀ Diiɛ zi̋abusaa guu ń wɛ́'io. Ma taasikɛ̀
lɛ́ pɔ́ Yudaɔ kpàai̋mazìɔ yá̋i.
20 Mi ká̋fi̋a yãe ulɛɛ́o, ma waasokɛ̀ɛ́, má dàdaɛ́
balu guu ń á bɛɔ.
21 Ma lɛdà Yudaɔwa ń Gɛlɛkiɔ píi aa zɛ ń Luao, aai
wá Dii Yesu náaikɛ.
22 Tiasa málɛ gɛ́ Yelusalɛũ, lá Lua Nisi̋na ma
dauwa, yá̋ pɔ́ a ma le we dɔ̃sai.
23 Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Lua Nisi̋na lɛ́ omɛɛ, yea ń
mɔdaonao ń wɛ́tɛ̃ao lɛ́ ma dá̋.
24 A̋ma ma wɛ̃ni gbiamɛɛ lɔo, sema mà yá̋ pɔ́ málɛ
yá le, mà zi̋ pɔ́ Dii Yesu dàmɛɛ kɛ mà a midɛ. Ɔmɛ
Lua gbɛ̃kɛ baokpaa gbɛ̃́ɔnɛ ũ.
25 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ ma bɛbɛ á guu, ma kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̋i
waasokɛ̀ɛ́ɔ, má dɔ̃ tiasa kɛ́ wá wɛsikɔ̃lɛ lɔo.
26 Ayãmɛto má òɛ́ gbã, tó á gbɛ̃e su vũaa, ma yá̋n
bee ũ lɔo.
27 Ma Lua pɔeã píi òɛ́, mi a kee ulɛɛ́o.
28 A̋ laaidɔ ázi̋awa ń sã pɔ́ Lua Nisi̋na á dílɛ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũɔ píi. A̋ Lua gãlide pɔ́ à ń bó ń azi̋a auopiɔ
gwa.
29 Má dɔ̃ kɛ́ ma taa gbɛa àwalɛwan pãsi̋ɔ siágu,
mɛ́ aa sãɔ wɛ̃na vi̋o.
30 Baa á gbɛ̃eɔ fɛlɛ yá̋ kolea danɛ́, aa gbɛ̃́ɔ ga
namá.
31 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ. Lá ma lɛdà á baadewa ń wɛ́'io
gwãasi̋na ń fãanɛo e wɛ̃̀ àaɔ̃ ká̋mabosai, a yá̋ àɔ
dɔágu.
32 Tiasa málɛ á na Luaɛ a ɔzi̋ ń a gbɛ̃kɛyã pɔ́ a fɔ̃
gbãa ká̋fi̋ɛ́o, i á gba zɛ́ á baa àɔ daaa ń a gbɛ̃́ɔ píi.

33 Mi gbɛ̃e ɔ̃a ge aà pɔkasae nidɛo.
34 A̋ dɔ̃ ázi̋awa, kɛ́ ma zi̋kɛ̀ ń mazi̋a ɔoɛ, ɔ̃ ma pɔ́ pɔ́
wálɛ a nidɛ ń ma gbɛ̃́ɔ è.
35 Má ɔ̀lɔɛ́ apii guu à zi̋kɛ beewa, í dɔ yɛ̃̀ɛɛsaideɔlɛ.
Yã́ pɔ́ Dii Yesu ò àɔ dɔ́águ à mɛ̀, gbadaa pɔna vi̋ dɛ
gba'eala.
36 Yã́ bee oa gbɛa à kùlɛ a kosowa ń ń baade píio,
aa wabikɛ̀.
37 Aa wɛ́'ikàu ḿpii, aa Pɔlu kpàkpa ń kùɛ, aa
lɛpɛ̀pɛwà.
38 Yã́ pɔ́ ń pɔ siakũ̀ zɔ̃ɔ mɛ́ dɛ kɛ́ à mɛ̀ ń wɛ́ a sikɔ̃lɛ
lɔo ũ. Ɔ aa gɛ̀ zɛiɛ̀ e gó'ilɛna ki̋i.

21

Pɔlu taa Yelusalɛũ

1 Wá kɛ̃amá gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau wa dazɛu, wa
mipɛ̀ Kosuwa. Gu si̋a dɔa wa ka Lode, ɔ̃ bɔa we wa
gɛ Patala.
2 We wa gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Fenisi bùsuu èu, ɔ̃ wa gɛ̃u
wa dazɛu.
3 Kɛ́ wa Sipi è kãaa, wá gbà ɔzɛɛ, wálɛ gɛ́ Sili
bùsuu, ɔ̃ wa ka Tii, gu pɔ́ wà gó'ilɛna aso bɔ̀lɛu.
4 Wa Yesudeɔ wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ wa ãsɔ̃a do kɛ̀ńnɔ. An gbɛ̃eɔ
ò Pɔluɛ ń Lua Nisi̋na gbãao asu gɛ́ Yelusalɛũo.
5 A̋ma kɛ gɔɔ beeɔ lɛ́ pà, wa fɛlɛ, wálɛ tá. Aa gɛ̀
zɛiwɛ̃ɛ ḿpii ń ń naɔ ń ń nɛ́ɔ wɛ́nkpɛ e ísialɛ. Ɔ wa
kulɛ wá kosowa wa wabikɛ̀.
6 Kɛ́ wa lɛzàkɔ̃wa, wa gɛ̃ gó'ilɛnau. Ampiɔ sɔ̃ aa ɛ̀a
ń bɛ.
7 Bɔa Tii wa ɛa dazɛu e wa ka Tɔlɛmai. Wa fɔkpà
Yesudeɔwa wa kɛ́ńnɔ gɔɔ do.

8 Kɛ́ a gu dɔ̀, wa fɛlɛ gɛ Sezale, wa gɛ pila baon-
akpana Filipi bɛ. A dɛ gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ wà ń sɛ́ yãaɔ
do ũ.*
9 A nɛnɔɛ ãnabiɔ vi̋ gbɛ̃ɔn síiɔ̃, aai zãkɛ yãao.
10 Wa gɔɔplakɛa we guu ãnabi pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Agabu†
bɔ̀ Yude bùsuu à mɔ̀.
11 Kɛ́ à mɔ̀ wá kɩ̋i, à Pɔlu ula ba sɛ̀ à azi̋a gbáɔ
ń a ɔɔ yèò à mɛ̀: Lá Lua Nisi̋na òn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ baɛ
bee vi̋, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusalɛũ, aai aà kpa
buipãleɔwa.
12 Kɛ́ wa yãpi mà, wá ń beleɔ wa awakpà Pɔluɛ
asu gɛ́ Yelusalɛũo.
13 Ɔ à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ɔ́ɔlɔ álɛ ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpamɛɛi?
Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusalɛũ Dii Yesu
tɔ́ yãi, ma sɔu mà.
14 Kɛ́ wi fɔ̃ wa aà fùo, wa kãmabò wa mɛ̀: Dii pɔeã
kɛ.
15 Bee gbɛa wa sɔukɛ̀, ɔ̃ wa gɛ Yelusalɛũ.
16 Yesude pɔ́ kú Sezaleeɔ gɛ̀ pi̋lawanɔ Sipi gbɛ̃́
Manasɔ̃ bɛ. A dɛ Yesude ũ za zi.

Pɔlu gɛa Zaaki gwai

17 Kɛ́ wa ka Yelusalɛũ, Yesudeɔ wá sí ń pɔnao.
18 Kɛ́ a gu dɔ̀, Pɔlu gɛ̀wanɔ Zaaki bɛ. Gbɛ̃zɔ̃ɔ
kãaaa we ḿpii.
19 Pɔlu fɔkpàmá, ɔ̃ à yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ a zi̋ musu
buipãleɔ guu dàu a si̋uné dodo píi.
20 Kɛ́ aa yã́pi mà, aa Lua sáaukpà. Ɔ aa òɛ̀:
Yã́pi gwa, wá gbɛ̃́. Yudaɔ Yesu náaikɛ̀ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ũma'ũma, mɛ́ ampii aai̋ kãasikɛ Mɔizi ikoyãwa.

---

* **21:8** Zi̋n 6.5 † **21:10** Zi̋n 11.28

21 Wà n yã'òné wà mɛ̀, ńlɛ yãda Yuda pɔ́ kú
buipãleɔ guuɔnɛ aa bɔ Mɔizi ikoyã kpɛ, aasu tɔ̃zɔ̃ ń
nɛ́ɔnɛo, aasu wàɔ ń fɛlɛkaayãɔ kũao.
22 Wá kɛa ni? Asa aa gí n mɔa maio.
23 Kɛ lá wá onɛwa. Wá guu gbɛ̃ɔn síiɔ̃eɔ lɛkɛ̀
Luawa.‡
24 N ń sɛ́ à gɛ gbãbɔ ázi̋aɛ, ní ń fi̋abo aa e mibo,
gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ aa mà n musuá si̋ana no. Aa e
mpi sɔ̃ ń tɛ́ Mɔizi ikoyãi.
25 Buipãle Yesudeɔ sɔ̃, wa lakɛ̃ wá òné wa zɛò aa
laaika sa'onɔɔi ń kpàao ń nɔ̀ɔ kòlokpasai sóao ń
gbãsi̋kɛao.§
26 Ɔ Pɔlu gbɛ̃́piɔ sɛ̀ tàńnɔ. Kɛ́ a gu dɔ̀ aa gbãbɔ̀
ńzi̋aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua ua, à gbãbɔ láagɔɔ sa pɔ́ wa o an
baadeɛ yã'ò.

Pɔlu kũa

27 Kɛ́ gbãbɔa gɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu
Yudaeɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tɛkpà bílagu, ɔ̃ aa aà kũ̀.
28 Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ: Isailiɔ, à wá leò. Gbɛ̃́ɛ bee
mɛ́ i̋ɔ yãda gbɛ̃́piiɛ gupiiu, i̋ Isailiɔ awiambɔ ń Mɔizi
ikoyão ń guɛ beeo. Bee gbɛa à dɔ̀ɛ Lua uawa lɔ, à
gɛ̃̀u ń Gɛlɛkiɔ.
29 Aa ò màa kɛ́ aa Ɛfɛsɛ gbɛ̃́ Tɔfiũ* è ń Pɔluo wɛ̃́lɛ
guu yãa yã́iɛ, ɔ̃ aalɛ e Pɔlu gɛ̃̀aànɔ Lua uaɛ.
30 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ wi̋ ń bao za gupiiu, aa mɔ̀ Pɔlu
kũ̀ Lua ua, aa aà gàlɛ bɔ̀ò. Wegɔ̃ɔ wà a gbaɔ tàta.
31 Kɛ́ aa ye aa aà dɛ, yã́pi bao Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ
lè, a mà Yelusalɛũ lòo.

---

‡ **21:23** Nao 6.21 § **21:25** Zi̋n 15.29 * **21:29** Zi̋n 20.4

32 Wegɔ̃ɔ à sosa badeɔ sɛ̀ ń sosa nɛ́ɔ, ɔ̃ aa gɛ̃̀má ń
bao. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi è ń sosaɔ sãnu, aa Pɔlu
gbɛ̃a tò.
33 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi sɔ̃̀ Pɔluzi, à aà kũ̀ à mɛ̀ wà aà ye ń
mɔdaonaɔ mɛ̀n pla. A ń lá à mɛ̀: Dén gbɛ̃́pi ũi? Bɔ́
yã́ a kɛ̀i?
34 Ɔ bíla guu gbɛ̃́ɔ lɛ́ wiilɛ, aalɛ yã́ doũ oo. Kɛ́ zɔa
tò gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɔ̃ lɛ́ a súsu mao, à mɛ̀ wà gɛaànɔ sosaɔ
bɛ.
35 Kɛ́ wà kàaànɔ dɛdɛki̋i, sosaɔ mɛ́ sù aà sɛ̀ gbɛ̃́ɔ
nɔnɔaaa yã́i.
36 Asa gbɛ̃́pii tɛaàzi ń wiio, aalɛ mɛ: A aà dɛ.

Pɔlu yã'oa Yelusalɛũdeɔnɛ

37 Kɛ́ wa ye gɛ̃ ń Pɔluo sosaɔ bɛ, ɔ̃ à gbɛ̃zɔ̃ɔpi là à
mɛ̀: Ŋyɔ̃ we mà yã'onɛ́a? Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Ni Gɛlɛki yãmaa?
38 Egipi gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛ ń gbãadeɔ zi̋azi̋a à gɛ̀ guwai-
waiu ń bùsudɛnaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃n n ũo lò?
39 Pɔlu wɛ̀wà à mɛ̀: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu,
Silisi bùsuuɛ. Wɛ̃́lɛ tɔsaide no. Ma wabikɛ̀ma, ma
gba zɛ́ mà yã'o gbɛ̃́ɔnɛ.
40 A aà gbà zɛ́, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ dɛdɛki̋i, à ɔkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ. Kɛ́
aa ni̋lɛ kílikili, à yã'ònɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o à mɛ̀:

22

1 Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à swã́kpa à ma yã́zɛ ma sa.
2 Kɛ́ aa mà àlɛ yã'onɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o, aa zɛ̀ kílikili. Ɔ
Pɔlu mɛ̀:
3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi bùsuuɛ, ɔ̃
ma nɛblè wɛ̃́lɛu la. Gamaliɛli ki̋i ma ikoyã pɔ́ wá
deziɔ kũa dàdau a zɛ́wa. Má ãiavi̋ Luaɛ lá á kú gbã
ápiiwa.

4 Ma i̋adà Yesu zɛdeɔwa e an gbɛ̃eɔ gà, ma gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛɔ kű̀kũ ma ń ká kpɛ́u.*
5 Sa'onkia ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɛ́ ma seeladeɔ ũ ḿpii. Ma
lá pɔ́ aa kɛ̃̀ Damasi Yudaɔnɛ si̋ ń ɔzi̋, málɛ gɛ́ we mà
zɛ́pideɔ kű́kũ mà suńnɔ Yelusalɛũ wà ń wɛtã.†
6 Kɛ́ má bɛ zɛ́u, ma kãikũ̀ ń Damasio i̋atɛ̃ minan-
guo taawa, ɔ̃ kã́ndo gupua zɔ̃ɔ bɔ̀ luabɛ à kùlɛa.
7 Ma bɔ lɛlɛ tɔɔlɛ, ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu,
àkɛa ńlɛ i̋adaai?
8 Ɔ ma mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a òmɛɛ: Mámɛmaa
Yesu Nazalɛti. Mámɛ ńlɛ i̋adaa.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ gupuapi è, ãma aai gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
yã'omɛɛ lɔɔ mao.
10 Ɔ ma aà là, kpelewa má kɛi, Dii? Ɔ a òmɛɛ mà
fɛlɛ gɛ̃ Damasi, we wa yã́ pɔ́ a di̋lɛmɛɛ mà kɛ omɛɛ
píi.
11 Gupuapi í gbãa tò ma wɛ́ lɛ́ gu'e lɔo, ɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ
ma kũ ma ɔwa, aa gɛ̃̀manɔ Damasi.
12 Lousisinae ku we wi̋ mɛɛ̀ Anania. I misiilɛ Lua
ikoyãɛ mɛ́ Damasi Yudaɔ píi i̋ aà tɔnasi.
13 A mɔ̀ ma kĩ́i à zɛ̀ ma saɛ, ɔ̃ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbɛ̃́,
ɛa gu'e. Wegɔ̃ɔ ma wɛ́ wɛ̃̀, ɔ̃ ma aà è.
14 A mɛ̀ wá deziɔ Lua mɛ́ ma sɛ, kɛ́ mà wɛsi
Gbɛ̃maalɛ, mà yãma aà lɛ́u, mí aà pɔeã dɔ̃.
15 A mɛ̀ máɔ dɛ aà seelade ũ, míɔ yã́ pɔ́ má è ń yã́
pɔ́ má màо o gbɛ̃́piiɛ.
16 Ɔ à mɛ̀ bɔ́ málɛ dã́ lɔi, mà fɛlɛ da'ilɛkɛ, ma
duuna i woloa ń a sísiao?
17 Kɛ́ ma ɛa Yelusalɛũ, málɛ lousisi Lua ua, ɔ̃ ma
wɛ́pungu'è.

* **22:4** Zi̋n 8.3 † **22:5** Zi̋n 9.1-2

18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà kɛ mà bɔ Yelusalɛũ
kpakpa, asa gbɛ̃́ɔ yã́ pɔ́ málɛ o a musu sio.
19 Ɔ má ò Diiɛ, aa dɔ̃ sã́asã kɛ́ miɔ gɛ̃ lousisikpɛ ń
lousisikpɛo màɔ aà náaikɛnaɔ ká kpɛ́u wàɔ ń gbɛ̃.
20 Kɛ́ wàlɛ aà seelade Ɛtiɛ̃ɛ dɛ sɔ̃, mapi má kú weɛ,
ma zɛ ń aà dɛnaɔ, má ń ulaɔ kũané.‡
21 Ɔ Dii òmɛɛ mà gɛ́, a ma zi̋ e buipãlɛɔ kɛ̃́i zã̀zãɛ.
22 Aa swãkpà aà yã́i e à gɛ̀ kà buipãlɛɔ yã́piwa, ɔ̃
aa nà wiiwa aa mɛ̀: A aà dɛ! Gbɛ̃́ɛ bee taa kua zɛvi̋o!
23 Aalɛ wiilɛ, aalɛ ń ulaɔ gbãɛ, aalɛ bùsuti zu
musu.
24 Ɔ Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ̀ wà gɛ̃ ń Pɔluo ń bɛ,
wà aà gbɛ̃ ń flàalao e aà si̋ana'o, wi e yã́ pɔ́ wàlɛ
wiidɔwà a yã́i ma.
25 Kɛ́ wàlɛ Pɔlu ɔɔ poo wà aà ye, a ò sosa bade pɔ́
kú weɛ: A a zɛ́ vi̋ à Loma gbɛ̃́ gbɛ̃ yã́kpalɛkɛsaia?
26 Kɛ́ sosapi yã́pi mà, à gɛ̀ a ò ń gbɛ̃zɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Nlɛ
kɛ kpelewa ni? Gbɛ̃́piá Loma gbɛ̃́ɛ.
27 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi mɔ̀ Pɔlu là à mɛ̀: Omɛɛ, Loma gbɛ̃́n
n ũa? A wèwà à mɛ̀: Ao.
28 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi òɛ̀: Ma ɔ zɔ̃ɔ kpàɛ, ɔ̃ ma gɔ̃ Loma gbɛ̃́
ũ. Ɔ Pɔlu òɛ̀: Mapi, wà ma i a ũɛ.
29 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa ye yãlalawà yãaɔ bɔ̀zã gɔ̃̀ɔ. Kɛ́
gbɛ̃zɔ̃ɔpi dɔ̃̀ Pɔluá Loma gbɛ̃́ɛ, vi̋a aà kũ̀, kɛ́ a tò wà
mɔkàwà yã́i.
30 A gu dɔ̀, kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ye à yã́ pɔ́ Yudaɔ mɔ̀ò sã́asã
ma, à mɔpòlowà, ɔ̃ à sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ
kã̀aa, à mɔ̀ ń Pɔluo ń aɛ.

23

‡ **22:20** Zi̋n 7.58

Yuda gbãadeɔ yấkpalɛkɛa ń Pɔluo

1 Pɔlu wɛpɛ̀ gbãadeɔwa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, yãe lɛ́ ma
sɔ̃ vi̋ Lua aɛo e ń a gbão.
2 Ɔ sa'onkia Ananiа ò a dɔaiɔnɛ aa aà lɛ a lɛ́wa.
3 Ɔ Pɔlu òɛ̀: Lua n lɛ sɔ̃, gbɛ̃nazi̋n kaadɔɛmbɛ.* N
zɔ̃lɛ ńlɛ yấkpalɛkɛmanɔ ikoyã musu, mɛ́ mpi sɔ̃, n
bɔ a kpɛ, ń ò wà ma lɛ́.
4 Ɔ dɔaipiɔ mɛ̀: Mmɛ ńlɛ Lua gbàgbankia sɔ̃sɔ̃
màaa?
5 Pɔlu mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, mi dɔ̃ sa'onkia no, asa a kɛ̃a láu
wà mɛ̀, wásuli wá bùsu gbãade tɔbɛ̃ɛsio.†
6 Pɔlu dɔ̃ kɛ́ gbãadepiɔ gbɛ̃eɔá Saduseɔnɛ, an
gbɛ̃eɔ sɔ̃ Falisiɔnɛ, ɔ̃ a ònɛ́ gbấugbãu: Ma gbɛ̃́ɔ,
Falisin ma ũ, Falisiɔ nɛ́n ma ũ. Gɛɔ vua yấ pɔ́ ma
wɛ́ dɔi yấi ɔ̃ álɛ yấkpalɛkɛmanɔ.
7 Kɛ́ à yấpi ò, Falisiɔ ń Saduseɔ fɛ̀lɛkɔ̃wa ń
lɛkpaao, ɔ̃ kãaakɛnaɔ kɛ̃̀aa lɛɛ pla.
8 Saduseɔ ì mɛ gɛɔ lí vuo,‡ mɛ́ malaikaɔ ń nisi̋naɔ
kuo. Falisiɔ sɔ̃ aa zɛ̀ ń beeɔ kuao.
9 Wii gbãa da ń guu, ɔ̃ Falisi pɔ́ aai̋ Mɔizi ikoyã
danɛ́eɔ fɛ̀lɛ ń lɛkpaa gbãao aa mɛ̀: Wi yãvãie e gbɛ̃́ɛ
beewao. Tó nisi̋na ge malaika mɛ́ yã'ò̀ɛ sɔ̃ bɛ?
10 Kɛ́ lɛkpaa gbãakũ̀, sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛ́ vi̋akɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ
su Pɔlu taitaikɔ̃ɛo, ɔ̃ a ò a sosaɔnɛ aa pila gɛ̃ ń guu,
aa aà kũ gɛaànɔ ń bɛ.
11 A gwấ Dii bɔ̀ mɔ̀ Pɔluwa à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ! Lá n ma
yã'ò Yelusalɛũ la, sema ǹ o Loma lɔ.

Lɛkpaai̋a Pɔluzi

---

* **23:3** Mat 23.27-28 † **23:5** Bɔa 22.27 ‡ **23:8** Luk 20.27

12 Kɛ́ a gu dɔ̀ Yudaeɔ kȁaa asii guu, aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀
wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ́ wà Pɔlu dɛ̀.
13 Lɛkpaai̋napiɔ dɛ gbɛ̃ɔn blala.
14 Aa gɛ̀ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kı̋i, aa ònɛ́: Wá sı̏
ń Luao wa mɛ̀, tó wi Pɔlu dɛo, tó wa pɔblè, Lua
láaikɛwá.
15 A̋piɔ ń gbãadeɔ píi à gɛ o sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ aà mɔ́ɛ́ ń
Pɔluo lá á ye à aà yɑ̃́ɔ tàasika dɛ a káaulawa. Wápiɔ
sɔ̃ wáɔ ku sɔu guu wà aà dɛ zɛ́u e àɔ gɛ́ kái la.
16 Pɔlu dãe nɛgɔ̃ɛ ń baikpaapi mà, ɔ̃ à gɛ̀ gɛ̃̀ sosaɔ
bɛ, a ò Pɔluɛ.
17 Ɔ Pɔlu sosa badee sı̏si a òɛ̀: Gɛ́ ń ɛ̀waasoɛo á
gbɛ̃zɔ̃ɔ kı̋i, asa a ye baoe kpaɛ̀.
18 Ɔ à aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kı̋i à mɛ̀: Pɔlu
dakpɛuna ma sisi, a gbɛ̀aa mà mɔ n kı̋i ń ɛ̀waasoɛo.
A yãe vı̏ a ye onɛ.
19 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ɛ̀waasopi kȕ a ɔwa à gɛ̀aànɔ gusaɛ
ḿpla, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ yɑ̃́ ń vı̏ ǹ omɛɛi?
20 Ɔ à mɛ̀: Yudaɔ mɛ́ lɛkpàai̋, aa ye gbɛama ǹ mɔ́
ń Pɔluo ń gbãadeɔnɛ zia, lá aa ye aà yɑ̃́ gwa dɛ a
káaulawa.
21 Nsu we ń yɑ̃́io, asa an gbɛ̃́ɔ lɛ́ aà dɑ̃́ zɛ́u, aa dɛ
gbɛ̃ɔn blala. Aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wa pɔbleo, wa imio e
gɔɔ pɔ́ wà aà dɛ̀. An sɔu mà kɔ̀, n yɑ̃́ an swɑ̃́ dɔi.
22 Gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò ɛ̀waasopiɛ: Nsu to gbɛ̃e dɔ̃ ń òmɛɛo.
Ɔ à aà gbàɛ.

Pɔlu gbaɛa Sezale

23 Ɔ à sosa bade gbɛ̃ɔn plaɔ sı̏si, a ònɛ́: A o sosa
fɛ̃ndade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔnɛ aa sɔukɛ aa gɛ́ Sezale oosi
ublegɔɔ ń sɔ̃de gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ ń sɔ̃nde gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
doɔ.

24 A̋ sɔ̃́ yã́ kɛkɛ Pɔluɛ aà dikpɛ gɛò bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
Felisi kɩ̋i yãkelesai.
25 Ɔ à lakɛ̃̀ɛ̀ à mɛ̀:
26 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láɛ
bee kɛ̃̀nɛ, ma fɔkpàma.
27 Yudaɔ mɛ́ gbɛ̃́ɛ bee kũ̀, aa ye aa aà dɛ. Kɛ́ ma aà
dɔ̃̀ Loma gbɛ̃́ ũ, ɔ̃ ma gɛ ń sosaɔ ma aà si̋má.
28 Kɛ́ má ye mà aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa ma, ma aà sɛ̀ ma
gɛò an yã́kpalɛkɛnaɔ kɩ̋i.
29 We má dɔ̃̀u aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa dɛ an ikoyã ũɛ, i
yã́ pɔ́ kà wà a dɛ ge wà a dakpɛu kɛo.
30 Kɛ́ wà lɛkpàai̋aàzi, wà a kpã́i kɛ̀mɛɛ, ɔ̃ ma aà
gbàɛoma gɔ̃̀ɔ, má ò yãdeɔnɛ aa gɛ́ ń aà yã́o n kɩ̋i we.
31 Ɔ sosaɔ kɛ̀ lá wa ònɛ́wa, aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò Antipati
gwãasi̋na.
32 Kɛ́ gu dɔ̀, sosa pɔ́ bɛ kɛ̀sɛɔ Pɔlu nà sɔ̃deɔnɛ ń ɔzi̋
aa gɛaànɔ aɛ, ɔ̃ aa ɛ̀a tà ń bɛ.
33 Kɛ́ sɔ̃deɔ kà Sezale, aa lápi kpà bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa Pɔlu nàɛ̀ a ɔzi̋.
34 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi lápi kyokɛ̀, ɔ̃ à Pɔlu là bùsu pɔ́ à
bɔ̀u. A mà Silisi bùsu à bɔ̀u,
35 ɔ̃ a òɛ̀: Tó gbɛ̃́ pɔ́ yãvi̋nnɔɔ mɔ̀, má ma lá aa o. Ɔ
à mɛ̀ wàɔ aà dɔ̃́a ua. Elodi mɛ́ uapi kpà yãa.

24

Yudaɔ fɛlɛa ń Pɔluo Sezale

1 Gɔɔ sɔo gbɛa sa'onkia A̋nania mɔ̀ Sezale ń
gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ ń ikoyãdɔ̃na pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Tɛɛtuluo. Aa mɔ̀ ń
Pɔlu yã́o bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ kɩ̋i.

2 Kɛ́ wà Pɔlu si̋si, Tɛɛtulu fɛ̀lɛ lɛ́ yãdaaa̋la à mɛ̀:
Felisi, ń n báaao wá bùsu na à kɛ̀ zài. N zia
làasookɛa mɛ́ mɔ̀ ń wá kálɛa maao.
3 Wi̋ n tɔnasi, wàɔ n sáaukpa gupiiu gɔɔpii.
4 Kɛ́ má ye mà n gágao, má wabikɛma,
sùuukɛwanɔ, wá yã́ yɔɔnaɛ ma.
5 Wá è gbɛ̃́piá gbɛ̃nazi̋n èbeɛ. I zɔada Yudaɔ guu
dṹnia guu píi, a dɛ lousisizɛ ɛɛ pɔ́ wi̋ mɛ Nazalɛtideɔ
dɔaanaɔ do ũ.
6 Baa se a ye Lua ua gbãlɛ, ɔ̃ wa aa̋ kũ̀.
7-8 Tó n gɔ̃ɛpi làla nzi̋a, ńyɔ̃ aa̋ yã́ pɔ́ wa mɔò si̋ana
dɔ̃.
9 Ɔ Yudaɔ yã́'idi̋a aa mɛ̀ lá yã́piɔ dɛn we.

10 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi mikɛ̀ Pɔluɛ aa̋ yã'o. Ɔ Pɔlu mɛ̀:
Lá má n dɔ̃ yã́kpalɛkɛna ũ bùsuɛ bee guu a wɛ̃ gɛ̃̀gɛ̃,
ɔ̃ málɛ a mibɔayã'ò ma laaiwa.
11 Tó ń gbɛ̀a, wa onɛ ma gɛa Yelusalɛũ lousisii dɛ
gɔɔ kuɛplalao.
12 Wi ma e málɛ lɛkpaakɛ ń gbɛ̃eo Lua uao. Wi
ma e málɛ zɔada lousisikpɛɔ guu ge wɛ̃́lɛ guuo.
13 Gbɛ̃́piɔ fɔ̃ yã́ pɔ́ aa li̋amazi seelade enɛo.
14 Si̋ana má ònɛ, zɛ́ pɔ́ aalɛ mɛ lousisizɛ ɛɛɛ guu
ɔ̃ málɛ zɔble wá deziɔ Luaɛ. Má yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ Mɔizi
ikoyã guu ń ãnabiɔ pɔ́ɔ náai vi̋.
15 Ma wɛ́ dɔ Luai lá ampiɔwa, kɛ́ gbɛ̃maaɔ ń
gbɛ̃vãiɔ bɔ gau píi.
16 Ayãmɛto miɔ azi̋a toto gɔɔpii kɛ ma sɔ̃ su àɔ vi̋
Lua aɛ ge gbɛ̃nazi̋na aɛo.
17 Ma wɛ̃kɛa ń ma bùsuo gbɛa ma ɛa su ɔdama
kɛ̀nɛ́, ma sa'ò

18 Lua ua. Kɛ́ málɛ sa'o ma gbãbɔa gbɛa, ɔ̃ wà ma
le we. Mi bíla kãaao, mɛ́ zɔa kuo.*
19 Azi bùsu Yudaeɔ mɛ́ yãdeɔ ũ. Sema aa mɔ wà
yãbɔ kɔ̃ lɛ́u n kı̋i.
20 Tó màa no, tó gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laɔ dàa pɔ́ aa èa gɔɔ
pɔ́ aa yã́kpalɛkɛ̀manɔ o.
21 Sema yã́ mɛ̀ndo pɔ́ má ònɛ́ ń lɔɔ gbãao ma mɛ̀,
gɛɔ vua yã́ musu ɔ̃ aalɛ yã́kpalɛkɛimanɔ bàasio.†
22 Felisi Yesu zɛ́ bɔɔlɛ dɔ̃, ɔ̃ à lakà Yudaɔ yã́a à mɛ̀:
Tó sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Lisia mɔ̀, má á yã́ midɛɛ́.
23 A ò sosa badeɛ aàɔ Pɔlu dɔ̃́a, ãma aà aà gba
i̋ana, i to aà gbɛ̃́ɔ dɔaàlɛ.
24 Gɔɔpla gbɛa Felisi mɔ̀ ń a Yuda nɔ pɔ́ wı̋ mɛɛ̀
Dusiio. A Pɔlu sı̋si, ɔ̃ à Kilisi Yesu náaikɛa yãmàwà.
25 Pɔlu lɛ́ yã'o maakɛa musu ń zı̋akũadɔ̃ ń
yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ pɔ́ lɛ́ mɔo, ɔ̃ vı̋a Felisi kṹ à mɛ̀:
Fɛlɛ tá gı̋a. Gɔɔ pɔ́ ma ɔ'è, má ɛa n sísi.
26 Aà wɛ́ dɔi Pɔlu a gbagusaɛdaɛɛ, ɔ̃ ı̋ɔ aà sisi
mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ faaiboanɔ.
27 Kɛ́ à kɛ̀ wɛ̃̀ pla, Pɔɔsiu Fɛsɛtu zɔ̃̀lɛ Felisi gbɛu. Kɛ́
Felisi ye àɔ na ń Yudaɔ yã́i, ɔ̃ à Pɔlu tò dakpɛu.

25

Pɔlu zɛa ń gɛa Sezaa kı̋io

1 Fɛsɛtu zɔ̃lɛa kpalau gɔɔ àaɔ̃ gbɛa, à fɛ̀lɛ Sezale à
gɛ̀ Yelusalɛũ.
2 Wekı̋i sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ mɔ̀ aà kı̋i, aa
fɛ̀lɛ ń Pɔlu yã́o. Aa wabikɛ̀wà

* **24:18** Zi̋n 21.26-27 † **24:21** Zi̋n 23.6

3 aà sùuukɛ, aà to Pɔlu mɔ́nɛ́ Yelusalɛũ. Asa aa
zɛ̀ò wà baikpaɛ̀ zɛ́u wà aà dɛɛ.
4 Ɔ Fɛsɛtu ònɛ́: Pɔlu ku kpɛ́u Sezale, mapi sɔ̃ má
tá we tia.
5 Á gbãadeeɔ mɔ gɛmanɔ, tó à yãvãikɛ̀ɛ, í o.

6 Fɛsɛtu kɛ̀ńnɔ gɔɔ swaaɔ̃ ge kwi taawa, ɔ̃ à ɛ̀a tà
Sezale. Kɛ́ a gu dɔ̀, à zɔ̏lɛ a gi̋naa à mɛ̀ wà mɔ́ ń Pɔluo.
7 Kɛ́ à mɔ̀, Yuda pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũɔ li̋aaàzi, ɔ̃ aa yãzɔ̃ɔ
pɔ́ wi fɔ̃ a seela èoɔ dɔ̀wà dasidasi.
8 Pɔlu yã̋zãsi̋má à mɛ̀: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua
ua yã̋wao. Mi zã yãewa Sezaaɛo.
9 Fɛsɛtu lɛ́ wɛɛlɛ àɔ na ń Yudaɔ ɔ̃ à Pɔlu là à mɛ̀:
Nyɔ̃ we gɛ́ Yelusalɛũ mà yã̋kpalɛkɛnnɔ we yã̋ɛ beeɔ
musua?
10 Pɔlu mɛ̀: Sezaa ikoyã pɔ́ kũ̏ wà yã̋kpalɛkɛmanɔ
ɔ̃ má kúu la. Mi tàaekɛ Yudaeɛo, lá mpi ń dɔ̃
sã̋asãwa.
11 Tó ma tàaekɛ̀ à kà wà ma dɛɛ, má gí wà ma dɛo.
Áma lá mi yã̋ pɔ́ gbɛ̃̋ɛɔ lɛ́ o ma musue kɛo, gbɛ̃e zɛvi̋
à ma kpámáo. Gɛa Sezaa ki̋i ɔ̃ ma zɛò.
12 Kɛ́ Fɛsɛtu lɛkpàai̋ ń a gbɛ̃̋ɔ à mɛ̀: Sezaa n zɛò, aà
ki̋i ńyɔ̃ gɛ́u.

Gɛa ń Pɔluo ki̋ Agipa ń Beenisio aɛ

13 Gɔɔpla gbɛa kí Agipa ń Beenisio mɔ̀ Sezale
fɔkpai Fɛsɛtuwa.
14 Kɛ́ aalɛ gɔɔplakɛ we, Fɛsɛtu bɔ̀ ń Pɔlu yã̋o kípiɛ
à mɛ̀: Gɔ̃ɛe ku la, Felisi aà tò dakpɛu.
15 Kɛ́ ma gɛ Yelusalɛũ, sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
fɛ̀lɛmɛɛ ń aà yã̋o, aa mɛ̀ mà sùuukɛ mà yãdaaàla.

16 Má ònɛ́, tó gbɛ̃́ pɔ́ wà yãdɔ̀wà i kɔ̃'e ń a
yãdɔmadeɔo mɛ́ i zɛ'è à yã́pi zãsi̋máo, wá Lomadeɔ
wili aà kpámáo.
17 Kɛ́ aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ ma
zɔ̃lɛ ma gi̋naa ma mɛ̀ wà mɔ́ ń gbɛ̃́pio.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ yãvi̋aànɔpiɔ yã'ò, aai yãvãi pɔ́ málɛ e wa
dɔwà o aà yã́ musuo.
19 Aa yãkele vi̋aànɔ ń lousisizɛ yã́ musu ń gɔ̃ɛ pɔ́
wi̋ mɛɛ̀ Yesu yã́o. A gà, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ ń aà kua bɛ̃́ɛ yã́o.
20 Ma bílikɛ̀ yã́pi zɛ́ dɔ̃awa, ɔ̃ ma aà là tó a ye gɛ́
Yelusalɛũ wà yã́pi gɔ̃́gɔ̃ɛ̀ we.
21 Ɔ Pɔlu mɛ̀ Loma kí ɔ̃ a zɛò, wàɔ a kũa. Ɔ ma mɛ̀
wàɔ aà dɔ̃́a e màɔ gɛ́ aà gbaɛi Sezaawa.
22 Ɔ Agipa ò Fɛsɛtuɛ: Má ye mà gbɛ̃́pi yãma
mazi̋a. Ɔ Fɛsɛtu mɛ̀: Nyɔ̃ yãma aà lɛ́u zia.

23 Kɛ́ a gu dɔ̀ Agipa ń Beenisio mɔ̀ ń gawi zɔ̃ɔo, ɔ̃ aa
gɛ̃̀ kɔ̃kãaakɛkpɛu ń sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃́ gbiaɔ.
Kɛ́ Fɛsɛtu lɛsi̋, wà mɔ̀ ń Pɔluo.
24 Ɔ Fɛsɛtu yãsɛ̀ à mɛ̀: Kí Agipa ń gbɛ̃́ pɔ́ kúwanɔ
laɔ píi, a gbɛ̃́ɛ bee èa? Yuda pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń laɔ
píi gbɛ̃́pi yã́ sɛ̀ mɔ̀oa, aalɛ wiilɛa aa mɛ̀, a maa àɔ ku
lɔo.
25 Mapi, mi e à yãe kɛ̀ à kà wà aà dɛo, ɔ̃ lá à zɛ̀ ń
Sezaao, ma zɛò mà aà gbaɛwà.
26 Mi yã́pi gbadɔ̃ mà lákɛ̃ kíɛ aà yã́ musuo. A
yã́i tò ma mɔaànɔ á aɛ, atɛ̃sa mpi kí Agipa, kɛ́
yãlalaawà gbɛa mà yã́ e mà a lákɛ̃.
27 Asa dakpɛuna gbaɛama yã́ pɔ́ wa dàaàla oa
wásawasa sai, i kɛmɛɛ zɛvi̋o.

26

Pɔlu yã'oa ki̋ Agipa aɛ

1 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N zɛvi̋ ǹ n yã'o. Ɔ Pɔlu ɔsɛ̀ à azi̋a
yã́ bɔɔlɛkɛ̀ à mɛ̀:
2 Kí Agipa, má è ma minakɛ̀, kɛ́ má è málɛ mazi̋a
yã́ bɔɔlɛkɛ n aɛ gbã, yã́ pɔ́ Yudaɔ li̋amazi musu píi.
3 Atɛ̃sa kɛ́ ń Yudaɔ fɛlɛkaayã dɔ̃ píi ń ń yãkeleɔ.
Bee yã́i ma wabikɛ̀ma, ma yã́ɛ mamɛɛ.
4 Yudaɔ ma kua dɔ̃ za ma nɛ́fɛ̃nɛnzi̋ daalɛa ma
bùsuu e Yelusalɛũ.
5 Aa ma dɔ̃ à gɛ̃̀gɛ̃. Tó aa yei, aa fɔ̃ o má dɛ wá
lousisin gãli pɔ́ gbãa ń Lua yã́o wi̋ mɛ Falisiɔ gbɛ̃́ ũ.
6 Tiasa wàlɛ yã́kpalɛkɛmanɔ, kɛ́ ma wɛ́ dɔ lɛ́ pɔ́
Lua gbɛ̃̀ wá dezionɛzi yã́i.
7 Wá bui kuɛplaɔ aai̋ɔ zɔble Luaɛ gwãasi̋na ń
fãanɛo wɛdɔa lɛgbɛ̃a doũpizi guu. Kí, wɛdɔa yã́pizi
yã́i Yudaɔ fɛ̀lɛmanɔ.
8 Bɔ́yãi Lua gɛɔ vua kɛ̀ɛ́ yã́zɛsai ũi?
9 Mapi yãa, ma zɛò kɛ́ yã́ pɔ́ a bɔ Yesu Nazalɛti yã́
kpɛ píi ɔ̃ máliɔ kɛ.
10 Màa má kɛ̀ Yelusalɛũ. Sa'onkiaɔ ma gba zɛ́, ɔ̃
ma Lua gbɛ̃́ɔ kà kpɛ́u dasi. Tó wàlɛ ń dɛdɛ sɔ̃, ma lɛ́
i̋ɔ ku a guuɛ.*
11 Miɔ gɛ́ lousisikpɛ ń lousisikpɛo mɔ̀ɔmɔɔ màɔ
wɛ́tɛ̃amɔnɛ́, mi gãnamá aa dɔ́ɛ ń Luao. Ma pɔ
fɛ̃ańzi, ɔ̃ mi gɛ́ i̋adaimá ń wɛ̃́lɛ baaɔ.†

Pɔlu zi̋kɛa Yesuɛ

12 Beewa málɛ gɛ́ Damasi ń iko pɔ́ sa'onkiaɔ ma
gbaɛoo.

---

* **26:10** Zi̋n 8.1-3 † **26:11** Zi̋n 9.1-2

13 Kí, kɛ́ má bɛ zɛ́u i̋atɛ̃ minanguo, ma gupua è à
bɔ̀ luabɛ à kùlɛa ń ma gbɛ̃́ɔ, a pã̋si̋ dɛ i̋atɛ̃a.
14 Wa lɛlɛ zi̋́lɛ wápii, ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ ń Ɛbɛlu
yã̋o wà mɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ i̋adaiai? Lípanazɔ̃a
ń teo mɛ́ lɛ́ i̋akpanzi fá!
15 Ma mɛ̀: Mmɛnn déi, Dii? Ɔ Dii mɛ̀: Mámɛ má
Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà ũ.
16 Fɛlɛ zɛ. Ma bɔ mɔma kɛ́ mà n sɛ ma zi̋kɛna ũɛ,
níɔ dɛ yã̋ pɔ́ ń è ń yã̋ pɔ́ má ɔlɔnɛo seelade ũ.
17 Má n suaba Yudaɔ ɔzi̋ ń buipãlɛɔ. Málɛ n zi̋má,
18 kɛ́ ǹ ń wɛ́ kɛ̃́nɛ́, aa bɔ gusiau aa gɛ̃ gupuau, aa
bɔ Setãu ikou aa gɛ̃ Lua pɔ́u, an duuna i kɛ̃́má, an
bàa iɔ kú ń gbɛ̃́ pɔ́ an kua adoaɔ ma náaikɛa yã̋i.
19 Kí Agipa, Ayãmɛto mi gí luabɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ mɔ̀a
yã'onɛ maio.
20 Ma waasokɛ̀ Damasi gi̋a ń Yelusalɛũo,‡ ɔ̃ má
kɛ̀ Yude bùsu gupiiu ń buipãlɛɔ ki̋́io. Má ònɛ́ aa
nɔ̀sɛlilɛ aa zɛ ń Luao, aai yã̋ pɔ́ a to wà dɔ̃ aa nɔ̀sɛli̋lɛ
kɛ.
21 Bee yã̋i Yudaɔ ma kũ Lua ua, aa ye ma dɛ.
22 Lua dɔnlɛ má kuò e ń a gbão, ɔ̃ má zɛa aà
seelade ũ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ píi. Mili yãpãle oo,
sema yã̋ pɔ́ ãnabiɔ ń Mɔizio ò à kɛ̀ bàasio.
23 Aa mɛ̀ Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃mɛ a bɔ gau sɛ̃́ia, i gupua
yã'o Yudaɔnɛ ń buipãlɛɔ.§
24 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ azi̋a yã̋ bɔɔlɛkɛ màa, Fɛsɛtu wiidɔ̀wà
à mɛ̀: I̋ana kàma yã̋̀ Pɔlu? N dɔ̃a zɔ̃ɔ mɛ́ lɛ́ n mi liaa.
25 Ɔ Pɔlu mɛ̀: I̋ana i kaao, Fɛsɛtu. Yã̋zɛde málɛ o
mɛ́ si̋anaɛ.

‡ **26:20** Zi̋n 9.20, 28 § **26:23** Isa 42.6, 49.6

26 Kí, lá ń yã́ beeɔ dɔ̃, má fɔ̃ mà a yã'onɛ wásawasa
bakũaanakɛsai. Má dɔ̃ kɛ́ a kee i kɛ n mi kpɛo, asa
yã́piá gusaɛ yã́ no.
27 Kí Agipa, n yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò sȉa? Má dɔ̃ kɛ́ ń sȉ.
28 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N ye ma dɛdɛnlɛa kɛ mà gɔ̃
Yesude ũ gɔ̃̀ɔ yã̀?
29 Pɔlu mɛ̀: Gɔ̃̀ɔ ge zã́ má yei, tó Lua wèi. I kɛ
ndo no, ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma yãma gbãɔ píi, aa gɔ̃ lá má
dɛwa, mɔdaonaɛ beeɔ bàasi.
30 Ɔ kípi ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Beenisio ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa
weɔ fɛ̀lɛ bɔ̀lɛ.
31 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, aalɛ o'okɔ̃ɛ: Gbɛ̃́pi i yãe kɛ à kà dɛa
ge wà dakpɛuo.
32 Ɔ Agipa ò Fɛsɛtuɛ: Tó gbɛ̃́pi i mɛ a yã́pi a gɛ́
Sezaa ki̋iɛ yãao, wá aà gbaɛɛ.

27

Gɛa ń Pɔluo Loma

1 Kɛ́ wà zɛ̀ò wà da Itali zɛ́u, ɔ̃ wà Pɔlu ń dakpɛuna
ki̋nieɔ nà sosa bade pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Zuliuɛ a ɔzi̋. A dɛ sosa
gãli pɔ́ wi̋ mɛ Sezaa sosaɔ dɔaanaɔ do ũ.
2 Wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ bɔ̀ Adamiti, àlɛ bɔlɛ ń Azi bùsu
wɛ̃́lɛɔ guu, ɔ̃ wa dazɛu. Masedoni bùsu gbɛ̃́ Alisaka
Tɛsaloni kúwanɔ.
3 Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Sidɔ̃. Zuliu Pɔlu kũa ń
nɔ̀sɛdoũo, ɔ̃ à aà gbà zɛ́ aà gɛ́ a gbɛ̃́ɔ gwai, kɛ́ aa e
ɔdawà.
4 Bɔa we wa pɛlɛ í guo. Kɛ́ i̋ana lɛ́ dawálɛ yã́i wa
dɔ Sipi bùsu kpɛ oi.
5 Bɛa ísia guo wa dɔ Silisi ń Pãmfili bùsuɔzi, ɔ̃ wa
ka Mila, Lisi bùsuu.

6 Weki̍i sosa badepi Alɛsãndi gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Itali
è, ɔ̃ à wá káu.
7 Gɔɔ plae dà wá tá kɔɔnku̍̀. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa ka
Sinidi lɛ́i. Kɛ́ i̍́ana i weiwɛ̃ɛ wà gɛ́ súsuo, wa pãalɛ
wa bɔ Kɛlɛti bùsu kpɛ oi Samɔnɛ saɛ.
8 Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wálɛ dɔ Kɛlɛtizi, ɔ̃ wa ka gu pɔ́ wi̍ mɛ
Godɔki̍i Maau. A kãi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̍ mɛ Laseo.
9 Lá wa gɛ̃gɛ̃ zɛ́u, wá táa'o gɛa aɛ gɔ̃̀ kai yã́ ũ, asa
Yudaɔ lɛyegɔɔ gɛ̃̀ kɔ̀. Ayãmɛto Pɔlu lɛdàmá
10 à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, má è táɛ bee a mɔ́ ń ásoo zɔ̃ɔo ń
músio. I kɛ gópi ń a asoɔɛ adoo, ń wápiɔɛ lɔ.
11 A̍ma sosa bade gobɔna ń godeo yã́ si̍ dɛ Pɔlu
pɔ́a.
12 Gupi maa wà godɔu wà buziɛble weo, ɔ̃ gbɛ̃́
daside zɛ̀ ń daa zɛ́uo. Aa ye wà ka Feniki, wɛ̃́lɛ pɔ́
kú Kɛlɛti bɛ'aɛ oi, tó a zɛkɛ̀, wí buziɛble we.

Zàa'i̍ana fɛlɛa ísiaa

13 Kɛ́ i̍́an busɛ fɛ̀lɛ gɛɔmidɔki̍i oi, aalɛ e wà fɔ̃ ń
pɔeã kɛɛ. Ɔ̃ aa ń gó pòlo aa dàzɛu, aalɛ dɔ Kɛlɛtizi
kãikãi.
14 I gɛ̃gɛ̃o, zàa'i̍an gbãa pɔ́ wi̍ mɛ i̍́an pãsi̍ pi̍la
Kɛlɛti gbɛwa.
15 A goli̍aa, wi fɔ̃ dàɛ lɔo, ɔ̃ wa gɔ̃ tɛi.
16 Kɛ́ à wá kpá gũgũn nɛ́na pɔ́ wi̍ mɛ Kodai, wa
dáama'è yɔɔ. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa wá gónɛ suababɔ è wá
ku̍̀ we.
17 Kɛ́ aa yè wa nà gó zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa kɛ̀kɛ bakà̍ gó
zɔ̃ɔpiɛ. Kɛ́ aalɛ vi̍akɛ pãa Libii bùsu isaaaɛ, ɔ̃ aa gó
kúla pɛ̀lɛ íu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ tɛ́ i̍́anai.
18 Kɛ́ a gu dɔ̀, lá zàa'i̍ana gi̍ lɛ́ wá gó zãampapa
gbã́ugbãu, ɔ̃ aa nà asoɔ zuzua íuwa.

19 A gɔɔ àaɔ̃de zi̍́ aa ń gó zi̍kɛbɔɔ bɔ̀lɛ kɔ̀lɛ ńzi̍a.
20 A kà gɔɔ ũma i̍atɛ̃ ń saanaɔ i bɔo, mɛ́ i̍́an pãsi̍pi
ń louo i kpálɛo. Buaa aafia pɔ́ wá wɛ́ dɔi yãa kɛ̀
fama.
21 Wa gɔɔplakɛ̀, wi e pɔblèo, ɔ̃ Pɔlu fɛ̀lɛ ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ,
tó a ma yãmà yãa, dɔ̃ wi fɛlɛ Kɛlɛti, músi ń ásooɛ
beeɔ gbàsa wá léo.
22 E tia málɛ lɛdawá, à sɔ̃dilɛ! A gbɛ̃e a gao, sema
gópi wíwi bàasio.
23 Gi̍a gwá́ Lua pɔ́ má dɛ aà pɔ́ ũ mɛ́ mi zɔbleɛ̀, aà
malaika bɔ̀ mɔ̀a
24 à mɛ̀: Nsu vi̍akɛo, Pɔlu. Sema ǹ Sezaa aɛ le.
Lua gbɛ̃́ pɔ́ kúńnɔ gó guuɔ bɔ̀nɛ aafia ḿpii.
25 Ayãmɛto gbɛ̃́ɔ, à sɔ̃dilɛ! Má Lua náai vi̍ kɛ́ a kɛ
lá a òmɛɛwa.
26 Sema wà ka gũgũnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide gwá́ i̍́an pãsi̍pi lɛ́ wá
gálɛ Adiati ía e tia. Ɔ wɛɛdo ígbɛ̃ɔ lɛ́ e wa kãikũ̀ ń
gɔ̃sɔ̃lɛoɛ.
28 Ɔ aa bà i'ɛgwabɔ gbàɛ íu, aa è a ɛ gà̃si̍suu basiiɔ̃.
Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ aa gbàɛ lɔ, aa è a ɛ gà̃si̍suu bàaɔ̃.
29 Aalɛ pãa gbɛwa vi̍akɛ, ɔ̃ aa kúla mɛ̀n síiɔ̃ gbàɛ
gó pɔ̀ɔkpɛ, ɔ̃ aalɛ Lua sisi gu dɔnɛ́ kpakpa.
30 Gópi zi̍kɛnaɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà bɔlɛ gó guu wà
bàalɛ, ɔ̃ aalɛ gó suababɔpi pila aa da ía, aalɛ kɛ lá
wa ye kúlaɔ gbaɛ go'aɛwa.
31 Ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ ń aà sosanɛɔ: Tó gbɛ̃́ beeɔ i
gɔ̃ gó guuo, á e bɔo.
32 Ɔ sosaɔ gó suababɔ baɔ zɔ̃̀zɔ̃, aa tò à lɛ̀lɛ íu.
33 Kɛ́ gu ye dɔi, Pɔlu awakpànɛ́ ḿpii aa pɔble à
mɛ̀: A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosain gbã a gɔ̃ looa pɔblesai.

34 Málɛ awakpaɛ̋ à pɔble, asa a maa á pɔlɛba àɔ
dɔaɛ, í e bɔ aafia. Baa á mikã mɛ̀ndo a vũaao.
35 Pɔlu yã́pi oa gbɛa à pɛ̃ɛ sɛ̀ à Lua sáaukpà gbɛ̃́pii
wáa, ɔ̃ a ɛ̀ àlɛ só.
36 Ampii aa sɔ̃dȉlɛ aa pɔblè sa.
37 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá kú gó guuɔ píi, wa ka gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
do ń basiiɔ̃ síiɔ̃saio (276).
38 Kɛ́ aa pɔblè aa kã̀, aa pɔ́wɛna bɔ̀lɛ zù íu, kɛ́ gó e
yãfũkũ yã́i.
39 Kɛ́ gu dɔ̀ aa gɔ̃sɔ̃e è, aai dɔ̃o. Kɛ́ aa ísia sɔ̀ɔmiboa
è a gɔ̃sɔ̃ daa̋ia, ɔ̃ aa zɛ̀ò wà gɛ́ ń góo isaaa we, tó wa
fɔ̃́.
40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ̃ aa golilibɔɔ ba pòlo
gɔ̏ɔ. Aa go'aɛ zwãa pòo i̋anaɛ, ɔ̃ aa mipɛ̀ gɔ̃sɔ̃piwa.
41 Ɔ aa si̋ ũfãau ń saɛ, ɔ̃ gó zɛ̀ we. Ũfãapi go'aɛ
kũ̀ gíũgiũ, i fɔ̃ dèeo, ɔ̃ ikooa pɔ́ lɛ́ vi̋vi̋ ń gbãao lɛ́ gó
pɔ̀ɔkpɛ wiwi.
42 Sosaɔ zɛ̀ò wà dakpɛunaɔ dɛdɛ, kɛ́ an gbɛ̃e su
kpáa'o pilimáo yã́i.
43 A̋ma sosa bade ye Pɔlu misi, ɔ̃ à gi̋nɛ́ aa ń pɔeã
kɛ. A ò kpadɔ̃naɔ dɔaa kusi íwa aa bua,
44 gbɛ̃́ ki̋niɔ iɔ tɛ́ ń kpɛ lipɛpɛɛɔ ge gó kasoɔ musu.
Beewa ɔ̃ gbɛ̃́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gũgũnaa

1 Kɛ́ wa baa lè aafia, wá mà gũgũnapi tɔ́n Malita.
2 Beleɔ wá kṹ ɔplapla ń yeawázio. Aa
gbãakpàwázi, aa tɛ́ sa kàwɛ̃ɛ, asa lou nà maawa
mɛ́ i̋ana bɔ̀lɛ.

3 Pɔlu yàa kele nàaa mɔ̀ lɛ́ kátɛu, píligona ku a
guu. Kɛ́ tɛ́ pusu aà pà, à bɔ̀ Pɔlu kṹ̀ a ɔwa.
4 Kɛ́ beleɔ mlẽpi è dɔ aà ɔwa, aa òkɔ̃ɛ: Gbɛ̃́ beeá
gbɛ̃dɛnaɛ si̋ana. Baa kɛ́ à bùa i̋wa aafia, si̋ana i weiɛ̀
àɔ kuo.
5 A̋ma Pɔlu mlẽpi gbɛ̃̀ a dà tɛ́u, i yãe kɛɛ̀o.
6 Gbɛ̃́ɔ wɛ́ dɔi aà ɔ a ka à lɛ́lɛ gɛ ũ wegɔ̃ɔɛ. Kɛ́ à gɛ̃̀gɛ̃,
aa è pɔe i aà leo, ɔ̃ aa lɛ́ li̋lɛ aa mɛ̀ gbɛ̃́piá luaeɛ.
7 Gupi saɛ gũgũna gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Publiu bɛ
kuu. A̋ wá dílɛ gɔɔ àaɔ̃, à nibɔ kɛ̀wɛ̃ɛ ń yeawázio.
8 Publiu mae wúlɛa ń mɛ̀wãao, àlɛ bãnubãnukɛ.
Ɔ̃ Pɔlu gɛ̃̀ aà kɛ̃́i, à wabikɛ̀ɛ̀ à ɔnàwà à aà gbã̀gbã.
9 Kɛ́ à gbã̀gbã màa, gũgũnapi gyãe ki̋niɔ mɔ̀ aà
kɛ̃́i, ɔ̃ aa gbã̀gbã sɔ̃.
10 Aa wá kpɛlà maamaa. Kɛ́ wálɛ tá, aa
kṹ̀sũakɛ̀wɛ̃ɛ lɔ.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gũgũnapiu mɔ àaɔ̃ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛna
pɔ́ buziɛblè weu, wa dazɛu. Gópi bɔ̀ Alɛsãndi, wà
tã́asiaɔ seela kɛ̀wà.
12 Kɛ́ wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ̃ kɛ̀ we.
13 Bɔa we wa dɔ gɔ̃sɔ̃lɛi e wa gɛ kaò Lɛgio. Kɛ́ a gu
dɔ̀ i̋ana bɔ̀ gɛɔmidɔki̋i oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzɔli.
14 Wɛ̃́lɛpi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mɛ̀ wà sùuukɛ
wà ãsɔ̃a do kɛńnɔ. Wá kɛ̀ màa, ɔ̃ wa da Loma zɛ́u.
15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ɔ̃ aa mɔ̀ daiwálɛ.
Gbɛ̃eɔ wá lé Apiu'ɛlɛu, gbɛ̃eɔ sɔ̃ gu pɔ́ wi̋ mɛ Pi-
laki̋i'aaɔ̃u. Kɛ́ Pɔlu ń é, à Lua sáaukpà, aà sɔ̃ ni̋ni.
16 Kɛ́ wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zɛ́ aàɔ ku adoa ń
sosa pɔ́ i̋ɔ aà dɔ̃́ao.

17 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Pɔlu Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ si̋si. Kɛ́ aa kȁaa,
a òné: Ma gbɛ̃́ɔ, mi zã Yudaɔnɛ yãewao. Mi bɔ wá
deziɔ fɛlɛkaayãe kpɛo, ɔ̃ wà ma kũ Yelusalɛũ wà ma
kpa Lomadeɔwa.
18 Aa yãlàlaa, aai yãe e ma musu à kà wà ma dɛo,
ɔ̃ aa ye ma gbaɛ.
19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ ma kpɛ. Teasi ma zɛ ń gɛa Sezaa
ki̋io,* i kɛ má yãvi̋ ń ma bùsu gbɛ̃́ɔ no.
20 Ayãmɛto ma á gbɛ́a wà kɔ̃'e mà oánɔ, asa gbɛ̃́
pɔ́ Isailiɔ wɛ́ dɔi yãi wà mɔɛ bee kàia.
21 Ɔ aa òɛ̀: Wi taalae e à bɔ̀ Yude bùsuu n yã́
musuo. Wá gbɛ̃e sɔ̃ i bɔ we à sùwá ń n bao vãioo.
22 Wá è a maa wà yã́ pɔ́ ń kũa ma n lɛ́u, asa wá
mà wi̋ lousisizɛpi bɛ̀ɛbo gupiiuɛ.
23 Aa gɔɔdi̋lɛkɔ̃ɛ ń Pɔluo, ɔ̃ aa mɔ̀ aà ki̋i ua pɔ́ à
pi̋lau dasidasi. A ye aa a yã́zɛ dɔ̃ Yesu yã́ musu, ɔ̃
à dàalɛ Mɔizi ikoyãwa ń ãnabiɔ yã́ɔ, à kpala pɔ́ bɔ̀
Lua ki̋i yã'òné, à a bɔɔlɛkɛ̀né za kɔɔkɔɔ e oosi.
24 Gbɛ̃eɔ yã́ pɔ́ àlɛ oɔ zɛ́ è, ãma gbɛ̃eɔ gi̋i.
25 Kɛ́ aalɛ kɛ̃aa ń lɛkpaao, Pɔlu yã́ mɛ̀ndo kȁfiné à
mɛ̀: Yã́ pɔ́ Lua Nisi̋na dà ãnabi Isaiaɛ a ò á deziɔnɛá
si̋anaɛ à mɛ̀:
26 Gɛ ǹ o gbɛ̃́ beeɔnɛ,
aa swã́kpa aaɔ gɛ́ yãemasai,
aa wɛ́tɛi aaɔ gɛ́ yãe'esai.
27 An nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yã́i,
an swã́ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yã́i,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yã́i,
asa aa ye ɛa sua mà ń gbã́gbão.†

* **28:19** Zi̋n 25.11 † **28:27** Isa 6.9-10

28-29 Ayãmɛto, ȁɔ dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ zȉ ń suabayão
buipãleɔwa. Aamɛ aa sí.
30 Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ pɔ́ ȁlɛ a fi̋abo guu wɛ̃̀ bű́u pla. Iɔ gbɛ̃́
pɔ́ aai̋ mɔ faaiboianɔɔ kũ ɔplapla píi.
31 Ȁ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̋i yã́ waasokɛ̀nɛ́, à Dii Yesu
Kilisi yãdànɛ́ ń laaio kpálɛa, gbɛ̃e i kpaɛ̀o.

Bibeli Luayãtaalá
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayãtaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9